

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Ελληνικό και Παγκόσμιο Θέατρο: Δραματουργία, Παράσταση,

Εκπαίδευση

Ειδίκευση: Διδακτική του θεάτρου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θεατρική αγωγή και δημιουργική γραφή:

Προτάσεις εφαρμογής

από τη θεατρολόγο και ποιήτρια Ασημίνα Ξηρογιάννη

ΑΣΗΜΙΝΑ ΞΗΡΟΓΙΑΝΝΗ

201918

ΑΘΗΝΑ 2022

Επιβλέπουσα: Κλειώ Φανουράκη

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής:

Θεοδούλη (Λίλυ) Αλεξιάδου

Αθανάσιος Βέρδης

*Στην κυρία Κλειώ Φανουράκη
για όλη την έμπνευση
που μας χάρισε!*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	4
ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	5
Η ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗ ΣΧΕΣΗ ΜΟΥ ΜΕ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ...6	
ΑΠΟ ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΣΤΗ ΓΡΑΦΗ.....	9
ΑΠΟ ΤΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΟ ΔΡΑΜΑ.....	16
ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ: ΑΣΚΗΣΙΟΛΟΓΙΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	29
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	110
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	116
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	117
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	130
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ.....	135

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Φτάνοντας στην δική μου Ιθάκη έχω την ανάγκη να ευχαριστήσω από καρδιάς τους δικούς μου ανθρώπους που ονειρεύονται μαζί μου χωρίς φόβο και πάθος και αφουγκράζονται τις αγωνίες μου.

Ευχαριστώ τους μαθητές μου, μικρούς και μεγάλους, για όσα μου έμαθαν όλα τα χρόνια, αλλά και τους καθηγητές μου που μου άνοιξαν δρόμους και μου έδειξαν κατευθύνσεις.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ τους αγαπητούς κύριο Αθανάσιο Βέρδη και κυρία Λίλυ Αλεξιάδου για όλες τις πολύτιμες παρατηρήσεις και υποδείξεις τους. Και φυσικά την κυρία Κλειώ Φανουράκη, για το όμορφο ταξίδι, την πίστη της σε μένα, για όλα.

Ας μου επιτραπεί να κλείσω τούτο το ευχαριστήριο σημείωμα με στίχους της Έμιλυ Ντίκινσον που αγαπώ:

*The Soul selects her own Society-
Then- shuts the Door-
To her divine Majority
Present no more-*

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να διερευνήσει τη σχέση θεάτρου - δημιουργικής γραφής μέσα από τα βιώματα και τις εμπειρίες μου στη σχολική πραγματικότητα. Λόγω σπουδών και ενδιαφερόντων άλλωστε, τα ερωτήματα αυτά με απασχολούσαν πάντοτε. Η δεκαοχτάχρονη εργασία μου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ως θεατρολόγος, η απόλυτη και δημιουργική εμπλοκή μου στο μάθημα της θεατρικής αγωγής, η δεκαπεντάχρονη σχεδόν παρουσία μου στο λογοτεχνικό στίβο ως μάχιμη συγγραφέας, αλλά και η διαρκής ενασχόλησή μου με τη γραφή και σε ό,τι την αφορά αποτέλεσαν κάποια βασικά ερεθίσματα για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος. Χρησιμοποιώ λοιπόν το πρώτο ενικό πρόσωπο, προσδοκώντας να γίνω πιο άμεση και παραστατική.

Ορίζω ως βασικό ερευνητικό μου ερώτημα το κάτωθι: με ποιον τρόπο η δημιουργική γραφή μας ενδιαφέρει σε σχέση με τη διδασκαλία του θεάτρου στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση -και κατά προέκταση- σε ομάδες παιδιών και εφήβων; Πώς η δημιουργική γραφή γίνεται εργαλείο πολύτιμο στη θεατρική διαδικασία;

Η ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗ ΣΧΕΣΗ ΜΟΥ ΜΕ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Για χρόνια χρησιμοποιώ την δημιουργική γραφή στα μαθήματά μου της θεατρικής αγωγής, ακριβώς επειδή αυτή συνδέεται με τη φαντασία, την δημιουργία και την αναδημιουργία. Δεν έχει κάποια σχέση με τις συμβατικές και ανιαρές ίσως μορφές επικοινωνίας. Εκείνο που την καθιστά εξαιρετικά ενδιαφέρουσα είναι ότι έχει να κάνει με την προσωπική εμπλοκή του υποκειμένου που μπαίνει σε μια ιδιαίτερη δοκιμασία που σχετίζεται με το φιλτράρισμα των καθημερινών πραγμάτων και την επεξεργασία ερεθισμάτων μέσω αυτής της δοκιμασίας. Με ενδιαφέρει λοιπόν για την εκπαιδευτική διαδικασία, επειδή συχνά εμπλέκει αλληλοσυμπληρούμενα στοιχεία: την πράξη του να γράφεις με τρόπο δημιουργικό και την πράξη του να στοχάζεσαι με τρόπο ουσιαστικό και κριτικό, την πράξη της γραφής, αλλά και τα αποτελέσματα αυτής.

Είναι τέτοια η φύση του μαθήματος της θεατρικής αγωγής που καλλιεργεί τη δημιουργικότητα. Αντίστροφα, η δημιουργικότητα αποτελεί ζητούμενο για το εν λόγω μάθημα. Τα παιδιά πρέπει να λαμβάνουν ερεθίσματα για να είναι δημιουργικά και να αυτενεργούν. Σίγουρα αναπτύσσεται μια διαλεκτική ανάμεσα στη δημιουργικότητα και την ανάπτυξη του συναισθήματος.

Κατά τον Ross¹ το δημιουργικό άτομο ξεχωρίζει από το μη δημιουργικό, γιατί διαθέτει: επιμονή, αυτάρκεια, εφευρετικότητα, αυτονομία, τάσεις αντικομφορμισμού, ανεξαρτησία στον τρόπο που σκέπτεται, αλλά και στον τρόπο που ξεδιπλώνει τις σκέψεις του, ικανότητα να διαχειρίζεται τις εσωτερικές του συγκρούσεις με τρόπο που να είναι παραγωγικό. Κατά τον Winnicott² το παιχνίδι συμβάλλει στο να γίνει ένα άτομο δημιουργικό, καθώς αποτελεί «μια μεταβατική ή δυναμική περιοχή της ανθρώπινης εμπειρίας».

Μέσω της γραφής μπορεί να είναι κανείς δημιουργικός, αφού μπορεί να γράφει, να σβήνει, να αυτοσχεδιάζει, να προσθέτει, να αφαιρεί, να πειραματίζεται, να δημιουργεί κόσμους. Είναι ένα περιπετειώδες ταξίδι που συνάδει με αυτό του θεάτρου.

¹ William T. Ross, «Language, Metaphor, and Creativity in Discursive Prose», Vol 7, No 2, 1978, σ. 21-24
[JSTOR, 22.7.2021]

² Donald Winnicott, *Thinking about children*, Karnac Books, Perseus Press, London 1996, σ.122

Θέατρο και δημιουργική γραφή ανταλλάσσουν όπλα, αλληλοσυμπληρώνονται, πλέουν στον κόσμο της φαντασίας, του εργαστηρίου, του πειράματος. Για τη δημιουργικότητα κάποιοι λένε πως πρόκειται «για ένα έμφυτο στυλ απεριόριστης, ατομικής, αποκλίνουσας σκέψης»³. Η δημιουργικότητα σχετίζεται με τη διάλυση των παλαιών ιδεών, τη δημιουργία νέων συνδέσεων και την διεύρυνση των ορίων της γνώσης. Η Molly A. James στο άρθρο της με τίτλο «Managing the Classroom for Creativity»⁴ αναφέρεται στις απόψεις του Torrance (1970) σχετικά με τη δημιουργικότητα, όπως εμπεριέχονται στο κείμενό του με τίτλο «Creativity in the Classroom: What Research Says to the Teacher». Η Molly A. James λοιπόν γράφει χαρακτηριστικά πως κατά τον Torrance: «Η δημιουργικότητα αφορά στην παρατήρηση, στον εντοπισμό δυνατοτήτων, την εξεύρεση ερωτημάτων, στην ανάληψη ρίσκων, στην αποτυχία, τον στοχασμό, στον αναστοχασμό, την επίλυση προβλημάτων, το μοίρασμα της διαδικασίας και των αποτελεσμάτων αυτής».

Κατανοώντας λοιπόν τον πολύπλευρο, στοχαστικό, παιγνιώδη και ανατρεπτικό χαρακτήρα της δημιουργικής γραφής, τη χρησιμοποίησα ως εργαλείο στη θεατρική διαδικασία και στα πλαίσια του μαθήματός μου, τη «Θεατρική Αγωγή.» Επίσης, χρησιμοποίησα τη δημιουργική γραφή στη δουλειά με τις εφηβικές ομάδες που κατά καιρούς διατηρούσα. Ακόμα, είχα την τύχη να επιμορφώσω συναδέλφους θεατρολόγους κατόπιν ευγενικής πρόσκλησης της συντονίστριάς μου (σχολικό έτος 2020-2021).

Το θέμα της επιμόρφωσης ήταν «Θέατρο και δημιουργική γραφή». Επειδή ήμασταν τότε σε συνθήκες καραντίνας επικεντρώθηκα στο πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η δημιουργική γραφή στην τηλεδιάσκεψη μέσω webex και να αποτελέσει πόλο έλξης για τους μαθητές. Γράφω για αυτό το θέμα στο *Παράρτημα* που ακολουθεί τον κορμό της εργασίας μου. Τώρα εργαζόμενη με την άλλη μου ειδικότητα, αυτή του φιλολόγου, αλλά σε Καλλιτεχνικό Σχολείο, οι συνθήκες με ευνοούν και χρησιμοποιώ τη δημιουργική γραφή για να διδάξω ποίηση και λογοτεχνία γενικότερα. Και βλέπω πως οι μαθητές ανταποκρίνονται δεόντως και είναι κάτι που τους κινεί το ενδιαφέρον ώστε να εκφραστούν ελεύθερα νιώθοντας όμορφα. Με δεδομένο ότι η δημιουργική γραφή συνδέεται με τη φαντασία, την

³ L. J Palladino, *The Edison trait*. New York: Random House.1997 σ. xiii

⁴ Molly A. James, «Managing the Classroom for Creativity», σ.1033

https://www.scirp.org/pdf/CE_2015061915593867.pdf [9/4/2022]

δημιουργία και την αναδημιουργία, είναι γεγονός πως πάντα ενθάρρυνα τα παιδιά και τους εφήβους- ανεξαρτήτου ηλικίας και εκπαιδευτικής βαθμίδας- στην ελεύθερη χρήση του μολυβιού και της γόμας. Και συνεχώς διαπίστωνα πως η σκέψη τους διαθέτει χυμούς, η σκέψη τους ρέει χωρίς φόβο και πάθος και αυτό είναι κάτι πηγαίο και αυθόρμητο. Δεν με ενδιέφερε η τελειότητα του γραπτού τους, αν υπάρχει καλλιγραφία, και πλήρης οργάνωση. Κατάλαβα πως τα παιδιά κάθε φορά χρειάζονται ευκαιρίες ώστε να είναι εφευρετικά στο να γράφουν ιστορίες και ποιήματα.

Ήταν διασκεδαστικό γι' αυτά να βάζουν νέους τίτλους, να παραδίδουν γραφές θεατρικές, να προβλέπουν, να φαντάζονται αλλιώς ή να αλλάζουν τελείως την πλοκή μιας ιστορίας, να κάνουν μικρές ή μεγάλες παρεμβάσεις στην εξέλιξη μιας ιστορίας, να προσθέτουν σκηνές σε ένα έργο, να επινοούν ήρωες και επεισόδια, να ανατρέπουν δεδομένα. Λόγω της λογοτεχνικής μου ταυτότητας, έχω δημοσιεύσει δεκάδες λογοτεχνικά και κριτικά κείμενα (τα περισσότερα από αυτά υπάρχουν στη βάση της Βιβλιονέτ στο λήμμα «Ασημίνα Ξηρογιάννη») και ξέρω καλά πως υπάρχουν κριτήρια αισθητικά για τη γραφή. Παρόλ' αυτά ο στόχος μου δεν ήταν να εξελιχθούν οι μικροί και μεγάλοι μαθητές μου σε λογοτέχνες ή να δώσουν ένα άρτιο αισθητικά αποτέλεσμα - σε καμία περίπτωση, άσχετα αν αυτό θα μπορούσε δυνητικά να συμβεί στο μακρινό μέλλον, αν κάποιος από αυτούς επιλέξει να ασχοληθεί συστηματικά με την τέχνη του λόγου.

Θα ήταν αστοχία μου να αντιμετωπίσω τη δημιουργική γραφή στο σχολείο ή στις ομάδες μου ως ένα συνώνυμο της Λογοτεχνίας. Την εξέλαβα ως ένα βοήθημα για να εξελιχθεί η εκπαιδευτική μου πράξη σε κάτι που θα ενδιέφερε τα παιδιά, σε κάτι που θα τα κινητοποιούσε διανοητικά, αλλά και θα μπορούσε να τους προξενήσει δυνατές συγκινήσεις και συναισθήματα. Είδα τη δημιουργική γραφή σαν σώμα τεχνικών με τέτοια εκπαιδευτική διάσταση που προσδίδουν στη θεατρική διαδικασία έναν διαδραστικό, αλλά και κοινωνικό ρόλο, συνάμα. Ο Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος γράφει χαρακτηριστικά: «... [η Δ.Γ.] αναφέρεται σε μια δραστηριότητα ή σε ένα σύνολο δράσεων και την ίδια στιγμή εγκολπώνει ένα στοχασμό τόσο της δραστηριότητας, όσο και του παραγόμενου αποτελέσματος».⁵

Έχω την ανάγκη να ανιχνεύσω μια αμφίδρομη πορεία, τόσο από το δράμα στη γραφή όσο και από τη γραφή στο δράμα, για να αναδείξω τη γόνιμη αλληλεπίδραση

⁵ Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος, «Η νομιμοποίηση της δημιουργικής γραφής», <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/03-kotopoulos.pdf>, σ. 9 [6/4/2022]

των δύο αυτών στοιχείων, τον μεταξύ τους διάλογο, αλλά και πώς τα χειρίστηκα η ίδια στην δική μου εργασία ως εκπαιδευτικός θεάτρου και εμψυχώτρια.

Α. ΑΠΟ ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΣΤΗ ΓΡΑΦΗ

Υπάρχουν κάποιες εκπαιδευτικές τεχνικές⁶ και φόρμες που οι εμψυχωτές καλούνται να γνωρίζουν και να έχουν μέσα στην «εργαλειοθήκη» τους. Η δημιουργική διδασκαλία και οι στρατηγικές εκμάθησης πρέπει να ενδιαφέρουν κάθε δάσκαλο που επιθυμεί να είναι δημιουργικός, καινοτόμος, πρωτοπόρος. Να υιοθετεί αποτελεσματικές στρατηγικές τέτοιες ώστε να μπορούν να εξυπηρετούν τους σκοπούς της διδασκαλίας και των μαθημάτων τους.

Θα παραθέσω κάποιες τεχνικές που στηρίζουν τη δημιουργική γραφή, τις περισσότερες από τις οποίες χρησιμοποίησα στα μαθήματά μου και με παιδιά από 6-16 χρονών.

ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΕ ΡΟΛΟ⁷

(Προσφέρεται για τις τάξεις πρώτη έως έκτη δημοτικού και σε εφήβους.)

Είναι η πιο σημαντική και δυναμική τεχνική του δράματος απ' όλες. Φέρνει μαζί μαθητές και δασκάλους με έναν μοναδικό τρόπο και αληθινή διάδραση. Όλοι εμπλέκονται με το δράμα, αλλά ταυτόχρονα βιώνουν την αποστασιοποίηση και την ασφάλεια που παρέχει το να είναι κανείς σε ρόλο. Ο δάσκαλος σε ρόλο είναι διαμεσολαβητής, υποστηρικτής, οδηγός και βοηθά το δράμα να είναι λειτουργικό και να εξυπηρετήσει και συγγραφικούς σκοπούς και αποτελεί ο ίδιος κατάλληλο κοινό για το μοίρασμα των κειμένων των παιδιών. Ενθαρρύνει τα παιδιά να ξεδιπλώσουν γραπτά σκέψεις, ιδέες, προοπτικές. Μπαίνοντας συχνά η ίδια σε ρόλο, συνδιαλέχθηκα με τα παιδιά είτε ως κουτσομπόλα γειτόνισσα, είτε ως Λυσιστράτη, είτε ως Ειρήνη από το έργο του Αριστοφάνη. Με αφορμή τον ήρωα που υποδύομαι κάθε φορά, χτίστηκε ένταση, δημιουργήθηκαν συγκρούσεις, γεννήθηκαν πολλοί διάλογοι που μετά κατεγράφησαν.

⁶ Patrice Baldwin and Rob John, *Inspiring Writing through Drama*, Creative Approaches to Teaching Ages 7-16, Bloomsbury Publishing 2012, σ. 28-32

⁷ Patrice Baldwin and Rob John, *Inspiring Writing through Drama*, Creative Approaches to Teaching Ages 7-16, Bloomsbury Publishing 2012, σ. 51-52

ΡΟΛΟΣ ΣΤΟΝ ΤΟΙΧΟ⁸

(Προσφέρεται για τις τάξεις τρίτη έως πέμπτη δημοτικού και για εφήβους)

Βοηθάει τα παιδιά να κρατούν σύντομα σημειώσεις για έναν χαρακτήρα και τα χαρακτηριστικά του. Σταδιακά αυτές συνέβαλλαν ώστε να φανεί η εξέλιξη του χαρακτήρα. Με τον τρόπο αυτό, στερεώναμε ένα μεγάλο χαρτόνι στον τοίχο και συγκεντρώναμε πληροφορίες για έναν χαρακτήρα, όπως γεγονότα, γνώμες, σκέψεις, πράξεις, κίνητρα, συναισθήματα κι άλλα. Αυτό βοηθούσε στη συγγραφή ημερολογίων και μονολόγων.

Ο ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ⁹

(Προσφέρεται κυρίως για τις τάξεις τετάρτη έως έκτη δημοτικού και για εφήβους.)

Μέσω αυτού τα παιδιά ανιχνεύουν το δίλημμα του ήρωα μέσα από αντίθετες απόψεις. Μπορεί να προκληθεί κείμενο που να περιέχει επιχειρηματολογία. Για παράδειγμα, περάσαμε από «διάδρομο συνείδησης» το Παλιόπαιδο από το ομώνυμο έργο της Αγγελικής Δαρλάση, όταν επιχειρήσαμε να το δραματοποιήσουμε, επειδή είχαμε καλεσμένη στο σχολείο την συγγραφέα. Είχε ο ήρωας αυτός διάφορα διλήμματα. Να βγει για «κυνήγι» κατά τη θέληση του αρχηγού της συμμορίας Ραούλ ή όχι; Να πάει στη διεύθυνση που του έγραψε στο χαρτί ο άγνωστος άντρας;

ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΡΕΚΛΑ (Hot seating)¹⁰

(Προσφέρεται για τις τάξεις από την τετάρτη έως έκτη δημοτικού και για εφήβους.)

Τα παιδιά ρωτούν ερωτήσεις έναν χαρακτήρα σε ρόλο. Συχνά κρατούνται σημειώσεις. Αυτή η ανάκριση παρέχει στα παιδιά βασικές ερωτήσεις για να κατανοήσουν έναν χαρακτήρα. Και αν κληθούν να γράψουν κάτι που θα έγραφε αυτός ο χαρακτήρας, θα είναι σε θέση να το κάνουν.

ΠΑΓΩΜΕΝΗ ΕΙΚΟΝΑ¹¹

(Προσφέρεται για τις τάξεις τετάρτη έως έκτη δημοτικού και για εφήβους.)

Όταν η σκηνή παγώνει σε μια κρίσιμη στιγμή, κάνει δυνατή την έρευνα και την ερμηνεία από τους συμμετέχοντες και το κοινό. Η συζήτηση γύρω από την εικόνα

⁸ Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.* σ. 50

⁹ Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.* σ. 32

¹⁰ Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.* σ. 31

¹¹ Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.* σ. 31 επίσης

μπορεί να φέρει ιδέες και λεξιλόγιο που αργότερα θα είναι χρήσιμα για ενδεχόμενο γραπτό κείμενο. Ενδιαφέρον έχει όταν η παγωμένη εικόνα ζωντανεύει ξαφνικά και τα πρόσωπα αρχίζουν να ενεργούν και να συζητάνε. Μια δράση ιδιαίτερα αγαπητή στα παιδιά όλων των ηλικιών.

Σαν παραλλαγή στην παγωμένη εικόνα έβαζα τα παιδιά να δημιουργούν φωτογραφίες πάνω σε μια ιδιαίτερη στιγμή. Η στάση του σώματος, το βλέμμα, η έκφραση του προσώπου μαρτυρούσαν πολλά, αναφορικά με όσα ο ρόλος ένιωθε εκείνη τη δεδομένη στιγμή. Στο project για τους πρόσφυγες με αφορμή το βιβλίο *Μελάκ, μόνος* της Αργυρώς Πιπίνη (εκδόσεις Καλειδοσκόπιο) που κάναμε στο δημοτικό, τα παιδιά σε δυάδες δημιούργησαν με τα σώματά τους εικόνες που να δείχνουν τον Μελάκ και την αδερφή του τη Νουρ σε διάφορες φάσεις τις περιπλάνησής τους προς τη νέα πατρίδα.

Όταν τους είπα να τις ζωντανέψουν, γεννήθηκαν διάλογοι ανάμεσα στα δύο παιδιά που βρέθηκαν μόνα σε μια ξένη χώρα, αγνοώντας την τύχη των γονιών τους σε καιρό πολέμου. Από τους αυτοσχεδιαστικούς διαλόγους περάσαμε στα γραπτά κείμενα. Στο ασκησιολόγιο που ακολουθεί, επέλεξα και αναφέρω ένα χαρακτηριστικό διάλογο που έγραψε μαθήτριά μου. (βλ.στο Ασκησιολόγιο σ. 70-72)

Προεκτείνοντας, όταν οι εικόνες έχουν δημιουργηθεί από τα παιδιά με τα σώματά τους, οι συμμαθητές τους βάζουν μια φράση ως λεζάντα για την κάθε εικόνα (όπως σε μια γκαλερί μια εικόνα έχει έναν τίτλο χαρακτηριστικό που συμπυκνώνει τι δείχνει ο πίνακας).

ΟΜΙΛΟΥΜΕΝΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

(Προσφέρεται για τις τάξεις τετάρτη έως έκτη δημοτικού και για εφήβους.)

Τα παιδιά γίνονται αντικείμενα σημαντικά για την εξέλιξη του δράματος. Τα αντικείμενα προσωποποιούνται. Αυτή η δραστηριότητα είναι χαρακτηριστική και μπορεί να ανοίγει, να στρώνει το δρόμο για τη γραφή. Στο ασκησιολόγιο υπάρχει άσκηση που αναφέρεται σε μονολόγους αντικειμένων (βλ.στο Ασκησιολόγιο σ. 64-69)

ΜΑΡΤΥΡΑΣ¹²

¹² Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.σ.* 32

Μια ομάδα αυτοσχεδιάζει και παρουσιάζει. Το κοινό γίνεται μάρτυρας των σκηνών. Αυτό μπορεί να αποτελέσει μια πρόφαση για συγγραφή αναφορών μαρτύρων. Μπορεί όλη τη τάξη να βρίσκεται σε ρόλο και έπειτα να βγει από τον ρόλο και να γράψουν κάτι ως μάρτυρες της σκηνής στην οποία είχαν εμπλακεί πρωτύτερα. Θα αλλάξει η οπτική γωνία τους ίσως. Προσφέρεται για τις τάξεις τετάρτη έως έκτη δημοτικού και για εφήβους.

Η ΑΦΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ¹³

(Προσφέρεται για τις τάξεις κυρίως από την πρώτη ως την έκτη δημοτικού.)

Ο δάσκαλος μπορεί να συμπεριφερθεί σαν αφηγητής ιστοριών, εξιστορώντας το δράμα στα παιδιά σαν παραμύθι αυτή τη φορά, δίνοντάς του άλλη μορφή. Συχνά τους αφηγούμαι σαν παραμύθι το έργο του Αριστοφάνη *Λυσιστράτη* ή την *Ειρήνη*, που τα παιδιά θεωρούν σημαντικό να ελευθερωθεί οπωσδήποτε. Λόγω αυτής της επιθυμίας των παιδιών στήνουμε σκηνές απελευθέρωσης και στο τέλος γράφουμε σε ένα χαρτί αναστοχασμό, πώς νιώσαμε που τα καταφέρουμε να κατατροπώσουμε τον Πόλεμο.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ¹⁴

(Προσφέρεται για τις τάξεις κυρίως από την πρώτη ως την τετάρτη Δημοτικού.)

Ο δάσκαλος αφηγείται την ιστορία και τα παιδιά ταυτόχρονα την αποδίδουν εκφραστικά, χρησιμοποιώντας τα σώματά τους, καθώς την ακούν. Όταν τα παιδιά το έχουν κάνει αυτό, έχοντας περάσει από μια βιωματική διαδικασία, μπορούν αργότερα πιο εύκολα να την ανακαλέσουν για να την αποτυπώσουν στο χαρτί, να την καταγράψουν, να την διαμορφώσουν ανάλογα και με το πώς ένιωσαν, προσθέτοντας ή αφαιρώντας στοιχεία.

ΠΡΟΤΡΟΠΕΣ ΔΗΛΩΣΗΣ

(Προσφέρεται για τις τάξεις κυρίως από την πρώτη ως την τετάρτη δημοτικού.)

Τα παιδιά συμπληρώνουν δηλώσεις που τους θέτει ο δάσκαλος.

Μπορώ να ακούσω...

Νιώθω....

Αναρωτιέμαι...

¹³ Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.* 32

¹⁴ Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.*32 επίσης

Φοβάμαι...

Είμαι...

Καθώς λένε πώς συμπλήρωσαν τις προτάσεις, μπορούν να κάνουν παντομίμα ή εκφραστικές κινήσεις.

Μπορούν μάλιστα απ' αυτές να συνθέσουν ένα ποίημα καθαρά αυτοαναφορικό.

Ο ΜΑΝΔΥΑΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ¹⁵

(Προσφέρεται για τις τάξεις κυρίως από την πρώτη ως την τετάρτη δημοτικού.)

Παιδιά σε ρόλο αναλαμβάνουν ευθύνες εργατών (συχνά επαγγελματιών) με συγκεκριμένα tasks, συχνά για έναν φανταστικό εξωτερικό πελάτη. Αυτά τα tasks μπορεί να είναι επαγγελματικά tasks, συγγραφικά, αναφορές, σύντομες ενημερώσεις, νομικά έγγραφα, αφίσες και άλλα.

ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΑΣ¹⁶

(Προσφέρεται για τις τάξεις κυρίως από την πρώτη ως την τετάρτη δημοτικού)

Τα παιδιά σε μικρές ομάδες δημιουργούν ένα ευσύνοπτο αυτοσχεδιαστικό δρώμενο από κοινού (ίσως μια σύντομη σκηνή) με την πρόθεση να το παρουσιάσουν στην ολομέλεια. Τα αποτελέσματα της διαδικασίας μπορεί να οδηγήσουν σε διάφορους τύπους συγγραφής, όπως για παράδειγμα μια κριτική αποτίμηση της παράστασης ή στη δημιουργία ενός σεναρίου.

Για να βοηθήσω τα παιδιά τους βάζω μια συνθήκη πάνω στην οποία θα στηριχθούν για να φτιάξουν αυτό το μικρό αυτοσχεδιαστικό δρώμενο που τους ζητείται. Για παράδειγμα, υποθέτουμε πως ένας άστεγος εγκαθίσταται ξαφνικά στην είσοδο μιας πολυκατοικίας και οι ένοικοι συναντιούνται για να συζητήσουν πώς θα χειριστούν το ζήτημα. Εναλλακτικά, τα μέλη μιας οικογένειας διαφωνούν σχετικά με το αν πρέπει να πάνε διακοπές στη θάλασσα ή στο βουνό, μέχρι που συμβαίνει κάτι απρόσμενο. Υπάρχουν αντιθέσεις, απρόοπτα και ανατροπές και ακούγονται αντικρουόμενες απόψεις.

¹⁵ Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.* σ. 58

¹⁶ Patrice Baldwin and Rob John, *Inspiring Writing through Drama, Creative Approaches to Teaching Ages 7-16*, Bloomsbury Publishing 2012, σ. 33

ΘΕΑΤΡΟ ΦΟΡΟΥΜ¹⁷

(Προσφέρεται κυρίως για ομάδες εφήβων.)

Αυτό αφορά στη δημιουργία μιας μικρής σκηνής ή μιας σειράς από σκηνές με συναίνεση γύρω από μια πραγματική κατάσταση που χρειάζεται επανόρθωση σχετικά με ένα χαρακτήρα ή χαρακτήρες. Αφού δει την παράσταση της σκηνής, το κοινό μπορεί να κάνει προτάσεις στους ηθοποιούς σχετικά με τον αυτοσχεδιασμό τους. Έτα μέλη του κοινού μπορούν να αναλάβουν το ρόλο από έναν ηθοποιό και να δείξουν τις αλλαγές που θέλουν. Το θέατρο φόρουμ γεννά πολλές διαφορετικές γραπτές εκδοχές του τέλους για τις σκηνές, καθώς και δίνει πολλές συγγραφικές ευκαιρίες. Οι χαρακτήρες -μεταξύ άλλων- μπορούν να κρατούν ημερολόγια ή να κάνουν γκράφιτι ή να γράφουν γράμματα προορισμένα για άλλους χαρακτήρες.

ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ (Debate)¹⁸

Στις δραστηριότητες αυτού του τύπου οι μαθητές/τριες δραματοποιούν μια πραγματική ή φανταστική κατάσταση, παίζοντας διάφορους ρόλους ή αντιπαρατίθενται υποστηρίζοντας τεκμηριωμένα δυο διαφορετικές απόψεις (π.χ. απόψεις υπαλλήλων-διευθυντών) στο πλαίσιο ενός διαλόγου με κύκλους αντιπαραθέσεως. Βοηθούν στην ενίσχυση της συμμετοχής όλων των μαθητών, στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, τη διασαφήνιση των αξιών, την αντίληψη ύπαρξης στερεοτύπων, καθώς και στη διαμόρφωση ολιστικής αντίληψης συγκρουόμενων συμφερόντων γύρω από ένα θέμα και συνειδητοποίησης της πολυπλοκότητας καταστάσεων του πραγματικού κόσμου. Προσφέρεται κυρίως για ομάδες εφήβων.

¹⁷ Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.* σ. 60

¹⁸ Αγγελική Σπινθάκη, «Η συμβολή του εκπαιδευτικού δράματος στη διαδικασία της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, της λειτουργικής επικοινωνίας και της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών» http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/index.php/2014-09-05-15-40-12/2014-09-05-16-28-22/94-odigos-spinthaki?showall=1 pdf σ. 5 [8/4/2022]

ΚΑΤΑΙΓΙΣΜΟΣ ΙΔΕΩΝ (brainstorming)¹⁹

Η τεχνική του καταιγισμού ιδεών (Brainstorming) εξασφαλίζει την ελεύθερη και δημοκρατική συμμετοχή των παιδιών, αξιοποιεί τη δημιουργικότητα και τα βιώματά τους, αναπτύσσει την ελεύθερη έκφραση, την κριτική σκέψη και τη συνεργασία όλων. Προσφέρεται για όλες τις ηλικίες.

¹⁹ Γιάννης Μαυρίκης «Τεχνικές για την ανάπτυξη της κριτικής δημιουργικής σκέψης II.» Στο: *Κουλαϊδής Β. (Επιμ.) Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής - Δημιουργικής Σκέψης*. Αθήνα 2007: Ο.ΕΠ.ΕΚ., από http://www.oepk.gr/download/Sygxrones_Didaktikes_A.pdf, σ. 123-124.[8/4/2022]

ΑΠΟ ΤΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΟ ΔΡΑΜΑ

Η προσωπική αφήγηση

Με αφορμή ένα συμβάν, ένα περιστατικό στο σχολείο, με την τεχνική της ερώτησης προετοιμάζω το έδαφος για να τον σχεδιασμό και τη σύνθεση, από τα παιδιά μιας ιστορίας, την οποία στη συνέχεια θα την αφηγηθούν στην τάξη όλα μαζί με κάποιον εκφραστικό τρόπο. Αν γίνει κάτι στην τάξη ή στο σχολείο και είναι οικείο στα παιδιά βοηθάει για να κινητοποιηθούν με την έννοια ότι δεν τους είναι ξένο, ειδικά όταν έχει συμβεί στα ίδια. Ως συγγραφέας ξέρω καλά πως το βίωμα είναι το υλικό τους. Από κει θα χτίσουν χαρακτήρες και ρόλους, θα δώσουν διάφορες οπτικές και διαστάσεις. Ζητείται από τους συμμετέχοντες να σκεφτούν μια προσωπική ιστορία που θα ήθελαν να μοιραστούν με την ομάδα. Δίνεται έμφαση στο "προσωπικό" γιατί υποτίθεται πως μια πιο προσωπική ιστορία εμπεριέχει τον αφηγητή πιο βαθιά. Τον αφορά να κάνει μια σημαντική κατάθεση που έχει νόημα. Οι ακροατές αναζητούν σε αυτήν την προσωπική ιστορία κάτι που να τους αγγίζει και τους ίδιους.

Ένα αντικείμενο, μια φωτογραφία για παράδειγμα, μπορεί να αποτελέσει την αφορμή, να δώσει το ερέθισμα για μια εκκίνηση ενός αυτοσχεδιασμού ή μιας δραματοποίησης. Ένας μονόλογος μπορεί να γεννηθεί από σκέψεις για το περιεχόμενο της φωτογραφίας ή να αποτελέσει το αποτέλεσμα της σκέψης του εικονιζόμενου προσώπου. Ό,τι κουβαλά ο κάθε μαθητής είναι σημαντικό: η ατομική εμπειρία, ένα προσωπικό αντικείμενο, μια κάρτα γενεθλίων, μια αφιέρωση σε ένα βιβλίο μπορεί να κάνει τους μαθητές να αναρωτηθούν, να ανασύρουν μνήμες, να συμπληρώσουν μνήμες. Με αφορμή αυτό το υλικό γίνεται το πέρασμα στις παγωμένες εικόνες, σε ομαδικούς ή ατομικούς αυτοσχεδιασμούς που παρουσιάζονται στην ολομέλεια. Αφορμή για μια χορογραφία, για ένα μουσικό κομμάτι που θεωρούμε πως θα ταίριαζε να αποτελέσει μουσική επένδυση σε μια παντομίμα ενδεχομένως.²⁰

²⁰ Lev-Aladgem Shulamith, «From a Text to a Theatrical Event», Contemporary Theatre Review, στο: https://www.academia.edu/26152688/From_a_Text_to_a_Theatrical_Event σ. 65-66 [8/4/22]

Δραματοποιώντας προσωπικές ιστορίες

Ο εμπυλωτής αρχικά βάζει τα παιδιά να καταγράψουν μια προσωπική τους ιστορία και κατόπιν τους λέει να μετατρέψουν το α ενικό σε γ ενικό και να βρουν όνομα για τον ήρωα. Καθοδηγούν τα παιδιά να οργανώσουν την ιστορία τους σε πέντε μέρη: αρχή, εξέλιξη, πρόβλημα, λύση, τέλος. Στο πρόβλημα υπάρχει κορύφωση στο σενάριο και μετά η πορεία σταδιακά πηγαίνει προς τη λύση.²¹

Ο εσωτερικός μονόλογος

Ο κάθε μαθητής υποδύομενος κάποιο άλλο πρόσωπο ή μιλώντας ακόμα και για τον ίδιο, αφήνεται ελεύθερος και γράφει σε ένα Α4 έναν εσωτερικό μονόλογο που είναι η απόδοση σκέψεων, συναισθημάτων, αναμνήσεων, συνειρμών του ήρωα (α' πρόσωπο, ενεστώτας).²² Στη συνέχεια στο πίσω μέρος της κόλλας σχεδιάζει (ή ζωγραφίζει) δύο σημεία - μέρη (όχι με τη στενή έννοια, ή την κυριολεκτική οπωσδήποτε)

Απαντά σε διττό ερώτημα:

α. Πού είμαι, πού βρίσκομαι,

β. Πού θέλω να πάω, βρεθώ, ταξιδέψω;

Αφού σχεδιάσει στο χαρτί την αφετηρία και τον προορισμό, έπειτα απαντά σε δύο ακόμα ερωτήσεις: Με τι θέλω να ταξιδέψω; Με πλοίο, με αεροπλάνο, με σκουπόξυλο, με μαγικό χαλί; Και ούτω καθεξής.

Ακόμα, ποιο μοναδικό άτομο θα ήθελα να πάρω μαζί μου και γιατί; Με όλα τα προαναφερθέντα έχει γίνει ένα βήμα στην αυτοανακάλυψη. Στο τελικό στάδιο της άσκησης, ένα ένα παιδί σηκώνεται και με αφορμή τη ζωγραφιά του μιλά στο κοινό

²¹ Pie Corbett, *Έλα να φτιάξουμε μια ιστορία*, Πατάκης 2016, σ. 85 και σ. 96

²² Λεξικό λογοτεχνικών όρων: Εσωτερικός Μονόλογος http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/4716/Lexiko-Logotechnikon-Oron_Gymnasiou-Lykeiou_html-apli/index05.htm [3/7/2022] Αναφέρεται χαρακτηριστικά στο ηλεκτρονικό βιβλίο: «Ο όρος «εσωτερικός μονόλογος» χρησιμοποιείται εδώ και ένα αιώνα περίπου, για να δηλωθεί μία συγκεκριμένη τεχνική της πεζογραφίας. Κύριος στόχος της τεχνικής αυτής είναι να φέρει στην επιφάνεια την αδιάκοπη ροή σκέψεων, εικόνων, αναμνήσεων, συνειρμών και εντυπώσεων που διασχίζουν την ψυχή και το νου του ήρωα, σαν να ήταν δυνατόν να διατυπωθούν όλα αυτά σε λόγο αυτόματα, τη στιγμή ακριβώς που γεννιούνται. Πρόκειται για ένα εντελώς ιδιόμορφο είδος αφηγηματικού λόγου, που δίνει την εντύπωση ότι προσπαθεί να μας εισαγάγει στην εσωτερική ζωή του ήρωα, σαν να μην είχαμε κανενός είδους συγγραφική παρέμβαση».

για όλα αυτά που το αφορούν. Αφού ακουστούν όλα τα παιδιά, ο εκπαιδευτικός τα χωρίζει σε ομάδες και τους δίνει την οδηγία να δημιουργήσουν εικόνες, παντομίμες ή γενικότερα αυτοσχεδιασμούς με θέμα το «ταξίδι». Στο ασκησιολόγιο που ακολουθεί, υπάρχει η σχετική άσκηση και παρατίθενται κάποιες εργασίες από τα παιδιά. (βλ. Στο Ασκησιολόγιο σ.77-81)

Το ποίημα του εαυτού

Η εκκίνηση γίνεται από το πώς οι μαθητές αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους. Με brainstorming (καταιγισμός ιδεών) σημειώνουν σε ένα λευκό Α4 όλα τα επίθετα ή γενικότερα τις λέξεις που θεωρούν ότι τους χαρακτηρίζουν. Στη συνέχεια παίζουν με αυτές και σκαρώνουν μικρά ποιήματα με θέμα «Εγώ ο ίδιος», «Εγώ κι ο εαυτός μου», «Ποιος είμ'εγώ» και άλλα παρόμοια. Όλα τα ποιήματα που γράφονται ανεβαίνουν σε κοινό Padlet και παράλληλα σε χαρτιά στον πίνακα ανακοινώσεων.²³

Μια δική μου παραλλαγή, που διασκεδάζει τα παιδιά είναι αυτή που εκθέτω αμέσως παρακάτω. Σηκώνεται ένα ένα παιδί και, καθώς μαδάει ένα φύλλο χαρτί ή κομματιάζει στο δικό του ρυθμό μια χαρτοπετσέτα ή ένα ρολό χαρτί υγείας, μονολογεί στο κοινό για το ίδιο ξεκινώντας ως εξής: «Με λένε...Μένω...κ.λπ.» Μπορεί να πει ό,τι θέλει και να μαδήσει όσο χαρτί θέλει. Θα' ναι σαν ελεύθερος μονόλογος με το πιο οικείο θέμα.

Ποιητική ιστορία²⁴

Λέω στα παιδιά να γράψουν ένα ποίημα ως ήρωες της ιστορίας χρησιμοποιώντας ένα απλό μοτίβο (άκουσα...είδα... άγγιξα...αναρωτήθηκα...)

Άκουσα το μακρινό βουητό της ζεστής ανάσας του Μινώταυρου.

Άκουσα τις σκούρες οπλές να γδέρνουν το αμμόδες πάτωμα.

Άκουσα τον έντονο χτύπο της καρδιάς μου καθώς πλησίαζε.

Είδα τη λάμψη των ματιών του μες στο σκοτάδι.

Είδα τα ξαναμμένα ρουθούνια.

²³ Ασπασία Βασιλάκη, Λευτέρης Γιαννακουλάκης, *Η δημιουργική γραφή στο δημοτικό σχολείο*, Κέρδος 2009, σ.23

²⁴ Pie Corbett, *Έλα να φτιάξουμε μια ιστορία*, Πατάκης 2016, σ.122

Αγγιξα τους κρούους τοίχους για να ανακουφιστώ.

Αναρωτήθηκα αν ο φόβος μου θα έφευγε...

Και μετά τους δίνω την οδηγία να αποτυπώσουν με κινήσεις όλα όσα σημείωσαν.

Η περίπτωση της stand up comedy

Η stand-up comedy, που είναι τέχνη απαιτητική, αλλά διαδεδομένη σε όλον τον κόσμο-έχοντας ξεκινήσει από τις Η.Π.Α και την Αγγλία, ανήκει στο είδος της κωμωδίας που πραγματοποιείται ζωντανά μπροστά σε κοινό. Ο καλλιτέχνης απευθύνεται άμεσα στο κοινό με στόχο το γέλιο, συνήθως σε όρθια στάση και με χρήση μικροφώνου, με την απουσία ενός θεατρικού «τέταρτου τοίχου». Ο κωμικός συχνά διηγείται μια γρήγορη ακολουθία χιουμοριστικών ιστοριών ή σύντομων αστείων (oneliners) ή παρουσιάζει την άποψη του, τοποθετείται πάνω σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα, αφηγείται που αποτελούν το *μονόλογο* του (ή αλλιώς τη *ρουτίνα* του). Απαράβατος κανόνας της stand up comedy είναι ότι ο καλλιτέχνης γράφει μόνος του τα κείμενα του, δεν "κλέβει" αστεία άλλων κωμικών, δεν χρησιμοποιεί ανέκδοτα και δεν υποδύεται κάποιον ρόλο. Κάτι λοιπόν που έκανα τα τελευταία χρόνια σε δημοτικά της Πρωτοβάθμιας ήταν το εξής: αφού παρέδιδα πρώτα κάποια εισαγωγικά μαθήματα για την stand-up comedy, προέτρεπα τους μαθητές μου να συγγράψουν δικές τους αστείες ιστορίες και μετά να τις αφηγηθούν στην ολομέλεια. Θα μπορούσε να δημιουργηθεί και ένα ολόκληρο event πάνω σε αυτό με την συμμετοχή και μαθητών από άλλες τάξεις ή τμήματα. Έβλεπα πάντα πως είναι μια καλή ευκαιρία για συγγραφή και παραγωγή κειμένων, ειδικά όταν δημιουργείται και η προσμονή της live παρουσίασης.²⁵

Από το παιχνίδι στο δραματικό παιχνίδι

Η Shulamith Lev-Aladgem από το Τελ Αβίβ αναφέρεται στο παιχνίδι ρόλων λέγοντας πως δεν είναι απλώς μια συνομιλία, ή μια διευθέτηση κάποιων ιδεών. Περιλαμβάνει θεατρικό ρόλο, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη χαρακτήρων που κάνουν πράγματα με λέξεις. Τι θέλει να πάρει ο κάθε χαρακτήρας από τον άλλο; Και τι περιπλέκει τη διαδικασία; Ο εμπυχωτής δίνει μια μπάλα και τους ζητά να πραγματοποιήσουν το παιχνίδι ρόλων ενώ ρίχνουν μπαλιές ο ένας στον άλλο. Αυτή η

²⁵ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ, «Stand-up comedy», https://el.wikipedia.org/wiki/Stand-up_comedy [6/4/22]

"ακατάλληλη" φυσική δράση, εκτός από τα παραπάνω στοιχεία, παρακίνησε τους παίκτες και ενεργοποίησε ολόκληρη τη σκηνή. Ανέδειξε επίσης μια δημιουργική διαδικασία μετακίνησης από το παιχνίδι στο δραματικό παιχνίδι, στο παιχνίδι ρόλων, το οποίο στο σύνολό του θεωρήθηκε από τους θεατές ως "σύντομη παράσταση". Σημείωσαν επίσης ότι το παιχνίδι με την μπάλα έκανε τη σκηνή πιο ενδιαφέρουσα, και έβγαλε στην επιφάνεια το εσωτερικό κείμενο των χαρακτήρων.²⁶

Από το κείμενο στο άλλο κείμενο / διασκευή

Τα σχολικά ανθολόγια του Δημοτικού περιέχουν ευσύνοπτα λογοτεχνικά κείμενα, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για δραματοποίηση. Εφόσον εντοπίζονται χνάρια προφορικότητας²⁷ μέσα σε αυτά, μπορούν να γίνουν αρχικά λεκτικοί αυτοσχεδιασμοί και ασκήσεις ύφους (βλ. Το ομότιτλο βιβλίο του Ρεημόν Κενώ).²⁸ Αποδελτιώνοντας λοιπόν το βιβλίο του Κενώ, καταγράφω κάποιες ασκήσεις δημιουργικής γραφής που σχετίζονται με την αλλαγή ύφους κυρίως όπως:

- Κάποια πεζά μέρη να γίνουν διάλογοι.
- Με φράσεις των κειμένων να γραφτούν στίχοι.
- Να ξαναγραφεί αλλιώς το κείμενο, με άλλο τρόπο, άλλο τόνο και ύφος.
- Οι εικόνες των κειμένων να μεταγραφούν σε στίχους.
- Τα παιδιά να απευθυνθούν στον ήρωα μιας ιστορίας και να λάβουν φανταστική απάντηση από αυτόν.
- Τα παιδιά να δώσουν ένα άλλο τέλος στην ιστορία (πιο ευχάριστο, πιο δυσάρεστο.)
- Από πέντε- έξι λέξεις να γραφτεί ένα άλλο κείμενο²⁹ (συνειρμικά δεν μπορώ να μην θυμηθώ εδώ το σχετικό βιβλίο του Σουλιώτη με ισχυρές υφολογικές προτάσεις και προεκτάσεις).

Η επιλογή ενός κειμένου είναι πολύ σημαντικός παράγοντας για να παίζουν θέατρο τα παιδιά. Τι λέει το κείμενο, αγγίζει τα παιδιά; Θέλουν να το χρησιμοποιήσουν στην παράσταση ή ακόμα και στα σκέτς τους; Αν αρέσει το

²⁶ Lev-Aladgem Shulamith, «Contemporary Theatre Review, From a Text to a Theatrical Event»,

https://www.academia.edu/26152688/From_a_Text_to_a_Theatrical_Event σ. 66-67 [11/4/2022]

²⁷ Μίμης Σουλιώτης, *Μου αφήνεις πενήντα δραχμές για τσιγάρα*; Θεσσαλονίκη 2009, σ.25

²⁸ Raymond Queneau (Ρεϊμόν Κενώ) *Ασκήσεις ύφους*, Μετάφραση Αχιλλέας Κυριακίδης, ύψιλον, Αθήνα 1984 σ.1-117

²⁹ Μίμης Σουλιώτης, *Μου αφήνεις πενήντα δραχμές για τσιγάρα*; Θεσσαλονίκη 2009, σ.124-141

κείμενο στην ομάδα, μπορεί να το διασκευάσει με τη βοήθεια του εμπυχωτή, προσθέτοντας ή αφαιρώντας κομμάτια, αναδημιουργώντας. Έτσι, γνωστά παραμύθια (όπως Χιονάτη, Χάνσελ και Γκρέτελ, Ωραία Κοιμωμένη και άλλα) μπορούν να προσαρμοστούν έτσι ώστε να αφορούν τους μικρούς ηθοποιούς, αλλά και όσους τους παρακολουθήσουν.

Πολύ ενδιαφέρουσα είναι μια διασκευή σε μορφή τραγουδιού ενός γνωστού έργου. Ο χορός των πουλιών απ' την κωμωδία «Όρνιθες» πώς θα μπορούσε να πάρει σάρκα και οστά; Η ομάδα ζωντανεύει μια χαρακτηριστική σκηνή του έργου, όπως εκείνη που τα πουλιά συναντούν για πρώτη φορά τους Ευελπίδη και Πεισθέταιρο και τους επιτίθενται. Γράφουν στίχους για τραγούδι, και έπειτα βάζουν και τις κατάλληλες εκφραστικές κινήσεις.³⁰

Όταν ένα κείμενο λοιπόν γοητεύει λόγω του θέματός του ακόμα κι αν είναι πεζό, μπορεί να σταθεί η αιτία για δραματοποίηση, ανασύνθεση, μετάπλαση. Η αρχή είναι δυνατό να γίνει από τα πρόσωπα και τις συγκρούσεις τους. Αν ο μαθητής θελήσει να μελετήσει και να υποδυθεί έναν ήρωα που θαυμάζει, αρχίζει να αυτοσχεδιάζει, να «παίζει», να προφέρει να λόγια του προσώπου, να μπαίνει στο πνεύμα του ρόλου και τη φιλοσοφία του ήρωα.

Είναι κάτι παραγωγικό και δημιουργικό, ωραία είναι να γίνονται και ηχογραφήσεις ώστε να ακούει η ομάδα, αλλά και ο μικρός ηθοποιός τον εαυτό του. Ξεκινώντας από την αυθόρμητη και αυτοσχέδια ενσάρκωση των προσώπων μιας ιστορίας, γίνεται το πέρασμα στην καταγραφή ενός μονολόγου, διαλόγου, ρόλου. Μια δραματοποίηση γενικά δεν σημαίνει πάντα και απόπειρα συγγραφής, αλλά μπορεί να οδηγήσει κι εκεί.³¹

Από τις άλλες τέχνες στη γραφή με εργαλείο τη δραματοποίηση

Τα έργα πολλών ζωγράφων, όπως των ιμπρεσιονιστών, αλλά και τα έργα του Σαγκάλ, που είναι γεμάτα θεατρικότητα, όνειρο και σουρεαλιστικές εικόνες προσφέρονται για ασκήσεις δημιουργικής γραφής. Τα έργα ζωγραφικής μπορούν να εμπνεύσουν τα παιδιά και να κεντρίσουν την εφευρετικότητα και την επινοητικότητα τους. Με αφορμή αυτά, τα έχω συχνά παροτρύνει στα μαθήματά μου

³⁰ Gisela Walter, *Τα παιδιά παίζουν θέατρο*, εκδ. Βασιλείου, Αθήνα 1997 σ.100-110

³¹ Θεόδωρος Γραμματάς, Τηλέμαχος Μπουδατσάκης, Παναγιώτης Τζαμαργιάς, Χαράλαμπος

Δερμιτζάκης, *Στοιχεία Θεατρολογίας Α Ενιαίου Λυκείου*, Αθήνα 1998, σ.93-9

να δημιουργήσουν αφηγήσεις, να γράψουν διαλόγους ανάμεσα στα πρόσωπα που απεικονίζονται ή μονολόγους. Ακόμα, μπορούν να φτιάξουν μια ολόκληρη ιστορία, να δημιουργήσουν χαρακτήρες και πλοκή. Μερικές βοηθητικές ερωτήσεις που θα μπορούσαν να διατυπωθούν στα παιδιά είναι οι κάτωθι: «Ποιες λέξεις ή φράσεις σου έρχονται στο μυαλό με το πρώτο κοίταγμα του έργου, τι τίτλο θα έδινες, περίγραψε τι βλέπεις, με ποιες σκηνές από τη ζωή του ζωγράφου συνδέεται ο πίνακας.»³² Όταν προσεγγίζουν έναν πίνακα ζωγραφικής οι μαθητές ως ερέθισμα για τη δημιουργική γραφή, δεν υπάρχουν σωστές και λανθασμένες απαντήσεις. Υπάρχουν μόνο ιδέες, σκέψεις, απόψεις, προσεγγίσεις, προεκτάσεις. Από την εικόνα θα φτάσουν στις λέξεις, στο μικρό ή μεγαλύτερο κείμενο. Νιώθουν, φαντάζονται ανακαλύπτουν, δημιουργούν. Προεκτείνοντας, μπαίνουν στη διαδικασία να ζωντανέψουν τα πρόσωπα του πίνακα, να τα ενσαρκώσουν, να τα σκηνοθετήσουν. Γενικά η τέχνη κινητοποιεί τα παιδιά, τα ενθουσιάζει.

Για τη σύνδεση με το θέατρο προτιμώνται πίνακες που εμπεριέχουν ανθρώπινες φιγούρες και παρουσιάζουν μια κινητικότητα. Αν επικαλεστούμε τον πίνακα του Ρουσό με τίτλο *Στο δάσος*, που δείχνει μια γυναικεία μορφή μέσα στο δάσος, τα παιδιά δίνουν πολλές και ποικίλες εκδοχές του τι συμβαίνει και του τι θα συμβεί ξαφνικά στη συνέχεια.

Ποια θα είναι η ανατροπή σε κάθε ενδεχόμενη ιστορία; Δεν αποκλείονται έργα μοντέρνας τέχνης, απλά εκεί ίσως χρειάζεται άλλη προσέγγιση και επαφή. Πόσες ιστορίες θα μπορούσαν να φτιαχτούν από ένα πιθανό κολάζ δύο πινάκων, από τους οποίους ο ένας προσφέρει τη σκηνογραφία, το περιβάλλον, ενώ άλλος προσφέρει τους ήρωες; Ας υποτεθεί πως ο εμψυχωτής δείχνει στους μαθητές του *Την κρεββατοκάμαρα* του Βαν Γκογκ. Ποια φιγούρα άραγε από τον πίνακα κάποιου άλλου καλλιτέχνη θα μπορούσε να τοποθετήσει μέσα σε αυτόν τον περιορισμένο χώρο; Το δωμάτιο...με ποιες φιγούρες, ποιες ανθρώπινες παρουσίες θα γεμίσει; Και ποια πλοκή, δράση, ιστορία θα μπορούσε να επινοηθεί; Και στη συνέχεια θα ήταν δυνατό να δημιουργηθεί μια performance ας πούμε ή ένα μονόπρακτο βασισμένο σε αυτή τη δημιουργική διαδρομή της ομάδας.³³

³² Σταύρος Γρόσδος, *Δημιουργικότητα και Δημιουργική γραφή στην Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2014, σ.75-104

³³ Σταύρος Γρόσδος, «Τα ζωγραφικά έργα και η δημιουργική γραφή. Δημιουργική γραφή και ζωγραφική, 9+1 Μαθήματα Δημιουργικής Γραφής Μάθημα έβδομο», *Παράθυρο στην εκπαίδευση του παιδιού*, 2016, 96, σ. 80-89

Από την ποίηση στο θέατρο μέσω της δημιουργικής γραφής και αντίστροφα.

Η ποίηση είναι ένα λογοτεχνικό είδος που πολλοί φαίνεται να θεωρούν δύσκολο και απαιτητικό και γι' αυτό διστάζουν να μπουν στην διαδικασία να την προσεγγίσουν. Ωστόσο, υπάρχουν ποιήματα που ακόμα κι αν έχουν γραφτεί για ενήλικες, μπορούν κάλλιστα να αναφέρονται και σε παιδιά. Επίσης, με μια έρευνα ανακαλύπτει κανείς ποικίλες παιδικές ανθολογίες.³⁴ Αυτές εμπεριέχουν ποιήματα γραμμένα ειδικά για παιδιά, ή ποιήματα που προσφέρονται να διαβαστούν και από παιδιά. Μπορούν να γίνουν δημιουργικές δραστηριότητες κατά την εκπαιδευτική διαδικασία με αφορμή την ποίηση που θα οδηγήσουν στην δραματοποίηση; Στο ασκησιολόγιο που ακολουθεί διερευνάται η προσέγγιση του ποιήματος αναφορικά με τη δραματοποίηση και τη δημιουργική γραφή. Παράδειγμα το ποίημα «Η ποδηλάτισσα» του Οδυσσέα Ελύτη. (βλ. στο Ασκησιολόγιο, σ.40-49)

Για τη διδασκαλία της ποίησης θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν κάποιοι τρόποι³⁵ που θα βοηθήσουν το μαθητή να καλλιεργήσει τη συναισθηματική του νοημοσύνη και να εκφραστεί. Ο διδάσκων θα μπορούσε να επιλέξει κάποιο ποίημα, για παράδειγμα αυτό του Οδυσσέα Ελύτη. Θα παραθέσει αργότερα και άλλα ποιήματα με ανάλογη θεματική που θα λειτουργήσουν ως παράλληλα.

Στα πλαίσια ενός ενδεχόμενου εργαστηρίου δημιουργικής γραφής οι μαθητές χρησιμοποιώντας τις λέξεις -κλειδιά των ποιημάτων, φτιάχνουν τα δικά τους ποιήματα ή πεζά που συνδιαλέγονται, συνομιλούν με τα αρχικά με κάποιον τρόπο αναδεικνύοντας έτσι και την έννοια της διακειμενικότητας.³⁶ Επίσης, θα ήταν ενδιαφέρον να συζητηθεί στην τάξη η έννοια του τίτλου και τα παιδιά να δώσουν στα ποιήματα έναν άλλο τίτλο από αυτόν που έβαλε ο ποιητής.³⁷ Περνώντας από την

³⁴ Ασημίνα Ξηρογιάννη, «Ποίηση και παιδιά» στο <https://www.vakxikon.gr/poisi-paidia/> [2/7/2022]

³⁵ Τζίνα Καλογήρου, «Η ποίηση στο σχολείο: Σκέψεις για τη διδακτική προσέγγιση μιας "δύσκολης" όσο και "ανώφελης" τέχνης», σελ. 439 Στα Πρακτικά του 27ου Συμποσίου Ποίησης, *Γιατί η Ποίηση*, (28 Ιουν.-1 Ιουλίου 2007). Πάτρα: Εκδόσεις *Περί Τεχνών*, 2008. [file:///C:/Users/User/Downloads/27%CE%BF%20%CE%A3%CF%85%CE%BC%CF%80%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF%20%CE%A0%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82%20\(%CE%93%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%AF%20%CE%B7%20%CE%A0%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/27%CE%BF%20%CE%A3%CF%85%CE%BC%CF%80%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF%20%CE%A0%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82%20(%CE%93%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%AF%20%CE%B7%20%CE%A0%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7).pdf) [1/7/2022]_Επίσης και στην Ανοιχτή Βιβλιοθήκη «Openbook.gr», βλ. το <https://www.openbook.gr/giati-i-poisi/> [1/7/2022]

³⁶ Τζίνα Καλογήρου, *ο.π.*σελ.441

³⁷ Τζίνα Καλογήρου, *ο.π.*σελ. 446

εξερεύνηση του ποιητικού αντικειμένου στη θεατρική πράξη θα ενθαρρυνθούν οι μαθητές να δημιουργήσουν παγωμένες εικόνες, να κάνουν παντομίμες ή ομαδικούς ή ατομικούς (λεκτικούς και σωματικούς) αυτοσχεδιασμούς με βάση τα ποιήματα.

Poetry Comics

Επιπροθέτως, θα μπορούσαν να δημιουργήσουν και την λεγόμενη *poetry comics*, αφού πρώτα είχε αφιερωθεί κάποιος χρόνος για να πληροφορηθούν και να διδαχθούν οι μαθητές σχετικά με αυτήν. Η ποίηση των κόμικς είναι μια υβριδική δημιουργική μορφή που συνδυάζει πτυχές των κόμικς και της ποίησης. Προέρχεται από τη σύνταξη των κόμικς, των εικόνων, των μπαλονιών ομιλίας και στοχεύει σε μια λογοτεχνική ή καλλιτεχνική εμπειρία παρόμοια με αυτήν της παραδοσιακής ποίησης. Αυτός ο τύπος δημιουργίας μπορεί να είναι χρήσιμος για όσους αναζητούν μια νέα δημιουργική κατεύθυνση και για όσους επιθυμούν να μπαίνουν σε διαδικασίες καλλιέργειας του συναισθήματος.³⁸ Ο Αλέξανδρος Ρόθμαν είναι ένας ποιητής και σκιτσογράφος με έδρα τη Φιλαδέλφεια που ασχολείται με την *poetry comics*.³⁹ Άλλοι που ασχολούνται με το είδος είναι οι: Gary Sullivan, Bianca Stone, Paul K., Tunis K.⁴⁰

Στα πλαίσια της φιλοσοφίας της *poetry comics* λοιπόν τα παιδιά δημιουργούν κάτι με σκίτσα και λέξεις. Εκκινούν ή από τα σκίτσα ή από τις λέξεις και κάνουν έναν δημιουργικό διάλογο κινητοποιώντας ταλέντα και διαθέσεις.

Γενικά ενδιαφέρει μια διακαλλιτεχνική προσέγγιση της ποίησης με τη συμμετοχή και άλλων τεχνών και την δημιουργία ενός project, ενός εργαστηρίου στα πλαίσια κιόλας της ανατροφοδότησης, του αναστοχασμού, της επέκτασης. Η κειμενοκεντρική ανάλυση ενδιαφέρει μέχρι εκεί που δίνει το ερέθισμα για την απελευθέρωση και ετοιμάζει την πορεία προς μια ελεύθερη έκφραση των μαθητών. Το ζητούμενο είναι ένα πλαίσιο τέτοιο που κινεί τους μαθητές και τους προτρέπει σε διαδικασίες ανατρεπτικές αλλά και αναστοχαστικές. Τους βάζει να δρουν διαρκώς καθώς αποτελούν το κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας.

³⁸ Patricia Masticolo, *Poetry is Everywhere! Poetry Comics* <http://cbldf.org/2020/04/poetry-comics/> και Βικιπέδντια https://en.wikipedia.org/wiki/Comics_poetry [2/7/2022]

³⁹ Blog του Alexander Rothman <https://versequential.com/> [2/7/2022]

⁴⁰ Patricia, Masticolo *Poetry is Everywhere! Poetry Comics* <http://cbldf.org/2020/04/poetry-comics/>[2/7/2022]

Ο James Moffet, σε συνέντευξη που παραχώρησε και αφορούσε στη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο δράμα και τα γλωσσικά μαθήματα, θεωρεί σημαντικό το γεγονός, ότι τα παιδιά στην προσπάθειά τους να συγγράψουν το δικό τους κείμενο, έρχονται σε επαφή με κείμενα λογοτεχνικά ή άλλα, με αποτέλεσμα να βελτιώνουν την ικανότητά τους στην ανάγνωση, την κατανόηση του περιεχομένου και εν τέλει στην παράγωγή του. Στην περίπτωση της δραματοποιημένης λογοτεχνίας, ο James Moffet υπογραμμίζει ότι οι μαθητές αναγκάζονται να μεταφράσουν το νόημα του λογοτεχνικού κειμένου με δικά τους λόγια, κινήσεις και εικόνες, πράγμα που τους οδηγεί ασφαλέστερα στην κατανόηση του σημαινόμενου. Αυτό τους προετοιμάζει, ώστε στο μέλλον να γίνουν οι ίδιοι παραγωγοί κειμένων κάθε είδους.⁴¹

⁴¹ Robert J.Landy, «The Drama Therapy Role Method»,

file:///C:/Users/User/Downloads/THEDRAMATHERAPYROLEMETHOD.pdf σ. 63 [9/4/2022]

Πριν παραθέσω -από το προσωπικό μου αρχείο- ένα μέρος του ασκησιολογίου που χρησιμοποίησα, κρίνω σκόπιμο και εποικοδομητικό να αναφέρω μια μελέτη περίπτωσης όπως περιγράφεται σε ειδικό άρθρο από την ομάδα που την έβαλε σε εφαρμογή. Πρόκειται για τους Teresa Cremin, Kathy Goouch, Louise Blakemore, Emma Goff and Roger Macdonald ⁴² που αποτέλεσαν την ερευνητική ομάδα που θέλησε να δείξει εμπράκτως τη σχέση θεάτρου και γραφής και να την εξετάσει αναλυτικά και επισταμένα. Κατάφεραν λοιπόν να αποδείξουν ότι όντως το πρώτο αποτελεί παρακινητική δύναμη που οδηγεί στη γραφή, εξετάζοντας παράλληλα και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που αυτή έχει. Η ομάδα δοκίμασε δύο διδακτικές προσεγγίσεις που συνδέουν τη συγγραφή με το δράμα.

Στην πρώτη διδακτική προσέγγιση, «The ‘genre specific’ approach», όπως την ονόμασαν, οι δάσκαλοι επικεντρώνονται σε ένα ειδικό είδος γραφής. Προκαλώντας αυτή τη φόρμα στο πλαίσιο του δράματος της διαδικασίας. Κάθε δράμα σχεδιάστηκε με ένα είδος γραφής στο μυαλό και οι δάσκαλοι ανέλαβαν να κάνουν στα παιδιά σχετικά μαθήματα γραπτού λόγου ώστε να γνωρίσουν στα παιδιά τα χαρακτηριστικά του γραπτού κειμένου πριν από τη δική τους προσπάθεια συγγραφής.

Όταν αναζήτησαν τη γραφή σε ένα σε μια προσχεδιασμένη στιγμή μέσα στο δράμα, οι ερευνητές παρατήρησαν πως η αναμενόμενη αμοιβαιότητα μεταξύ δράματος και γραφής μειώθηκε και διεκόπη η ροή της φανταστικής εμπειρίας. Ο δάσκαλος περισσότερο μετετράπη σε εκπαιδευτή και δάσκαλο παιδείας, ο οποίος φαίνεται να μειώνει τη θέληση των παιδιών για ανεξαρτησία σαν συγγραφείς και δημιουργούς νοημάτων. Συνεπώς ο σκοπός και η ελευθεριάζουσα υφή της συγγραφής παραβιάστηκε.

⁴² Teresa Cremin, Kathy Goouch, Louise Blakemore, Emma Goff and Roger Macdonald, «Connecting Drama and Writing: seizing the moment to write», *Research in Drama Education* Vol. 11, No. 3, November 2006, pp. 273_291 Canterbury Christ Church University, UK Στο:

file:///C:/Users/User/Downloads/Connecting_drama_and_writing_Seizing_the_moment_to%20(1).pdf [12/4/2022] και στο <https://oro.open.ac.uk/9778/1/9778.pdf> [12/4/2022]

Στην δεύτερη προσέγγιση- φιλοσοφία «άδραξε τη στιγμή», «The ‘seize the moment’ approach», σχεδίασαν δράματα διαδικασίας και κατά τη διάρκεια αυτών επέλεξαν αυθόρμητα στιγμές δίνοντας αφορμές για γραφή, επιτρέποντας στα παιδιά να αποφασίσουν τη δική τους φόρμα κειμένου και το σκοπό για το κείμενο κάθε φορά. Οι εμπυχωτές ακολούθησαν τα ενδιαφέροντα των μαθητών χωρίς να έχουν μια προκαθορισμένη ατζέντα γραφής.

Σε αυτήν την περίπτωση κυριάρχησε το δράμα, όχι το γράψιμο. Οι μορφές γραψίματος που επιλέχθηκαν από τους μαθητές περιελάμβαναν: χάρτες, (σχε)διαγράμματα, ημερολόγια, σημειώσεις, στήλες εφημερίδων και γράμματα. Αυτά πολλάκις έγιναν ένα ζωτικό και συνδετικό στοιχείο της φανταστικής εμπειρίας και παρήχθησαν με έναν πιο αυθόρμητο και αιφνίδιο τρόπο. Σε αυτά τα μαθήματα η σχέση ανάμεσα στο δράμα και τη γραφή ήταν λιγότερο διακριτικά πλαισιωμένα απ’ ό,τι στη γενική προσέγγιση. Οι δάσκαλοι διαπραγματεύτηκαν την πορεία τους προς τα μπρος και το γράψιμο προέκυψε φυσικά σε απάντηση στις καταστάσεις που ενεγράφησαν.

Οι μορφές γραψίματος που επιλέχθηκαν από τους μαθητές περιελάμβαναν: χάρτες, (σχε)διαγράμματα, ημερολόγια, σημειώσεις, στήλες εφημερίδων και γράμματα. Αυτά πολλάκις έγιναν ένα ζωτικό και συνδετικό στοιχείο της φανταστικής εμπειρίας και παρήχθησαν με έναν πιο αυθόρμητο και αιφνίδιο τρόπο. Σε αυτά τα μαθήματα η σχέση ανάμεσα στο δράμα και τη γραφή ήταν λιγότερο διακριτικά πλαισιωμένα απ’ ό,τι στη γενική προσέγγιση. Οι δάσκαλοι διαπραγματεύτηκαν την πορεία τους προς τα μπρος και το γράψιμο προέκυψε φυσικά σε απάντηση στις καταστάσεις που ενεγράφησαν. Οι δάσκαλοι εξέφρασαν την άποψη πως ένιωσαν πιο μπλεγμένοι στα ζητήματα του δράματος δουλεύοντας σαν να είναι μέσα στο πλαίσιο της μυθοπλασίας και όχι έξω από αυτό. Συχνά κατέφευγαν στη γραφή κατά τη διάρκεια αυτών των δραμάτων που σχηματίζονταν από τα θέματα και τις ερωτήσεις προς διερεύνηση, όχι από έναν προκαθορισμένο και επιβληθέντα τύπο κειμένου.

Τελικά απέδειξε η έρευνα πως η προσέγγιση «The ‘seize the moment’ approach» ενέπλεκε τα παιδιά και τους δασκάλους πιο πολύ και επίσης τα έκανε ικανά να γράψουν πιο αποτελεσματικά κείμενα. Εδώ τα παιδιά εμφανίζονταν να γράφουν με μεγαλύτερη συναίσθηση όταν τα ίδια επέλεγαν φόρμα κείμενο, περιεχόμενο και οπτική γωνία.

Εκτιμώντας την ελευθερία της επιλογής μπορούσαν πιο άνετα να μπουν στο πνεύμα και τα γραπτά τους είχαν μια πραγματική αίσθηση σκοπού στον δημιουργικό κόσμο του φανταστικού. Τα κείμενά τους αποτελούσαν άκρως δημιουργικές απαντήσεις και ήταν αναπόσπαστο μέρος της δραματικής εμπειρίας, η οποία τα γέμιζε ικανοποίηση και κέντριζε το ενδιαφέρον τους. Γι’ αυτό και θεωρήθηκε μια πραγματικά ζωντανή εμπειρία.⁴³

Σημειώνω πως ο λόγος που αναφέρω εδώ αυτές τις προσεγγίσεις, είναι ακριβώς επειδή με άγγιξε τόσο ο τρόπος σκέψης των εμπλεκόμενων, όσο και οι διαδικασίες μέσω των οποίων έφτασαν σε θαυμαστά αποτελέσματα. Προβληματίστηκα, αλλά συγχρόνως στοχάστηκα πάνω σε όλα αυτά και αισθάνομαι πως αυτή η εργασία λειτούργησε μέσα μου θετικά και αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τη δική μου δουλειά.

⁴³ Jonnathan Neelands , «In the hands of living people», *Keynote Adress at the National Drama Conference* σ.1-12 <http://www.theatroedu.gr/Portals/38/main/images/stories/files/Magazine/T2/T2%20Neelands.pdf> [3/7/2022]

ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ: ΑΣΚΗΣΙΟΛΟΓΙΟ-ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στην συνέχεια, με μια λογική αποδελτίωσης, αναφέρω μέρος των ασκήσεων που χρησιμοποίησα στα μαθήματά μου. Περιγράφω αυτές, το επιμέρους σκεπτικό, και την όλη διαδικασία, βάζοντας και δείγματα των απαντήσεων των μαθητών μου που διατηρώ στο αρχείο μου. Μετά από κάθε άσκηση ακολουθούν παρατηρήσεις και σχόλια πάνω σε αυτές και την εφαρμογή τους. Σημειώνω πως δεν περιγράφονται εδώ με λεπτομέρειες όλα ανεξαιρέτως τα στάδια μιας εκτενούς άσκησης ή κάποιου σχεδιασμού. Οπότε παραθέτω το κομμάτι εκείνο που θεωρώ πως θα φωτίσει καλύτερα όσα ειπώθηκαν για την δημιουργική γραφή. Ακολουθούν τα συμπεράσματά μου και ο σχολιασμός τους. Μέσα από τις απαντήσεις των παιδιών καταλαβαίνει κανείς πολλά αναφορικά με το πώς εισπράττουν τα παιδιά την θεατρική δοκιμασία και τι αντίκτυπο έχει στη σκέψη και την ψυχολογία τους. Γράφοντας νιώθουν πως παίζουν ρόλο ενεργό στα δρώμενα. Η γραφή είναι πράξη στιβαρή μέσω της οποίας τα παιδιά δίνουν το παρόν και έχουν την ευκαιρία να γίνουν συμμετοχοί σε δράσεις και να βιώσουν εμπειρίες.

1. Η δημιουργία ενός ήρωα

Είναι μια άσκηση που δούλεψα με όλες σχεδόν τις τάξεις και ηλικιακές ομάδες και στο σχολείο, αλλά και στις εφηβικές μου ομάδες. Τα παιδιά καλούνταν να δημιουργήσουν έναν ήρωα από το μηδέν. Έπρεπε γύρω από αυτόν να σκαρώσουν, να γράψουν και να αφηγηθούν μια ιστορία ή ένα παραμύθι με αρχή μέση και τέλος. Ο ήρωας θα ξεκινούσε το δικό του ταξίδι και θα έπρεπε να περάσει από διάφορες δοκιμασίες για να φτάσει στον προορισμό του. Θα είχε πάντα ένα πρόβλημα ή ένα κεντρικό θέμα που θα τον απασχολούσε και θα έπρεπε να επιλύσει ή μια αποστολή να φέρει σε πέρας. Ίσως και κάποιος μέντορας να βρισκόταν στο δρόμο του που θα τον καθοδηγούσε. Στο τέλος θα κατάφερνε να ξεπεράσει τα εμπόδια, να υπερνικήσει τους φόβους του, και να καταλήξει να είναι νικητής, αφού έχει αποκομίσει ποικίλες εμπειρίες. Στις πιο μεγάλες τάξεις έφερνα ως παράδειγμα τον Ομηρικό Οδυσσέα που είχε σκοπό να επιστρέψει στην πατρίδα του, αλλά στο δρόμο του βρήκε πολλά εμπόδια που τον δυσκόλεψαν. Εκείνος όμως που ήταν πολυμήχανος (αλλά και με τη βοήθεια της Αθηνάς) τα ξεπέρασε και έφτασε τελικά στην πολυπόθητη Ιθάκη.

Έλεγα στα παιδιά λοιπόν πως ο ήρωας τους στο τέλος των δοκιμασιών θα έχει γίνει πιο και ισχυρός αλλά και αποδεκτός.⁴⁴ Ένας σούπερ ήρωας πάντα είναι ελκυστικός, ιδιαίτερα για τα παιδιά μικρότερης ηλικίας! (μέχρι την τρίτη τάξη του δημοτικού).

Επεκτείνοντας, οι διάφοροι ήρωες που δημιουργούνταν θα μπορούσαν αυτοσχεδιαστικά να συνομιλήσουν μεταξύ τους. Τι θα είχε άραγε να πει ο ήρωας της Μαρίας, που ήταν ένα αρκουδάκι με τον ήρωα του Κώστα που ήταν ένα φύλλο; Αργότερα γράφαμε κιόλας τους φανταστικούς διαλόγους ή ακόμα και τις ατάκες-κουβεντούλες που ενδεχομένως θα μπορούσαν να πουν οι ήρωες και που θα ήταν ανάλογοι του χαρακτήρα τους.

⁴⁴ Μαρία Μιχαλάκη, «Το ταξίδι του λογοτεχνικού ήρωα- Ιστορίες συγγραφικής τρέλας» <https://siggrafikitrela.wordpress.com/2020/01/03/taksidi-logotexnikou-xaraktira/> [4/7/2022]

Κάποιες φορές τους ζητούσα να δημιουργούσαν μια μακέτα που θα ήταν το φυσικό περιβάλλον του ήρωα, χρησιμοποιώντας διάφορα υλικά ή να ζωγραφίσουν τον ήρωα ή να φτιάξουν το γλυπτό του ακόμα.

Όποτε τους ζητούσα να επινοήσουν τον δικό τους ήρωα ή σούπερ ήρωα, τα καθοδηγούσα να χτίσουν την προσωπικότητά του και να μπουν σε ρόλο, θέτοντας κάποιες κατευθυντήριες ερωτήσεις. Μάλιστα για τις ανάγκες του μαθήματος και στα πλαίσια του πειραματισμού δημιούργησα την δική μου σούπερ ηρωίδα, τη φοβερή και τρομερή *LADY* *ξε-κόβιντ*. Δίνω σύντομα το προφίλ της.

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΟΥΠΕΡ-ΗΡΩΙΔΑΣ

Ποιο είναι τ'ονομά της;

Lady-ξε-covid!

Ποιες υπερδυνάμεις έχει;

Γιατρεύει απ'τον covid!

Είχε αυτές τις δυνάμεις από τότε που γεννήθηκε ή τις απέκτησε αργότερα;

Η ανάγκη την έκανε. Είχε ισχυρή πίστη. Η πίστη της της έδωσε φτερά, αν και ηλικιωμένη! Ήταν και σοφή! Και μάλιστα στους άλλους ήταν αόρατη.

Πώς αισθάνθηκε όταν κατάλαβε ότι είναι διαφορετική από τους άλλους ανθρώπους;

Περίφημα!

Πώς αποφάσισε να χρησιμοποιεί αυτές τις δυνάμεις;

Για καλό σκοπό! Για να σώζει ζωές ανθρώπων που πέθαιναν από τον ιό! Ζει με την οικογένειά της, αλλά δεν ξέρουν πώς μεταμορφώνεται.

Πώς φαίνεται στην καθημερινή της ζωή;

Μια κομψή γηραιά κυρία!



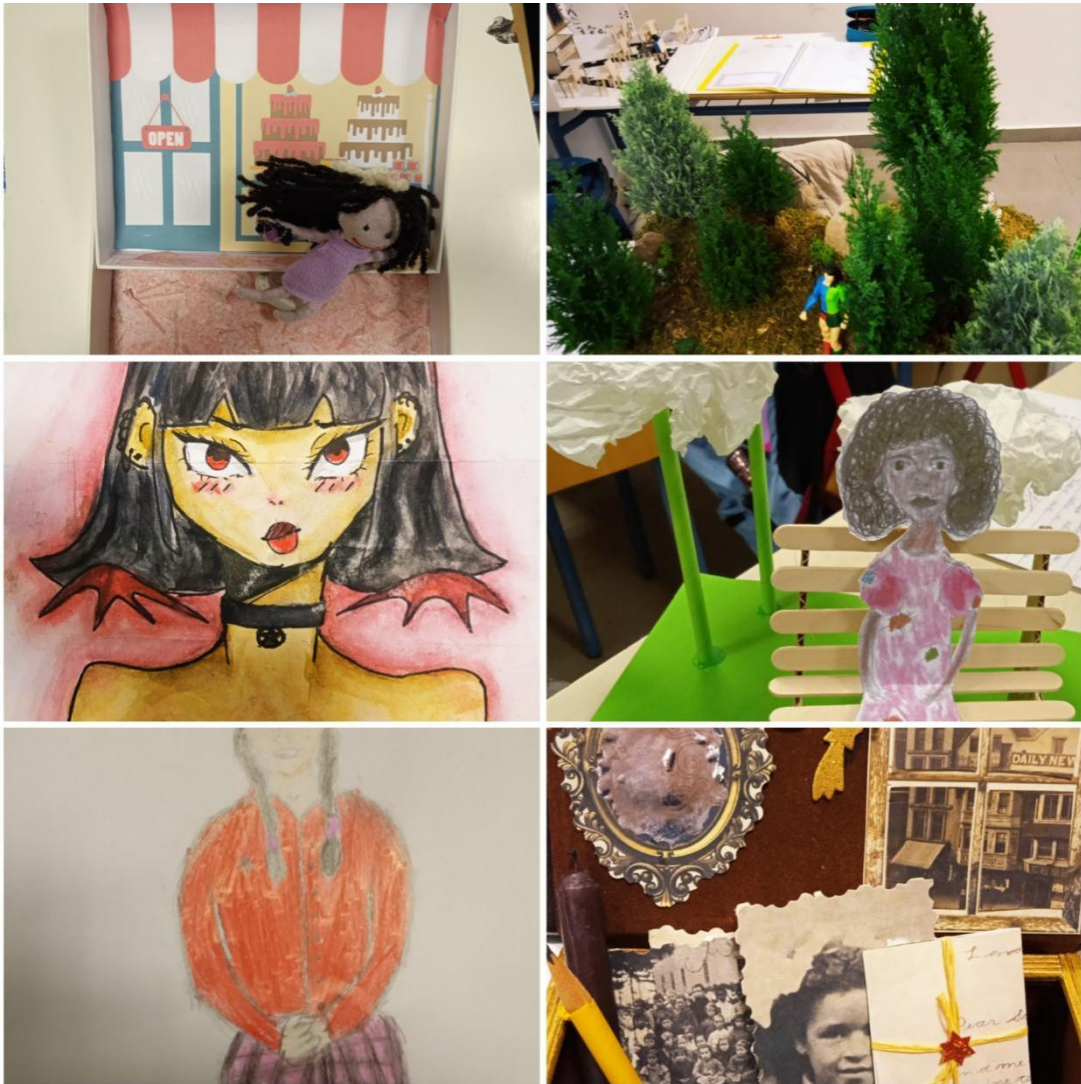
ΜΑΚΕΤΑ

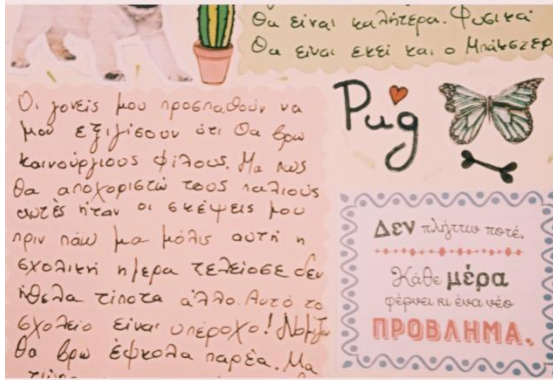
Ως γνωστόν, συστατικό του ζωντανέματος ενός χαρακτήρα είναι οι διαρκείς συγκρούσεις - στοιχείο δραματουργικό που αναφέρεται ήδη από τον Αριστοτέλη.⁴⁵ Η δημιουργία μακέτας είναι σημαντική, καθώς απεικονίζει το χώρο, όπου είναι η έδρα κάθε σύγκρουσης.⁴⁶ Και οι μορφές - τα πρόσωπα του έργου είναι δημιουργημένα συνήθως με πλαστελίνη, με ξύλα, με χαρτόνι ή με άλλα υλικά.

⁴⁵ Ευγενία Χατζίκου, *Αυτοσχεδιάζοντας*, Ντουντούμης, Αθήνα 2005, σ. 60-61

⁴⁶ Τηλέμαχος Ε. Μουδατσάκης, *Θεωρία του δράματος (Στη σχολική τάξη, Το θεατρικό παιχνίδι, Η Δραματοποίηση*, Καρδαμίτσα 1994, σ.110

Παραθέτω εδώ πρόσφατες μακέτες με ήρωες από μαθητές μου από την πρώτη και τη δεύτερα γυμνασίου του Καλλιτεχνικού Σχολείου Περιστερίου. Τις εκπόνησαν στα πλαίσια του εν εξελίξει προγράμματός μας με τίτλο «Ο ήρώάς μου: αφηγήσεις και μονόλογοι στη βιβλιοθήκη»







Βάζω στα παιδιά να γράψουν μια μέρα από το *ημερολόγιο* του ήρωά τους, μέσα από το οποίο φωτίζεται και η ψυχολογία, αλλά και ο χαρακτήρας του. Ενδεικτικά επέλεξα και παραθέτω εδώ πέντε από αυτά:

1. (από τον Γ.Π.Τ.)

Αγαπητό ημερολόγιο,

Σήμερα είναι μία πολύ όμορφη μέρα. Ο ήλιος είναι πολύ φωτεινός και το χορτάρι έχει φντρώσει. Το πρωινό μου το πέρασα μασουλώντας κάτι χόρτα και

παίζοντας με τα μικρά προβατάκια. Μετά κάθισα με τη φιλενάδα μου Τζέιν και κουτσομπολέψαμε τις αγελάδες που μένουν απέναντι.

Κατά το απογευματάκι επισκέφθηκα τον Μπεν στη σπηλιά του, πηδώντας τον φράχτη του κτήματος, Κάτσαμε, φάγαμε μούρα και είπαμε τα νέα μας. Τού εμπιστεύθηκα και κάνα δύο κουτσομπολιά για τις αγελάδες - έπειτα έφυγα και γύρισα πίσω στο αγρόκτημα.

Απ' ό,τι φαίνεται, το βράδυ θα γίνει ένα ξέφρενο πάρτυ στον αχυρώνα και θα πάμε όλοι εκεί. Η Μίριαμ θα κάτσει να προσέχει τα μικρά! D.J θα είναι ο Τζέικ το γουρούνι. Θα περάσουμε τέλεια, ανυπομονώ!

Ρου

2. (από τον Γιώργο Μ.)

Αγαπητό μου ημερολόγιο,

Σήμερα έφτασα στην Αμερική μετά από πολύ ταξίδι πάνω σε ένα εμπορικό πλοίο που μάρκαρε κάπου κοντά στη Νέα Υόρκη. Μέχρι να φτάσω εκεί μου βγήκε η μαγιονέζα μου από τις αναταράξεις του πλοίου. Το πλοίο μετέφερε αναψυκτικά κι εγώ περίεργος όπως ήμουν πήγα και γνώρισα πολύ κόσμο εκεί. Αφού άλλαξα το μαρούλι μου, φτάσαμε στο λιμάνι και το πλοίο σταμάτησε. Αποχαιρέτησα τους καινούριους μου φίλους, έφαξα μια γωνία στο ψυγείο για να κοιμηθώ. Το πρωί, αφού πήγα στο άγαλμα της σαβουροφαγίας, πήγα και βρήκα κάτι μακρινά ξαδέρφια που είχα κι αυτά με φιλοξένησαν για μια μέρα.

Αύριο έχω σκοπό να πάω και σε άλλα μέρη που ελπίζω να μου αρέσουν.

Με αγάπη,
Μπέρ το Μπέργκερ

3. (από τη Μ.Σ.)

Αγαπητό μου ημερολόγιο

Μια μέρα διαφορετική ήταν η σημερινή, τουλάχιστον έτσι πίστευα, Ξύπνησα, πλύθηκα, έβαλα την καλή μου ποδιά, χτενίστηκα και κατέβηκα ενθουσιασμένη τις σκάλες. Ήταν η ημέρα των επισκέψεων, μπήκα απ' την την πόρτα της τραπεζαρίας και είδα πολλούς άντρες και γυναίκες να κάθονται στα τραπέζια μας. Καθίσαμε λοιπόν κι εμείς. Συζητήσαμε, γελάσαμε, και όλοι τους φαινότουσαν τόσο ευγενικοί. Μάλλον με συμπάθησαν κι εμένα. Κάποια στιγμή σηκωθήκανε και φύγανε. Τρομακτική ησυχία επικρατούσε. Μπήκε η διευθύντρια μέσα κι ανέβηκε στο βάθρο.

Με μια βραχνή, βροντερή φωνή ανακοίνωσε τα ονόματα των παιδιών, σηκώθηκαν τα δίδυμα και κατευθύνθηκαν ολόγαρα προς το μέρος της διευθύντριας. Κλάματα ακούστηκαν και ένας γδούπος γκρέμισε το στομάχι μου. Συνέβη ξανά.

4. (από την Ισιδώρα-Μυρτώ Μ.)

Αγαπητό μου ημερολόγιο,

Η Ελβίρα μου πρότεινε να ξεκινήσω να γράφω το δικό μου ημερολόγιο. Εκείνη το κάνει απ' όταν ήμασταν μικρές, αλλά έπεισε κι εμένα. Θα ξυπνήσω λοιπόν, γράφοντας την μέρα μου.

Το πρωί ξύπνησα αρκετά νωρίς, αν και δεν το συνηθίζω. Σηκώθηκα, ντύθηκα και πήρα το πρωινό μου. Έπειτα η Ανέτα, η κουβερνάντα, μού έπλεξε το μισό μαλλί σε μια πλεξούδα, δηλαδή το συνηθισμένο μου χτένισμα. Μετά άρχισα να διαβάζω ένα βιβλίο που μου έφερε ο πατέρας μου απ' το ταξίδι του.

Το μεσημέρι για να γλυτώσω το φαγητό της μητέρας, που μάθαινε να μαγειρεύει ως χόμπι, απ' την Ανέτα, πήγα μια βόλτα στον κήπο. Το όμορφο φόρεμά μου σκίστηκε στ' ακάθια των φυτών, αλλά πιστεύω πως άξιζε τον κόπο.

Τώρα που γράφω το ημερολόγιο, είναι απόγευμα, περίπου επτά. Σε λίγο μάλλον η μητέρα θα με φωνάζει για δείπνο, αυτή τη φορά όμως δεν μπορώ να το αποφύγω...Τουλάχιστον η Ανέτα φροντίζει να μου έχει κάτι να φάω, μέχρι η μητέρα να μάθει να μαγειρεύει! Δεν θα της το πει κανένας πάντως, όμως πιστεύω πως θα μαγειρεύει σύντομα σαν την Ανέτα. Και θα γλυτώσουμε όλοι! Χα χα...

Καληνύχτα! Ίσως γράψω ξανά σύντομα, δεν ξέρω, μού άρεσε αυτή η εμπειρία! Θα το πω αύριο και στην Ελβίρα που θα βρεθούμε για τσάι, να χαρεί!

5. (Από την Ε.Ντ.)

Αγαπητό μου ημερολόγιο,

Μάντεψε ποιος είχε πάλι μια απαίσια μέρα...Ακριβώς εγώ! Υπάρχουν πάρα πολλά πράγματα που δεν καταλαβαίνω. Γιατί να μην μπορώ να περάσω καλά σαν φυσιολογικός άνθρωπος;

Τι έχω κάνει και ούτε ένα χαμόγελο δεν σκάει στον πρόσωπό μου; Είναι σαν όλοι να με αποφεύγουν. Δεν ανήκω στο πλήρωμα και ούτε ποτέ θ' ανήκω. Δεν είμαι πειρατίνα, είμαι απλά ένα δεκαεξάχρονο κορίτσι με όνειρα που καταστρέφονται το ένα μετά το άλλο. Έγώ απλά τους ακολουθώ και προσποιούνται πως με υπολογίζουν,

ενώ από μέσα τους με κράζουν. Θέλω πίσω την παλιά μου ζωή! Θέλω να γυρίσω στην μητριά μου, αν και δεν νομίζω ότι θα με θυμάται.

Αλλά πλέον έχω παγιδευτεί, δεν ξέρω την επιστροφή. Έχω χαθεί σ'ένα ξένο περιβάλλον, με ξένους ανθρώπους. Θέλω κάποιον δίπλα μου ! Βοήθεια! Ήμουνα ανόητη που έφυγα άπ'το σπίτι μου.

Αλλά τι φταις κι εσύ που ακούς; Είσαι ό,τι μού έχει ξεμείνει, μόνο εσύ.

Δεν ξέρω τι να κάνω! Βοήθεια!

Κάλυ η πειρατίνα

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Τα παιδιά όλων των ηλικιών έδειχναν ιδιαίτερο ενθουσιασμό στη σκέψη ενός ήρωα που έχουν δημιουργήσει από το μηδέν. Οι ήρωες τους ήταν ποικίλων ηλικιών, άλλοι ήταν σοβαροί, άλλοι αστείοι. Μπορεί οι ήρωες να ήταν και ζώα ή αντικείμενα. Τα παιδιά μέσα στους ήρωές τους έβαζαν πολλά στοιχεία του δικού τους χαρακτήρα και τον έκαναν φερέφωνο των δικό τους σκέψεων, απόψεων και ιδεών. Όμως, σε άλλες περιπτώσεις, ο ήρωας που δημιουργούσαν μπορεί να συγκέντρωνε χαρακτηριστικά που έλειπαν από τα ίδια. Άλλα παιδιά ζωγράφιζαν τον ήρωά τους, άλλα τον δημιούργησαν με πηλό ή πλαστελίνη. Όσο για τις μακέτες, υπήρχε μεγάλη γκάμα στις προσεγγίσεις που υιοθετήθηκαν. Περίτεχνες συνήθως και εντυπωσιακές ήταν οι μακέτες τους, με πολλά χρώματα και έχοντας πολλά υλικά επάνω. Οι μακέτες απεικόνιζαν το περιβάλλον του ήρωα, τον χώρο που κινείται και αναπνέει. Για παράδειγμα, αν η ηρωίδα ήταν γοργόνα, τότε τα παιδιά έφτιαχναν έναν βυθό ή ένα βράχο που εξέιχε από τη θάλασσα και πάνω εκεί σύχναζε η γοργόνα. Κάποια παιδιά έβαζαν και τους ανθρώπους που σχετίζονταν με τον ήρωα, τους πιο στενούς του ανθρώπους. Η αλήθεια είναι ότι οι ιστορίες και οι αφηγήσεις ήταν ευφάνταστες στην πλειοψηφία τους. Εκείνο που έχω να παρατηρήσω είναι ότι πολλά παιδιά καταστρατηγούσαν το μοτίβο αρχή-μέση (εμπόδια/ περιπέτειες) - τέλος και ακολουθούσαν μια δική τους προσωπική πορεία αναφορικά με το ξεδίπλωμα της ιστορίας τους.

2. Από την ποίηση στη δραματοποίηση

Στα πλαίσια του προγράμματος που εκπόνησα με την τετάρτη δημοτικού και φέρει τον τίτλο «Από την ποίηση στη Δραματοποίηση» (κατά τη σχολική χρονιά 2020-2021), παραθέτω δύο εργασίες.

A. Εργασία πάνω στην *Ποδηλάτισσα* του Οδυσσέα Ελύτη.

Παραθέτω το ποίημα:

Το δρόμο πλάι στη θάλασσα περπάτησα
που `κανε κάθε μέρα η ποδηλάτισσα.

Βρήκα τα φρούτα που `χε στο πανέρι της,
το δαχτυλίδι που `πεσε απ' το χέρι της.

Βρήκα το κουδουνάκι και το σάλι της,
τις ρόδες, το τιμόνι, το πεντάλι της.

Τη ζώνη της, τη βρήκα σε μίαν άκρη,
μια πέτρα διάφανη που `μοιαζε με δάκρυ.

Τα μάζεψα ένα ένα και τα κράτησα
κι έλεγα πού `ναι πού `ναι η ποδηλάτισσα.

Την είδα να περνά πάνω απ' τα κύματα,
την άλλη μέρα πάνω από τα μνήματα.

Την τρίτη νύχτωσ' έχασα τ' αγνάρια της,
στους ουρανούς άναψαν τα φανάρια της

Μετά την ανάγνωση του ποιήματος, ζητούσα από τα παιδιά να μιλήσουν για τις εικόνες που υπάρχουν στο ποίημα. Πώς φαντάζονται τα πρόσωπα, το σκηνικό; Ποιο είναι το πρόσωπο που αφηγείται; Τι σχέση μπορεί να είχε με την ηρωίδα; Κάποιες φορές ζητούσα από τους μαθητές μια εικονογράφηση του κειμένου, πιστή στα λεγόμενά του, ή και πιο ελεύθερη. Είναι πάντα ενδιαφέρονσα μια παιγνιώδης

προσέγγιση του ποιητικού κειμένου μέσα από δράσεις και δραστηριότητες. Αυτές δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να συνδέσουν το ποίημα με τα δικά τους βιώματα που κουβαλάνε μαζί τους και μέσα τους έχοντας παράλληλα την ευκαιρία να παράγουν κάθε φορά δικά τους κείμενα.

Ασκήσεις που τους ζήτησα:

- α. Μια σελίδα από το ημερολόγιο της ποδηλάτισσας.
- β. Σχόλια των γειτόνων για εκείνην.
- γ. Ένα άρθρο της τοπικής εφημερίδας για την εξαφάνισή της.
- δ. Έναν άλλο τίτλο για το ποίημα.
- ε. Έναν μονόλογο δικό της.
- στ. Έναν διάλογο ανάμεσα στην ίδια και στον Ελύτη.
- ζ. Μια φανταστική συνέντευξη στον Ελύτη σχετικά με το πώς εμπνεύστηκε αυτό το ποίημα.

Επειδή πίσω απ' τα ποιήματα υπάρχουν συνήθως ιστορίες, θα ήταν ωραία να καλούνται οι μαθητές να τις μαντέψουν ή να τις επινοήσουν. Τα παραπάνω σε σύνδεση με όσα προτείνει η C. E. Cornett την οποία επικαλείται η Καλογήρου.⁴⁷ Όπως διαβάζουμε στο άρθρο της Καλογήρου, οι δραστηριότητες της C. E. Cornett συμβάλλουν «στην ανταπόκριση των μαθητών στη Λογοτεχνία μέσα από μια διακαλλιτεχνική οπτική με έμφαση στη διάχυση (integration) και τη δημιουργική αλληλεπίδραση όλων των μορφών τέχνης με το λογοτεχνικό κείμενο/βιβλίο». Μεταξύ άλλων μπήκα και σε ρόλο κουτσομπόλας γειτόνισσας που απευθύνεται στο κοινό και μιλάει για τη μοναχική- κατά τη γνώμη της - ποδηλάτισσα. Είπα στα παιδιά να σκεφτούν ένα ενδεχόμενο τέλος σχετικά με το τι συνέβη στην Ποδηλάτισσα του Ελύτη. Τους πρότεινα να φανταστούν ένα δικό τους τέλος.

⁴⁷ Τζίνα Καλογήρου, «Η ποίηση ως όραμα και άκουσμα: Διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις και δραστηριότητες στη διδασκαλία της ποίησης», σ.5 Διαθέσιμο στο: <http://keimena.ece.uth.gr/main/t22/02-kalogirou.pdf> [4/7/2022]

(δύο δείγματα εργασίας: ένα ενδεχόμενο τέλος)

1 Ξαφνικά κοίταξε πίσω και κατάλαβε ότι κάποιος την παρακολουθεί. Τότε άφησε το ποδήλατο και έτρεξε σε ένα πυκνό δάσος. Εκεί είδε σε ένα ποτάμι ένα ελάφι να πίνει νερό και δίπλα από το ελάφι ένα χρυσό τόξο. Τότε πήγε και πήρε το τόξο και έριξε το βέλος σε αυτόν που την παρακολουθούσε. Μετά πήρε το ελάφι και το τόξο κι έφυγε. Μετά από αυτό κανείς δεν είδε την ποδηλάτισσα.

Βάλια, Δ' Δημοτικού

2. Ένα απόγευμα σταμάτησε σε μια παραλία. Κατέβηκε από το ποδήλατο, κάθισε στην άμμο και κοιτούσε τη θάλασσα για ώρες. Όταν έδυνσε ο ήλιος μπήκε μέσα στη θάλασσα, με τα ρούχα. Την διέσχισε αργά κοιτώντας μπροστά στον ορίζοντα, ώσπου η θάλασσα την πήρε στην αγκαλιά της.

Λυδία, Δ' Δημοτικού

B. Εργασία πάνω στα ποιήματα των Γιώργου Μαρίνου και Ναζίμ Χιζμέτ

Με αφορμή το ποίημα του Γιώργου Μαρίνου *Το τραγούδι του κλόουν* σε διάλογο με το ποίημα του Ναζίμ Χιζμέτ με τίτλο *Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά*, εκείνα κατέθεσαν τα δικά τους ποιήματα. Το Δ3 του 7^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ηρακλείου Αττικής χωρίστηκε σε ομάδες. Προηγήθηκαν αυτοσχεδιασμοί και παντομίμες που δημιούργησαν οι ομάδες, βασισμένα όλα στις λέξεις-κλειδιά των κειμένων. Πήραν λοιπόν λέξεις και φράσεις από τα ποιήματα και απάντησαν σε αυτές. Πρώτα απάντησαν με το σώμα τους. Εννοώ πως κάθε φορά που φώναζα μια λέξη - κλειδί, αυτά θα έπρεπε με το σώμα τους να κάνουν μια κίνηση ή να πάρουν μια στάση που θεωρούσαν ή ένιωθαν πως έχει σχέση με τη συγκεκριμένη λέξη. Μάλιστα, κάποιες από αυτές τις χρησιμοποίησαν αυτούσιες και μέσα στα δικά τους νέα ποιήματα. Στην πραγματικότητα ασκήσεις επί χάρτου! Εκείνο που έχει σημασία πάντα είναι τα παιδιά να μπαίνουν σε δημιουργική συνθήκη στα πλαίσια της σχολικής ζωής.

③ Τα χρώματα των παιδιών

Των παιδιών η καρδιά έχει χρώματα πολλά τα όνειρά τους περνάνε τα πουλιά κι ο ήλιος βγήκε ξανά.

Το ψώμι ήταν αρκετό μετά το ένα δάκρυ βγήκε νερό και τα παπούτσια ήταν αρκετά για να έχουν δει πολλά.

Ο ήλιος που βάλνει

Ας δανείσουμε στα παιδιά χρώματα να ζωγραφίσουν, ας δανείσουμε στα παιδιά δυο ψιχουλά ψιφί να χορτάσουν τα στήθια τους, ας δώσουμε να ξεσαθούν τα όνειρά τους. Να ονειρευτούν τα μάτια τους σαν ήλιος που βάλνει. Έτσι δεν θα κρύψει το δάκρυ και έτσι θα ξεσαθεί η καρδιά τους

```

    graph TD
      K((Καρδιά)) --- C1[χρώματα]
      K --- C2[ήλιος]
      K --- C3[μάτια]
      K --- C4[δυο ψιχουλά ψιφί]
      K --- C5[όνειρα του]
      K --- C6[στήθια]
      K --- C7[δάκρυ]
      K --- C8[παιδιών]
      K --- C9[καρδιά]
      K --- C10[χορτάσου]
      K --- C11[ξεσαθείς]
      K --- C12[δανείσου]
      K --- C13[άσπρο θυστί]
      K --- C14[άσπρα]
    
```

Καυτρίνο
Α2 7^ο Δημοτικό

ΟΜΑΔΑ Α**Ο ήλιος που λάμπει**

Ας δανείσουμε στα παιδιά χρώματα να ζωγραφίσουν,
ας δανείσουμε στα παιδιά δύο ψίχουλα ψωμί
Να χορτάσουν στα στόματά τους,
Ας δώσουμε να ζεσταθούν τα όνειρά τους.

Να ονειρευθούν τα μάτια τους
Σαν ήλιος που λάμπει.
Έτσι δε θα κυλάει το δάκρυ
Έτσι θα ζεσταθεί η καρδιά τους

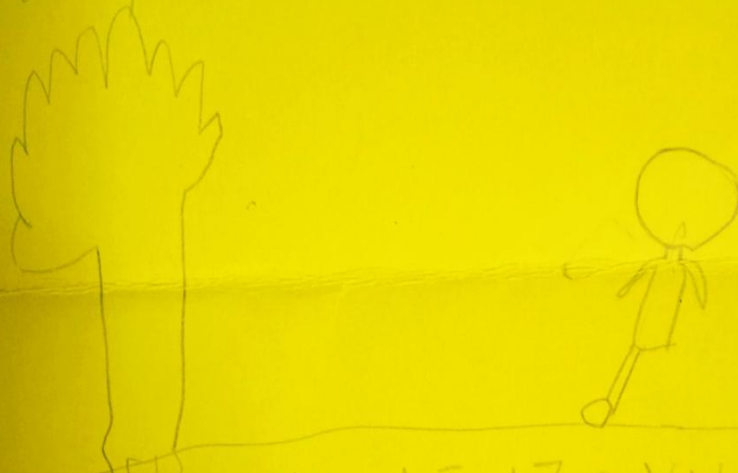
ΟΜΑΔΑ Β

Δανείσου όνειρα απ' τα παιδιά,
Δανείσου χρώματα απ' τον ήλιο
Άνοιξε την καρδιά,
Δώσε ψωμί στα πουλιά,
Και παπούτσια στα παιδιά
Για να στεγνώσει ο ήλιος το χάδι τους.

Τι αξίζουν τα παιδιά?

Τα παιδιά αξίζουν ένα πολύχρωμο μπαλόνι,
μία τεράστια καρδιά και να μάθουν στο κόσμο
τη φιλία.

Τα παιδιά θα φυτέψουν αθίστα δέντρα, θα
δουν ένα τεράστιο αστέρι και θα παίξουν με
ένα μεγάλο μήλο.



ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΞΙΖΟΥΝ

ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ!!!

Hardi

αγάπη, ατσάντα, φάισα

ΟΜΑΔΑ Γ**Τι αξίζουν τα παιδιά**

Τα παιδιά αξίζουν
ένα πολύχρωμο μπαλόνι,
Μια τεράστια καρδιά
Και να μάθουν στον κόσμο τη φιλία.

Τα παιδιά θα φυτέψουν αθάνατα δέντρα,
Θα δουν ένα τεράστιο αστέρι
και θα παίξουν με ένα μεγάλο μήλο.

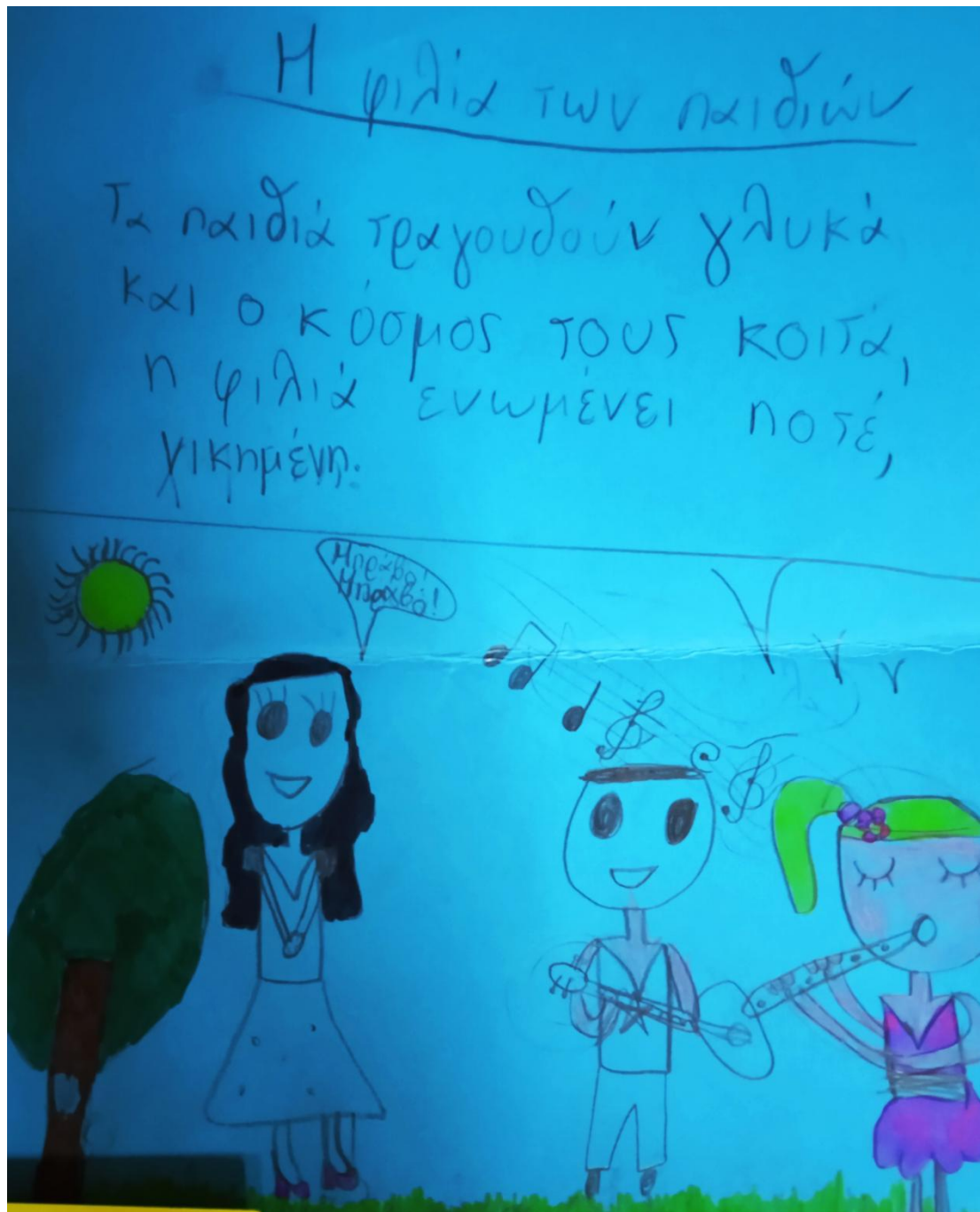
ΟΜΑΔΑ Δ

Τα παιδιά τραγουδούν γλυκά
Και ο κόσμος τα κοιτά
Η φιλία ενωμένη ποτέ νικημένη

ΟΜΑΔΑ Ε

Των παιδιών η καρδιά έχει χρώματα πολλά
Τα όνειρά τους περνάνε τα πουλιά
Κι ο ήλιος βγήκε ξανά.

Το ψωμί ήταν αρκετό
Μετά το ένα δάκρυ βγήκε νερό
Και τα παπούτσια ήταν αρκετά
Για να έχουν δώρα πολλά.



2

παπούτσι

δακρυ

ουερό

καρδιά

χρυσί

χρυσάκια

ηλιος

παιδιά

Λ***Ο***Κ***Ε

Το ψωμί ήταν αρκετό
μετά το ένα δάκρυ βγήκε νερό
και τα παπούτσια ήταν
αρκετά για να έχουν δάκρυ
πολλά.

ηλιος

παιδιά

ψωμί

παπούτσι

δακίσα

καρδιά

δακρυ

ουερό

παιδιά

Δακίσα ουερό ψωμί παιδιά
δακίσα χρώμα αήζον ήλιο
άνοιξε την καρδιά, βίωσε
ψωμί στα πουλιά και
παπούτσια στα παιδιά
για να σεργιάνισα ο ήλιος
στο δάκρυ τους.

ΔΟΣΕ ΧΑΡΑ

Παρατηρήσεις:

Υπάρχουν κάποια ποιήματα που έλκουν τα παιδιά λόγω θεματικής.

Βοηθάει όταν τα ποιήματα εμπεριέχουν πολλά ρήματα που παραπέμπουν σε ενέργειες - δράσεις. Συχνά απομονώνουμε τα ρήματα, προσπαθούμε να τα εκφράσουμε σωματικά και μέσα από μια διαδοχική κίνηση να δημιουργήσουμε μια χορογραφία. Τη χορογραφία του ποιήματος, μέσα στην οποία μπορεί να προσθέσουμε και το λόγο. Υπάρχουν κι άλλες δράσεις που κάναμε κατά καιρούς με ποιήματα:

- «Πάγωμα του αίματος» (cliffhanger): απότομη διακοπή της φωναχτής ανάγνωσης σε έναν κρίσιμο σημείο με σκοπό την πρόβλεψη της συνέχειας.
- Μελοποίηση του ποιήματος σε ρυθμό ραπ ή άλλους ρυθμούς.
- Επίδειξη της κίνησης ενός ήρωα από τρία διαφορετικά σημεία του βιβλίου σε αργό ρυθμό (slow motion).
- Δημιουργία απλής χορογραφίας για την απόδοση ενός συναισθήματος ή μιας κύριας ιδέας της ιστορίας πίσω από το ποίημα.
- Δημιουργία κολάζ εμπνευσμένου από το θέμα.
- Κατασκευή μακέτας (π.χ. του τοπίου) σε σχέση με το ποίημα.
- Κατασκευή μαριονέτας.
- Αναδιήγηση της ιστορίας από την οπτική ενός διαφορετικού αφηγητή.
- Debate ανάμεσα σε ήρωες πάνω σε ένα σοβαρό ζήτημα.

Η ποίηση από τη φύση της είναι ανατρεπτική ως τέχνη, όπως άλλωστε και το θέατρο. Το πάντρεμα των δύο τεχνών και στα πλαίσια του μαθήματος της θεατρικής αγωγής, θα μπορούσε να αποβεί εξαιρετικά ενδιαφέρον σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

3. Με αφορμή τον Αριστοφάνη

Α περίπτωση. Σχεδόν κάθε χρόνο κάνω Αριστοφάνη στο δημοτικό. Εχω ανεβάσει τρεις φορές τον Πλούτο, τέσσερις την Ειρήνη και μία τις Όρνιθες. Οι απαντήσεις που ακολουθούν ανήκουν στα παιδιά της τετάρτης δημοτικού του 10^{ου} Ηρακλείου Αττικής. Τους δίδαξα τη *Λυσιστράτη* του Αριστοφάνη από την ομώνυμη συνοπτική διασκευή της Σοφίας Ζαραμπούκα. Στόχος ήταν η παράσταση, που, όμως για ποικίλους λόγους, δεν πραγματοποιήθηκε τελικά, παρόλο που οι πρόβες είχαν ξεκινήσει. Αρχικά, και χωρίς να τους ολοκληρώσω την ιστορία, ζήτησα από τα

παιδιά να δώσουν το δικό τους τέλος σε αυτήν, από το σημείο που η Λυσιστράτη με τις γυναίκες κλείστηκαν στα τείχη.



[Η φωτογραφία είναι από το προσωπικό μου αρχείο. Από παράσταση των Ορνίθων με την ομάδα μου από το ολόήμερο. 3ο δημοτικό σχολείο Ηρακλείου Αττικής.]

Μεταφέρω εδώ εκδοχές του τέλους της ιστορίας της Λυσιστράτης:

- Οι άντρες δεν γύρισαν ποτέ από τον πόλεμο. Και οι γυναίκες πέθαναν γενναία στο τείχος.
- Οι άντρες τελικά γύρισαν από τον πόλεμο. Οι γυναίκες χαρούμενες που γύρισαν κατέβηκαν από τα τείχη.
- Τελικά οι γυναίκες συνελήφθησαν και άφησαν την Ακρόπολη με το ζόρι.
- Πήγαν όλοι οι άντρες και παρακάλεσαν τις γυναίκες τους να γυρίσουν πίσω στο σπίτι. Τότε οι γυναίκες αποφάσισαν να γυρίσουν πίσω στα σπίτια τους με τους άντρες και τα παιδιά τους.
- Στο τέλος γύρισαν όλοι οι άντρες από τον πόλεμο, πήγαν και πήραν τα παιδιά τους και πήγαν κάτω από τα τείχη. Έτσι οι γυναίκες κατέβηκαν και δεν ξανάγινε πόλεμος. Και ζήσαν αυτοί καλά και μεις καλύτερα.
- Μετά από λίγο καιρό οι άντρες γύρισαν. Οι παπούληδες ήταν πια ελεύθεροι να πηγαίνουν στα καφενεία.
- Τελικά οι γυναίκες κέρδισαν και κατέβηκαν απ' τα τείχη.
- Οι γυναίκες δεν είχαν μυαλό και πέθαναν στα τείχη από πείνα.
- Εγώ πιστεύω πως οι άντρες μπήκαν στα τείχη, έβγαλαν τις γυναίκες και φυλάκισαν τη Λυσιστράτη.
- Οι γυναίκες δεν μπορούσαν άλλο, οπότε κατέβηκαν από τα τείχη και πήγαν πίσω στις οικογένειές τους και δεν το ξανάκαναν ποτέ.
- Οι άντρες γύρισαν από τον πόλεμο και οι γυναίκες κατέβηκαν από τα τείχη και πήγαν στα παιδιά τους που τα είχαν εγκαταλείψει.
- Άντρες και γυναίκες γύρισαν στην Αθήνα και έζησαν με ειρήνη.

Β περίπτωση. Από το ίδιο έργο κατατίθεται και ένας σχετικός διάλογος που συνέγραψαν οι μαθητές Διονυσία, Δανάη, Φάμπιο και Γιάννης από το 7ο δημοτικό σχολείο Ηρακλείου Αττικής και στο πλαίσιο του προγράμματος που εκπόνησα εκεί και είχε τον τίτλο «Ο Αριστοφάνης στο Δημοτικό Σχολείο»

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ: Αχ, εύχομαι να είχε σταματήσει ο πόλεμος και οι άντρες μας να έρθουν επιτέλους να μας βοηθήσουν με τα παιδιά μας! Αχ, βρήκα μια φανταστική ιδέα, αλλά πρέπει πρώτα να καλέσω τα κορίτσια.

ΠΡΩΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ: Γεια σου Λυσιστράτη, ήρθαμε να σε βοηθήσουμε!

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ: Λοιπόν, κορίτσια, θα πάμε στην Ακρόπολη και θα φωνάζουμε: «Δεν θέλουμε πόλεμο, θέλουμε να έρθουν οι άντρες μας!»

ΟΛΑ ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ: Εντάξει.

(Μετά από λίγο)

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΟΡΙΤΣΙ: Να η Ακρόπολη! Πάμε να ανεβούμε!

ΟΛΕΣ: Δεν θέλουμε πόλεμο! Θέλουμε να έρθουν οι άντρες μας!

ΓΕΡΟΣ: Φύγετε από δω, θα καλέσουμε την αστυνομία!

ΟΛΕΣ: Δεν θα φύγουμε! Θέλουμε τους άντρες μας!

ΑΛΛΟΣ ΓΕΡΟΣ: Δεν μας νοιάζει!

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ: Ξέρετε τι να κάνετε κορίτσια μου! Πάρτε τα όπλα σας!

ΓΕΡΟΙ: Α, ΑΑ ας φύγουμε τώρα αμέσως!

(Όταν ήρθαν οι άντρες)

ΑΝΤΡΕΣ: Γιατί κάνετε τόσο θόρυβο; Δεν ξέρετε ότι είμαστε στον πόλεμο;

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΟΡΙΤΣΙ: Ναι, μωρέ, αλλά δεν έρχεστε να μας βοηθήσετε με τα μωρά;

ΠΡΩΤΟΣ ΑΝΔΡΑΣ: Να, Μυρρίνη, έχω κάτι να σου πω...θα υιοθετήσουμε ένα παιδάκι!

ΜΥΡΡΙΝΗ: Τέλεια, μπράβο! Πάμε να το γιορτάσουμε, αλλά θα έρχεστε να μας βοηθήτε!

ΠΡΩΤΟΣ ΑΝΔΡΑΣ: Εντάξει!

7:00 το απόγευμα: Το απόγευμα γελούσαν, ήπιαν, έφαγαν και τραγουδούσαν.

Παρατηρήσεις

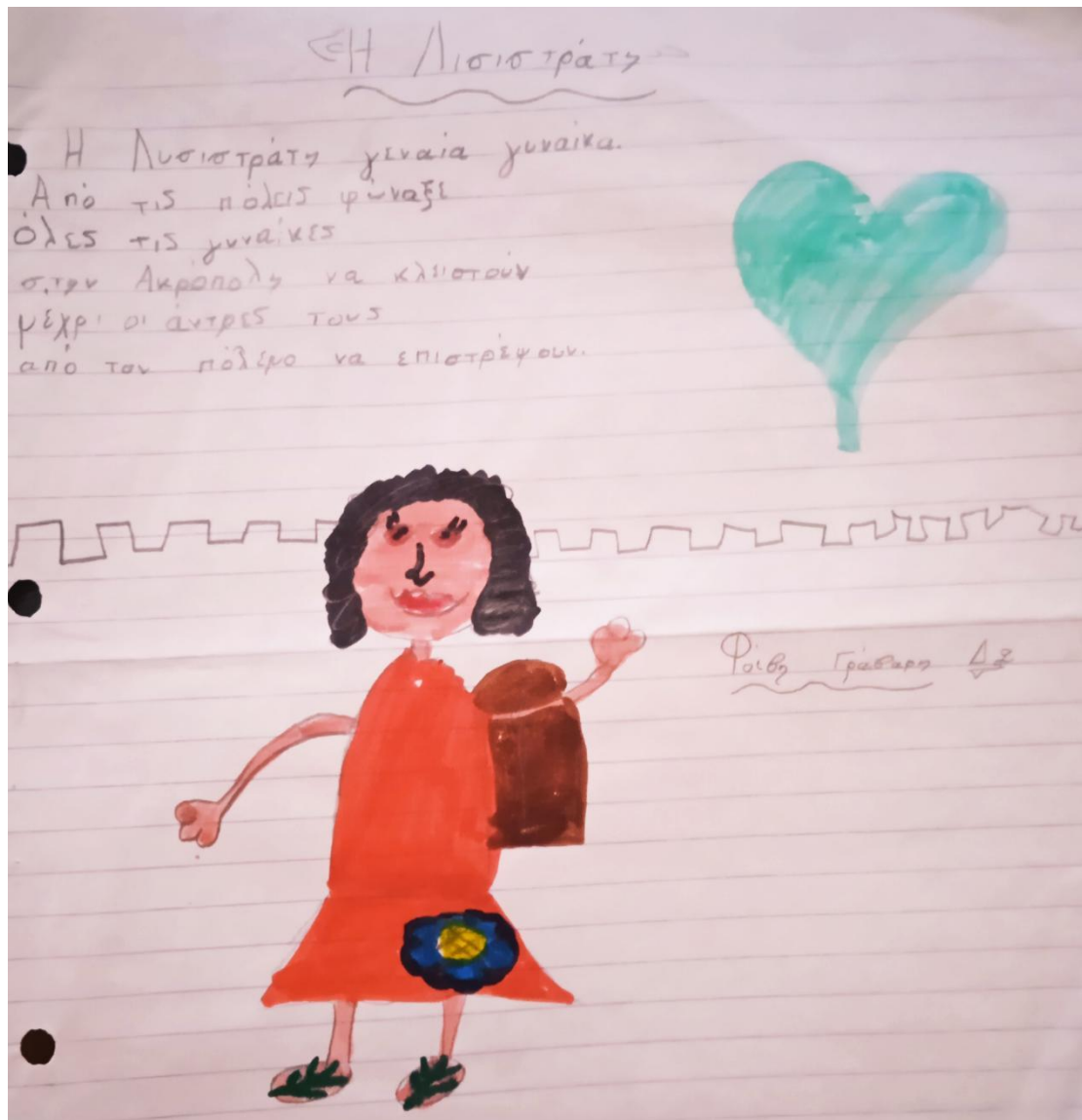
Γενικά ο Αριστοφάνης από τις διασκευές της Ζαραμπούκα (εκδόσεις Πατάκη) που χρησιμοποιώ συνήθως είναι αγαπητός στα παιδιά. Οι διασκευές αυτές είναι σύντομες, μεστές και λειτουργικές και επιτρέπουν στα παιδιά να συμπληρώσουν με τη φαντασία τους τις λεπτομέρειες της ιστορίας.

Τα παιδιά βρήκαν τη Λυσιστράτη ηρωική και πανέξυπνη, την θαύμασαν, ειδικά τα κορίτσια την είχαν ως πρότυπο και ηρωίδα συχνά.

Η Φοίβη μαθήτρια της τετάρτης φαντάστηκε τη Λυσιστράτη και τη ζωγράφισε.
Έγραψε και ένα μικρό ποίημα:

Η ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ

Η Λυσιστράτη γενναία γυναίκα
Από τις πόλεις φώναζε
Όλες τις γυναίκες
Στην Ακρόπολη να κλειστούν
Μέχρι οι άντρες τους
Να επιστρέψουν
Από τον πόλεμο να ρθούν



Φοίβη Γ. Δ2

Γ περίπτωση. Ακολουθεί υλικό δημιουργικής γραφής από το Δ1 του 7^{ου} δημοτικού σχολείου Ηρακλείου Αττικής. Τα παιδιά δύο δύο ανάλογα με τη θέση τους στο θρανίο έγραψαν τα παρακάτω κείμενα, με αφορμή τη διδασκαλία του *Πλούτου* του Αριστοφάνη από τη διασκευή της Σοφίας Ζαραμπούκα και στα πλαίσια του αναστοχασμού. Η άσκηση έγινε μέσα στην τάξη.

1.

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Είμαι φτωχός, τι πρέπει να κάνω για να πλουτίσω;

ΠΥΘΙΑ: Τον πρώτο που θα συναντήσεις μόλις βγεις από το μαντείο των Δελφών, τον πρώτο που θα συναντήσεις, θα τον ακολουθήσεις.

(Ο Χρεμύλος βγαίνει από το μαντείο των Δελφών)

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Αφέντη, γιατί ακολουθείς αυτόν τον γέρο;

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Γιατί η Πυθία μου είπε πως τον πρώτο που θα συναντήσω βγαίνοντας από το μαντείο των Δελφών, αυτόν πρέπει να ακολουθήσω.

Ειρήνη Β. -Γιώργος Β.

2.

ΠΛΟΥΤΟΣ: Αχ πόσον καιρό έχω να δω!

(Τικ τακ)

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Ποιος είναι;

ΦΤΩΧΙΑ: Η Φτώχεια! Γιατί φέρατε αυτόν τον άπληστο; Μόνο σε κακοποιούς πηγαίνει.

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Όχι, ήταν τυφλός, γι' αυτό πήγαινε μόνο σε κακοποιούς.

ΦΤΩΧΙΑ: Μα εγώ δεν έχω πού να πάω τώρα!

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Να πας σπίτι σου και να μην ξανάρθεις!

ΦΤΩΧΙΑ: Καλά! Άπληστοι!

Κων/νος Τ.- Ντίνος Β.

3.

ΠΛΟΥΤΟΣ: Ακολουθήστε με, ελάτε από δω!

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Κύριε, γιατί ακολουθάμε αυτόν τον τυφλό; Δεν ξέρει καν πού παν τα τέσσερα!

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Πάψε πια Καρίωνα! Μπορεί να ξέρει κάτι! Έτσι κι αλλιώς μπορεί να μού προσφέρει τον χρυσό!

ΠΛΟΥΤΟΣ: Ποιος είπε αυτήν την λέξη;

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Εγώ! Γιατί;

ΠΛΟΥΤΟΣ: Εγώ καλέ μου δεν θα σου προσφέρω τον χρυσό! Έτσι κι αλλιώς είμαι τυφλός.

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Τυφλός;

ΠΛΟΥΤΟΣ: Ναι!

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Ωραία, θα πάμε σε έναν γιατρό!

ΠΛΟΥΤΟΣ: Και γω γι' αντάλλαγμα θα σας δώσω λίγο χρυσό!

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Ντάξει.

Χρήστος -Παναγιώτα

4.

Δ: (Τοκ -τοκ!)

Χ: Ποιος είναι πάλι, θεέ μου;

Δ: Εγώ είμαι ο Δίκαιος, χρειάζομαι βοήθεια.

Έμαθα πως είναι δω ο Πλούτος

Κάποτε ήμουνα πλούσιος και έδινα όλα τα λεφτά μου στους φτωχούς και έμεινα ξεβράκωτος.

Χ: Άνθρωπέ μου φύγε και πάρε το βρακί σου

Δ: Μα...μα...

Χ: Δεν έχει μα!

Δ: Τουλάχιστον να φάω λίγο συκαλάκι.

Χ: Πάρε το συκαλάκι και άντε από δώ!

Λυδία Μπ.-Ασπασία Φ.

5.

ΠΥΘΙΑ: Τι θέλετε να μού ζητήσετε;

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Πού μπορούμε να βρούμε χρήματα για να φάμε;

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Έχουμε καιρό να φάμε.

ΠΥΘΙΑ Τον πρώτο άνθρωπο που θα συναντήσετε, αυτόν θα ακολουθήσετε.

ΠΕΝΙΑ: Γιατί με ακολουθάτε;

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Έτσι μας είπε η Πυθία, για να βρούμε λεφτά να φάμε.

ΠΕΝΙΑ: Δεν είμαι ο Πλούτος, είμαι η Πενία, η Φτώχεια! Φύγετε μακριά! Φύγετε!

Κωνσταντίνος Τσ.- Άννα Π.

6.

ΠΛΟΥΤΟΣ: Αχ κουράστηκα να περπατάω άλλο.

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Θέλετε να σας βοηθήσω καλέ μου, κύριε;

ΠΛΟΥΤΟΣ: Όχι, έχω χάσει το φως μου. Δεν θέλω να με φυλακίσετε.

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Δεν θέλω να σου κάνω κακό!

ΠΛΟΥΤΟΣ: Ψέμματα μου λες, ψέμματα!

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Εγώ ήρθα σε σένα να σου ζητήσω λίγα χρήματα.

ΠΛΟΥΤΟΣ: Μόνο αν με βοηθήσεις να βρω το φως μου!

ΧΡΕΜΥΛΟΣ: Καλά! Καρίωνα, έλα να με βοηθήσεις να τον πάμε στο γιατρό!

ΚΑΡΙΩΝΑΣ: Καλά, ρε αφεντικό!

ΓΙΑΤΡΟΣ: Τίποτα δεν είναι, σε ένα λεπτό θα τελειώσουμε.

ΠΛΟΥΤΟΣ: Συγγνώμη, που πήγαινα, συμπολίτες μου, μόνο στους κακούς!

Εύα- Αντώνης

7.

ΠΛΟΥΤΟΣ: Συγγνώμη που δεν ερχόμουν σε άλλους ανθρώπους και ερχόμουν μόνο σε άπληστους.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ: Δεν πειράζει, σε συγχωρούμε, έλα τώρα να πιούμε και να γλεντήσουμε!

ΠΛΟΥΤΟΣ: Πραγματικά;

ΚΑΤΟΙΚΟΙ: Ναι, καλέ! Λοιπόν, όλοι μαζί: «Ζήτω ο Πλούτος, ζήτω ο Πλούτος!»
Παναγιώτα

Δ περίπτωση. Αφορμή η *Ειρήνη* του Αριστοφάνη. Αν συνομιλούσε η Ειρήνη με τον Πόλεμο, τι θα έλεγαν; Ποιοι άλλοι θα εμπλέκονταν στη σκηνή αυτή; Ακολουθεί ο διάλογος που συνέγραψε η Σταυρούλα Γκ. από την Γ τάξη του 10^{ου} δημοτικού σχολείου Ηρακλείου Αττικής.

ΕΙΡΗΝΗ: Γιατί είσαι τόσο κακός;

ΠΟΛΕΜΟΣ: Έτσι πρέπει να είναι ένας αληθινός πόλεμος!

ΕΙΡΗΝΗ: Είσαι και πολύ εγωιστής!

ΠΟΛΕΜΟΣ: Το ξέρω!

ΕΙΡΗΝΗ: Δεν σε νοιάζει που οι άνθρωποι πεθαίνουν εξαιτίας σου;

ΠΟΛΕΜΟΣ: Όχι!

ΕΙΡΗΝΗ: Εμένα όμως με νοιάζει! Θα σε νικήσω με όλη τη δύναμη που έχω!

ΠΟΛΕΜΟΣ: Θα τους λιώσουμε, θα τους σκοτώσουμε τους ανθρώπους!

ΤΑΡΑΧΟΣ: Ναι, πατέρα, θα τους αφανίσουμε!

ΠΟΛΕΜΟΣ: Η Ειρήνη δεν μπορεί να μας σταματήσει πουθενά, αφού την έχουμε κλειδώσει μέσα στη σπηλιά!

ΤΡΥΓΑΙΟΣ: Πρέπει να διώξουμε τον πόλεμο!

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ: Έχεις δίκαιο!

ΤΡΥΓΑΙΟΣ: Πρέπει να ενώσουμε τις δυνάμεις μας και να τον αφανίσουμε!

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ: Εντάξει, ξεκινάμε!

4. Εργασία με αφορμή το εκπαιδευτικό δράμα.

Από το εκπαιδευτικό δράμα «Πώς να εκπαιδεύσετε τον δράκο σας» στο βιβλίο των Αύρας Αυδή και Μελίνας Χατζηγεωργίου⁴⁸ που πραγματεύεται το θέμα της διαφορετικότητας έχουν υπάρξει δείγματα γραφής. Κάθε παιδί κλήθηκε σε ένα μικρό χαρτόνι να δώσει το δικό του τέλος στην ιστορία σε ένα πολύ σύντομο κείμενο. Παρατίθενται εδώ οι απαντήσεις των παιδιών της τετάρτης δημοτικού του 14ου δημοτικού σχολείου Ηρακλείου Αττικής:

- Αν ο δράκος είναι καλός, τότε θα μπορούσε να βοηθήσει σε πολλά πράγματα. Κι έτσι συμφώνησαν όλοι να τον κρατήσουν και να μείνει εκεί μαζί τους. Έτσι τελειώνει μια τέτοια ιστορία σαν κι αυτή. Κι έζησαν όλοι καλά και ο δράκος. (Φωτεινή Σ.)
- Ο δράκος έμεινε και το καλοκαίρι τους έκανε αέρα, τους έφερνε φαγητά από μακρινές χώρες και είχε πολύ συντροφιά.(Χρυσήλια)
- Ο δράκος πρέπει να μείνε στην όλη μας, αλλά να μην κάνει κακό. (Θάνος)
- Εγώ σκέφτομαι ότι πρέπει να τον βοηθήσουμε και να του δώσουμε λίγο φαγητό για να νιώσει καλύτερα. (Άννα)
- Εγώ πιστεύω ότι θα πρέπει να τον εμπιστευτούμε γιατί φαίνεται καλός.(Μαριάννα)
- Εντάξει, θα τον αφήσουμε να ζήσει για πέντε μέρες. Άμα δεν κάνει κανένα κακό για αυτές τις πέντε μέρες, τότε θα τον αφήσουμε να ζήσει. Θα μας βοηθάει, θα τον βοηθάμε, θα μας εξυπηρετεί, θα τον εξυπηρετούμε. (Σπύρος Λ.)
- Και όταν ο δράκος πέθανε, όλοι του έφτιαξαν ένα άγαλμα για να τον θυμούνται, για να θυμούνται όλα τα καλά που τους έδωσε. Και ο Τομ που ακόμα ζούσε, ζήτησε να τον σκοτώσουν και τον ίδιο για να πάει στον ουρανό μαζί με τον φίλο του το δράκο. (Αλέξανδρος Σ.)
- Είμαι ο Γιάννης και σκεφτόμουν ότι ο Τομ μπορεί να έχει δίκαιο. Γι' αυτό σκεφτόμουν μήπως να μην τον σκοτώσουμε, αλλά να τον κρατήσουμε και να του δίνουμε συνέχεια φαγητό. (Γιάννης)

⁴⁸ Αύρα Αυδή, Μελίνα Χατζηγεωργίου, *Όταν ο δάσκαλος μπαίνει σε ρόλο, 50 προτάσεις για θεατρικά εργαστήρια με Δάσκαλο σε Ρόλο*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2018 σ.187-192

- Ο δράκος θα μείνει στο χωριό και θα είναι πολύ χρήσιμος. Θα μας βοηθάει να στέλνουμε γράμματα στα γειτονικά χωριά. (Αθηνά)
- Αφού πολλοί δέχτηκαν τον δράκο αποφάσισαν να τον κρατήσουν και να του δίνουν φαγητό και να τον φιλοξενήσουν γιατί είναι είδος προς εξαφάνιση. (Πάρης)
- Μετά του δώσαμε φαγητό και έφυγε από το χωριό. Με πολύ φαγητό θα ζήσει για πολλά χρόνια. (Αλέξανδρος Κ.)
- Όλοι συγχώρεσαν τον δράκο. Τότε κάθε φορά που θέλουν να ψήσουν, θα φωνάζουν τον δράκο να ανάβει εκείνος τη φωτιά. Και ζήσαν αυτοί καλά και μεις καλύτερα. (Μαρίλια Κ.)
- Καημένε δράκε τι τραβάς! Νιώθω νοσταλγία για σένα. Πάντως να ξέρεις, θα σου δώσω λίγο από το κοτοπουλάκι που 'χω στον ζεστό μου φούρνο με πατατούλες για να έχεις δυνάμεις. Σ'αγαπάω, δράκε. (Οδυσσέας)
- Τελικά ο δράκος δεν ήταν απειλή. Έμαθε να ζει με τους ανθρώπους και χρησίμευσε στον πόλεμο. Έμαθε στους ανθρώπους να πετάνε. (Φίλιππος)
- Συγχωρήσαμε το δράκο, του δώσαμε φαγητό και πέταξε μακριά. (Νεφέλη)
- Στο τέλος όλο το χωριό λυπήθηκε το δράκο, αλλά επειδή κάποιιοι δεν τον ήθελαν, εφαρμόσαμε την πλειοψηφία και αποφασίσαμε να τον κρατήσουμε και να τον συγχωρέσουμε. Του δώσαμε άλλη μια ευκαιρία για να μας εμπιστευτεί. Τον αγαπάμε πια τον δράκο όλοι μας και εγώ προσωπικά τον θεωρώ γλυκούλη. (Κρυσταλλένια)

Παρατηρήσεις

Το εκπαιδευτικό δράμα μπορεί να εγείρει το συγγραφικό ενδιαφέρον στα παιδιά μέσα από τη διασκέδαση και τον παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης των πραγμάτων. Από τη φύση του έχει μια κοινωνική διάσταση, είναι συνεργατικό, ενισχύει την ενσυναίσθηση, την προσωπική πρόκληση. Τα παιδιά νιώθουν πως με τη γραφή παρεμβαίνουν στα τεκταινόμενα. Είναι θαυμαστό να δει κανείς πόσο αβίαστα τα παιδιά μπαίνουν σε μια φυσική διαδικασία να βρουν λύσεις, να εκφράσουν συναισθήματα, να συνυπάρξουν με τους συμμαθητές τους σε περίεργες συνθήκες.

Ακονίζουν τη φαντασία τους, ωριμάζουν και μαθαίνουν για πράγματα και καταστάσεις, φιλοσοφούν, ρωτάνε και δίνουν απαντήσεις μόνα τους, ερμηνεύουν ό,τι διαδραματίζεται μπροστά στα μάτια τους.

5. Από τους αυτοσχεδιασμούς στη γραφή με αφορμή Εθνική Εορτή.

Εν όψει της 28^{ης} Οκτωβρίου κάναμε ομαδικούς αυτοσχεδιασμούς με θέμα: «Ο στρατιώτης στο μέτωπο / χαρακώματα / μάχη». Χώρισα τα παιδιά σε ομάδες 4-5 ατόμων και κατόπιν τους έδωσα χρόνο να ετοιμάσουν τον αυτοσχεδιασμό τους, τον οποίο έπειτα παρουσίασαν στην ολομέλεια. Ακολούθησε κριτικός αναστοχασμός. Σε επόμενο μάθημα δόθηκε σε κάθε μαθητή να συμπληρώσει ένα σύννεφο - σκέψη του στρατιώτη. Τι ονειρεύεται ο στρατιώτης που πολεμάει στο μέτωπο; Έχοντας περάσει πρώτα λοιπόν από το βιωματικό στάδιο οι μαθητές της τρίτης δημοτικού από το 10^ο δημοτικού Ηρακλείου Αττικής έδωσαν τις κάτωθι απαντήσεις (Τα φύλλα εργασίας συμπληρώθηκαν μέσα στην τάξη:

- Σκέφτομαι τα παλιά ωραία χρόνια που δεν είχαμε πόλεμο και περνούσαμε πολύ ωραία. Ονειρεύομαι να μην υπάρχει ο πόλεμος. Θέλω να σταματήσει ο πόλεμος και να γυρίσουμε στα παλιά ωραία χρόνια. (Λήδα - Αγάπη)
- Εγώ σκέφτομαι να κάνω ένα σαμποτάζ στους Γερμανούς. Ονειρεύομαι να απελευθερωθούμε από τον πόλεμο και να νικήσουμε τους Γερμανούς και τους Ιταλούς. Θέλω να τελειώσει ο πόλεμος, να γίνω μπαρμπέρης και να πάω ταξίδι στη Ζάκυνθο. (Παναγιώτης Φ.)
- Νομίζω ότι οι Ναζί θα έχουν πάρει τώρα όλες τις χώρες! ΑΑΑ άκου τη σειρήνα. (Πάρης Σ.)
- Εγώ ονειρεύομαι να σταματήσει ο πόλεμος. (Ακης)
- Θα πολεμήσω τους Ιταλούς και τους Γερμανούς για να μην πάρουν την Ελλάδα. (Μελίνα)
- Εγώ σκέφτομαι να έχω ένα δικό μου σπίτι να έμενα εκεί. Να ήταν ο κόσμος χαρούμενος, ευτυχισμένος και να ήτανε αγαπημένος. (Φιλίσια)
- Εγώ ονειρεύομαι να είναι ο κόσμος καλά και να έχουν όλοι σπίτια και να μην έρθουν οι Ιταλοί. Εγώ σκέφτομαι να είναι καλά όλος ο κόσμος ακόμα και οι φτωχοί. Εγώ θέλω όλη την Ελλάδα να έχει ειρήνη. (Ραφαέλα)
- Αχ, πεινάω πάρα μα πάρα πολύ! Σκέφτομαι τις στιγμές πριν τον πόλεμο με την οικογένειά μου και νοσταλγώ! Θέλω να γυρίσω πίσω στο σπίτι μου, αλλά θέλω και

να βοηθήσω το λαό μου. Ονειρεύομαι να πάω να σπουδάσω και να δω την οικογένειά μου, να γυρίσω σπίτι μου! (Σταυρούλα Γκ.)

- Σκέφτομαι συνέχεια τον πόλεμο, δεν μπορώ να σταματήσω. Ονειρεύομαι την ελληνική σημαία. Θέλω να σταματήσει ο πόλεμος. Δεν μου αρέσει έτσι η πατρίδα.

(Βάσια- Βασίλης)

- Δεν θέλω να πολεμήσω, αλλά θα προσπαθήσω για το καλό της πατρίδας. (Λουκάς Βλυσσίδης)

- Εγώ σκέφτομαι την οικογένειά μου και ονειρεύομαι να σταματήσει ο πόλεμος. Θέλω όλος ο κόσμος να είναι καλά. (Γιάννης)

- Σκέφτομαι πώς είναι η οικογένειά μου. Ονειρεύομαι να υπάρχει ειρήνη. Θέλω όλος ο κόσμος να είναι καλά και υγιής. (Νικόλας)

- Ονειρεύομαι πως έχω νικήσει στον πόλεμο. (Αναστασία)

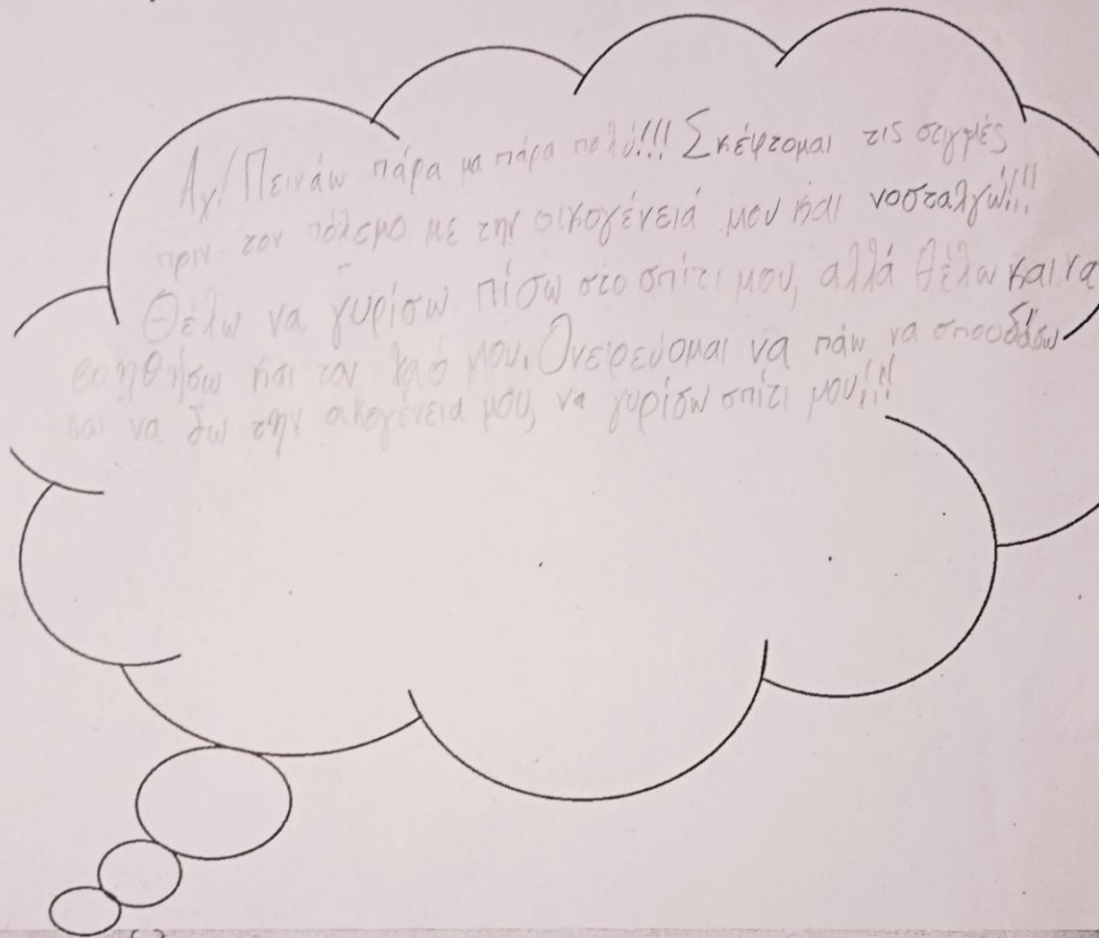
- Εγώ ονειρεύομαι να μην υπάρχει ο πόλεμος. (Σάκης)

- Σκέφτομαι πώς να νικήσουμε στον πόλεμο. Ονειρεύομαι να ξαναδώ την ελληνική σημαία. (Σπύρος)

- Θέλω να σταματήσει ο πόλεμος (Φίλιππος)

- Σκέφτομαι να μην γινόταν αυτός ο πόλεμος και όλοι οι άνθρωποι να είχαν να φάνε, έστω ένα καρβέλι ψωμί, και επίσης να μην υπήρχαν αρρώστιες. Ονειρεύομαι να είχαμε ειρήνη σε όλο τον κόσμο. Θέλω να φάω όμως κι εγώ, θέλω να σπουδάσω. (Θωμάς Κ.)

28η Οκτωβρίου 1940
Τι ονειρεύεται ο στρατιώτης που πολεμάει στο μέτωπο;



Σταυρούλα Γκίκα

6. Ο μονόλογος του αντικειμένου

Όλα σχεδόν τα χρόνια συνήθιζα να κάνω στις τάξεις μου την εξής άσκηση: το θέμα του αυτοσχεδιασμού ήταν το κάθε παιδί να μεταμορφωθεί σε ένα αντικείμενο. Στη συνέχεια έπρεπε να κινηθεί ανάλογα με αυτό στο οποίο μεταμορφώθηκε (με συνοδεία και της μουσικής), ενώ στο τέλος θα επιχειρούσε να προφέρει και μια πρόταση που, ενδεχομένως, θα εκφωνούσε το αντικείμενο. Μετά από την παραπάνω προεργασία, ζητούσα από τους μαθητές να γράψουν «Τον μονόλογο του αντικειμένου» προσωποποιώντας το! Ενδεικτικά παραθέτω εδώ τα κείμενα που έγραψαν παιδιά του 12^{ου} δημοτικού σχολείου Ηρακλείου Αττικής:

1. ΚΑΣΕΤΟΦΩΝΟ

Είμαι ένα κασετόφωνο. Κι αυτοί που με έχουν είναι ένας παππούς και μια γιαγιά. Κάθε μέρα βάζουν ένα τραγούδι με χαζά λόγια: «Το μαντηλάκι της γιαγιάς, το μαντηλάκι του παππού...» Τότε είμαι με πονοκέφαλο. (Ο παππούς βάζει το CD) «Όχι! Όχι, μη! Το μαντηλάκι είναι της γιαγιάς...»

2. ΑΥΓΟ

Είμαι το αυγό. Οι φίλοι μου έχουν γίνει ομελέτα. Μα γιατί ματάκια κι όχι αυτιά, στόμα και μύτη; Τέλος πάντων. Ξέχασα κιάλας να πάρω τη ζακέτα απ' το κοτέτσι. Άμα την είχα πάρει, θα ήμουν ένα κοτοπουλάκι που θα μεγάλωνε και θα γινόμουν κότα. Μετά, έτσι κι αλλιώς, θα με έσφαζαν (Ένας παίρνει το αυγό και το σπάει) «Γιατί μού το κάνεις αυτό; (Μπαίνει στο τηγάνι) Γιατί ματάκι; Γεια Κίτσο...Αααα! Τουλάχιστον να με βάλεις σε κέικ!»

Χρύσα Ξυναροπούλου, Δ1

3. ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Γεια σας είμαι το βιβλίο. Εγώ κρύβω πολλές γνώσεις μέσα μου, γι' αυτό όλοι με σέβονται και είμαι χαρούμενο γι' αυτό. Όμως τα μικρά παιδιά δεν με αγαπούν γιατί προτιμούν να παίζουν διάφορα παιχνίδια, παρά να διαβάζουν ένα βαρετό βιβλίο σαν κι εμένα! Άλλοι άνθρωποι πάλι, αφού έχουν διαβάσει το περιεχόμενό μου, με πετάνε

στα σκουπίδια, με σκίζουν και διάφορά άλλα. Δηλαδή με κακομεταχειρίζονται. Βέβαια δεν τους κρατάω κακία, γιατί ξέρω πως για να με αποκτήσουν δώσανε αρκετά χρήματα. Τέλος πάντων. Τι ωραία που θα ήταν ένας κόσμος μόνο με βιβλία!

Σοφία Γκίκα

4. ΜΠΑΛΑ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ

Γεια σας το όνομά μου είναι Λάρα και είμαι μια μπάλα ποδοσφαίρου. Ζω σε ένα όμορφο και μεγάλο σπίτι. Εκεί κατοικούν και δύο αδέρφια, ο Θοδωρής και ο Ακύλας. Κάθε μέρα παίζουν μαζί μου, μέσα στο σαλόνι. Όταν κάνει σουτ ο Θοδωρής μού σπάει τα κόκκαλα, όταν κάνει σουτ ο Ακύλας πονάω αρκετά. Ευτυχώς τα βράδια είμαι ήσυχη και μπορώ να κοιμηθώ, αφού και οι άλλοι κοιμούνται. Αλλά τι να κάνουμε! Αυτή είναι η δουλειά μου!

Ωω έρχεται ο Θοδωρής!

- Γκόοοοοοο!

- Κρακ !!! η πλάτη μου.

Θεόδωρος Ζ.

Παρασκευή 22 Φεβρουαρίου 2013

5. ΜΟΛΥΒΙ

Είμαι ένα μολύβι. Πιστεύω πως είμαι πολύ σημαντικό, γιατί όταν θέλει κάποιος να γράψει, εγώ είμαι δω. Ποιον κοροϊδεύω, μισώ να είμαι μολύβι. Όλοι με ξύνουν με την κοφτερή ξύστρα. Κανένας δεν έχει συλλογή να με συλλέξει. Επίσης είμαι το πιο φθηνό μέσο γραφής γιατί το στυλό είναι πιο ακριβό από μένα. Αυτό είναι άδικο. Κανένας δεν με σέβεται. Όμως αν εξαφανιστούμε, θα δουν πόσο μας χρειάζεται η ανθρωπότητα. Το κακό όμως είναι ότι και μεις δεν μπορούμε να επαναστατήσουμε, γιατί μας έχουν κλείσει σε κασετίνες και σε τσάντες. Τελικά είναι δύσκολο να είσαι μολύβι. Και γω το ξέρω. Βασίλης Αυγ. / Πέμπτη 21 Φεβρουαρίου 2013

6. ΚΑΡΕΚΛΑ

Γεια σας. Είμαι μια μικρή, ξύλινη, γαλάζια καρέκλα σε μια καφετέρια της Αίγινας, Στη ζωή μου έχω γνωρίσει ανθρώπους που με αγαπούσαν και με φρόντιζαν και ανθρώπους που δεν με πρόσεχαν καθόλου και με ταλαιπωρούσαν. Αρχικά θα σας μιλήσω για τους ανθρώπους που με πρόσεχαν. Μερικοί άνθρωποι λοιπόν ήταν πολύ καλοί μαζί μου. Πάντα όταν κάποιο περιστερί με κουτσουλούσε, έρχονταν και με σκούπιζαν. Όταν μια γάτα ερχόταν και καθόταν πάνω μου και με γρατζουνούσε,

πάντα έρχονταν κοντά μου, με καθάριζαν και με έβαφαν. Αυτούς τους ανθρώπους τους αγαπούσα πολύ. Στη ζωή μου όμως υπήρχαν άνθρωποι κακοί, πολύ κακοί. Για παράδειγμα: κάποια μεγάλα παιδιά, θα ήταν 13-14 χρονών - ανέβαιναν συνέχεια πάνω μου όρθια και με βάζανε να κάνω το τέρμα για να παίζουν μπάλα με μια πέτρα. Κακοί μαζί μου ήταν και κάποιοι μεγάλοι άνθρωποι οι οποίοι έσβηναν τσιγάρα, κολλούσαν τσίχλες και κάτω μου και έβαζαν κάτω από τα πόδι μου σκληρά τούβλα για να στέκομαι καλύτερα, ενώ στεκόμουν ήδη πολύ καλά. Αυτό ήταν το μόνο μου παράπονο όταν έφυγα απ' τη ζωή.

Σεμίνα Μ.

Δ1 2012-2013

7. Η ΚΕΡΚΙΔΑ

- Είμαι μια κερκίδα του σχολείου. Ξέρω όλους τους δασκάλους και τους μαθητές, γιατί τους βλέπω κάθε μέρα. Τα παιδιά παίζουν με μένα. Μερικές φορές μού πετάνε μπάλες. Πονάω λίγο μ' αυτό. Κάποια παιδιά με τη γρηγοράδα τους πέφτουν στα σκαλοπάτια μου και χτυπάνε. Μετά κλαίνει. Τη νύχτα που είμαι μόνη μου κοιμάμαι και ξυπνάω το πρωί για να δω τα παιδιά.

Αλέξανδρος Ρ.

8. ΜΠΑΛΑ ΣΚΥΛΟΥ

Γεια σας είμαι μια μπάλα σκύλου. Το παράπονό μου είναι ότι κάθε σαββατοκύριακο έρχονται κάτι παιδιά και με πετάνε μακριά, και όταν στέκομαι σε ένα σημείο, τσουπ τσουπ ένας σκύλος εμφανίζεται. Με πιάνει και με πηγαίνει πάλι στα παιδιά. Στο μεταξύ ο σκύλος αφήνει σάλιο πάνω μου, και αυτό, όπως καταλαβαίνετε, είναι αηδία. Σπάνια τα παιδιά με παίρνουν για να με κάνουν ένα μπανάκι. Σήμερα όμως είμαι πολύ χαρούμενη, γιατί είναι καθημερινή, και έτσι δεν θα έρθουν τα παιδιά να με πετάξουν και να με πιάσει πάλι ο σκύλος. Τέλος πάντων, να μην τα πολυλογώ, σας αποχαιρετώ κι εγώ.

(Μετά από λίγα λεπτά)

Όχι, όχι, μην με ξαναπετάξετε, σας παρακαλώ! Όχι, όχι, όχι, ααααα!

Έλα τώρα...και τις καθημερινές;

Φίλιππος Κ.

9. ΤΟ ΨΥΓΕΙΟ

Είμαι το ψυγείο. Είμαι συνέχεια παγωμένο και είμαι γεμάτο πράγματα. Με ανοιγοκλείνουν συχνά. Έχω και φωτισμό. Δεν έχω κοντά μου άλλο ψυγείο και δεν έχω με ποιον να μιλήσω. Έχω μεγάλη μοναξιά και είμαι πολύ στεναχωρημένο. Μπροστά μου περνάνε πολλοί άνθρωποι. Ό,τι ήθελα να σας πω, σας το είπα. Τώρα σας χαιρετώ! Γεια σας!

Δωροθέα Β.

10. ΣΙΑΜΕΖΙΚΗ ΓΑΤΑ

Γεια σας! Είμαι μια σιαμέζικη γάτα. Έχω πλούσιο καφετί τρίχωμα και μεγάλα πράσινα μάτια. Ζω σε ένα σπίτι με δύο πανέμορφα μικρά κορίτσια που με αγαπάνε και με φροντίζουν. Όταν γυρνάνε από το σχολείο αφήνουν όπου να'ναι τα πράγματα τους και τρέχουν να παίξουν μαζί μου. Περνάμε υπέροχα, είμαι πολύ ευτυχισμένη. Όμως κάποιες στιγμές χάνω τη χαρά μου όταν η οικογένεια φεύγει από το σπίτι και λείπει για ώρες. Μένω μόνη μου και μελαγχολώ. Γυρνάω από το ένα δωμάτιο στο άλλο μέσα στο σκοτάδι και περιμένω πώς και πώς να γυρίσουν. Πόσο άσχημες στιγμές είναι αυτές! Κάθε φορά που τους βλέπω να ετοιμάζονται η καρδιά μου μαυρίζει, αλλά η επιστροφή τους με γεμίζει χαρά και ευτυχία.

Μελίνα Ν.

11. ΦΩΤΙΣΤΙΚΟ

Γεια σας είμαι ένα φωτιστικό που κρέμομαι όλη μέρα από το ταβάνι. Κάθε μέρα με ένα διακόπτη ανάβουν και σβήνουν τη λάμπα μου. Κάνω παρέα με τα άλλα έπιπλα για να μην βαριέμαι, αλλά όταν η μπαταρία της λάμπας τελειώνει, αρχίζουν τα βάσανα. Κούνημα, κούνημα, κούνημα, ζάλισμα, ζάλισμα, ζάλισμα. Τα συναισθήματα μου είναι περίεργα - χαρά, λύπη - ειδικά όταν λείπουν οι ιδιοκτήτες, είμαι μόνη μου! Είμαι κατασκευασμένη με πλούσια αρχιτεκτονική λεπτομέρεια. Καλύτερα να ήμουν άνθρωπος, γιατί δεν θα ήμουν κρεμασμένη από το ταβάνι! Γεια σας!

Μαριαλένα Λ.

12. ΑΔΕΣΠΟΤΟ ΚΟΥΤΑΒΑΚΙ

Είμαι ένα αδέσποτο κουταβάκι. Έχασα τη μανούλα μου μόλις γεννήθηκα. Φοβάμαι μόνος μου. Πριν λίγο καιρό έγινα τεσσάρων μηνών. Δεν μου αρέσει που οι άνθρωποι δεν με αγαπάνε. Δεν είναι ωραίο. Πολλά παιδιά με παίζουν, αλλά με πονούν. Μακάρι να είχα φίλους. Μακάρι να με βρει μια καλή οικογένεια. Να με φροντίζει, να με

αγαπά, να με παίζει, να με ταΐζει, να με πηγαίνει βόλτα. Εξάλλου δεν έχει σημασία που είμαι αδέσποτο. Γιατί να μην με αγαπούν; Κι εγώ ζωάκι του θεού είμαι. Μακάρι να βρεθεί αυτή η οικογένεια. Τότε θα είμαι πολύ χαρούμενος. Εξάλλου έτσι θα αισθανόταν κι ένα άλλο αδέσποτο σκυλί. Αυτό είναι το δίκαιο για όλα τα ζώα είτε είναι αδέσποτα είτε όχι.

Αγγελική Μ.

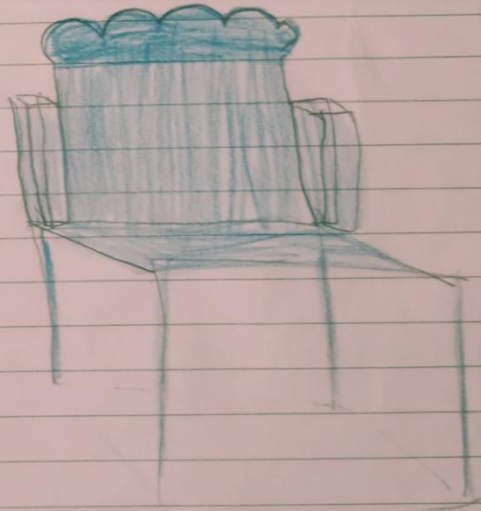
13. ΕΝΑ ΚΑΠΕΛΟ

Νιώθω πολύ χρήσιμο στους ανθρώπους όλο το χρόνο: το καλοκαίρι, επειδή τους προστατεύω από τις κακιές ακτίνες του ήλιου, το χειμώνα επίσης, με φοράνε για διακόσμηση και για πολλούς ακόμη λόγους. Όταν με βγάζουν και με αφήνουν στην ντουλάπα, αναπολώ το παρελθόν μου: τότε που με έφεραν σε ένα μικρό, γωνιακό κατάστημα, και με έβαλαν στην βιτρίνα πρώτο - πρώτο, μαζί με άλλα πολλά καπέλα: ανδρικά, παιδικά, αποκριάτικα, πολύχρωμα. Έμπαινε πολύς κόσμος στο μαγαζί και δοκίμαζε, κι αγόρασε καπέλα. Τότε άρχισαν να λιγοστεύουν τα καπέλα στη βιτρίνα, και φοβήθηκα μήπως μείνω μόνο. Μια μέρα ήρθε κάποιος, με διάλεξε απ' τη βιτρίνα, με αγόρασε και με τύλιξε με ένα ωραίο περιτύλιγμα και, μετά από λίγες μέρες, με δώρισε σε μια όμορφη κοπέλα. Από τότε με φοράει όπου κι αν πηγαίνει, έτσι δεν νιώθω ποτέ μοναξιά.

Μάρτιος Μ.

<< Μια καρέκλα μονοδύοει >>

— Γεια σας! Είμαι μια μικρή, ξύλινη, γαλάζια καρέκλα σε μια καφετέρια της Αιγύπτου. Στη ζωή μου έχω γνωρίσει ανθρώπους που με αγαπούσαν και με φρόνιζαν και ανθρώπους που δεν με πρόσεχαν καθόλου και με κατασπαράζαν. Αρχικά θα σας μιλήσω για τους ανθρώπους που με πρόσεχαν. Μερικοί διυλισμοί δούσαν πίσω από καθόλου μαζί μου. Πάντα όταν κάποιο περισταίο με κατασπαράζανε έρχονταν και με αναλάζαν. Όταν μια γάτα έχανε καθόλου πάνω μου και με φρονιμούσε πάντα έχανε κακό μου, με καθόλου και με έβαζαν. Αυτοί τους ανθρώπους τους αγαπούσα πολύ. Στη ζωή μου όμως υπάρχουν άνθρωποι κακοί, πολύ κακοί! Για παράδειγμα: κάποια μεγάλα παιδιά, θα 'ταν 13^{ος}-14^{ος} χρονών ανέβαιναν συνέχεια πάνω μου όρθιοι και με βάζανε να κίνω το σώμα για να τρέψω με μια αέρα. Κακοί μαζί μου ήταν και ποιο μεγάλα διυλισμοί οι οποίοι έβαζαν πάνω μου στήλα, καθόλου ταχόλα από πίσω μου και έβαζαν κίνω από τα πόδια μου κίνω τα πόδια για να επαναμαι να κίνω τα πόδια από στήλα και από κίνω. Αυτό ήταν το μόνο που παρτίσανε όταν έφυγα απ' τη ζωή.



Σελίνα
Μακρίδου Δί

2019-2023



7. Με αφορμή μια εικόνα κι ένα ηχητικό αρχείο....

Μιλώντας με τα παιδιά για τις γυναίκες της Επανάστασης και χρησιμοποιώντας το μπλογκ «ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ» τα κορίτσια μπήκαν σε ρόλους ηρωίδων της επανάστασης, κάνοντας αυτοσχέδιους διαλόγους.

[<https://theatrikiagogicom.wordpress.com/2021/03/24/1821-%ce%bf%ce%b9-%ce%b3%cf%85%ce%bd%ce%b1%ce%b9%ce%ba%ce%b5%cf%83-%cf%83%cf%84%ce%bf%ce%bd-%ce%b1%ce%b3%cf%89%ce%bd%ce%b1-%ce%b3%ce%b9%ce%b1-%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b5%ce%bb%ce%b5%cf%85%ce%b8/>] [5/7/2022] και [βλ. project δημιουργικής γραφής <https://theatrikiagogicom.wordpress.com/%cf%80%ce%b1%ce%b9%ce%b4%ce%b9%ce%ba%ce%b1-%cf%80%ce%bf%ce%b9%ce%b7%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%b1-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b6%cf%89%ce%b3%cf%81%ce%b1%cf%86%ce%b9%ce%b5%cf%83/>] [5/7/2022]

Μεταφέρω εδώ έναν διάλογο που η Ισιδώρα και η Μαρκέλλα (δ΄δημοτικού) κατέγραψαν στη συνέχεια:

Λασκαρίνα: Γεια σου πολεμίστρια!

Μαντώ: Γεια σου Λασκαρίνα.

Λασκαρίνα: Λοιπόν, δεν πρέπει να χάσουμε αυτόν τον αγώνα. Τι λες εσύ Μαντώ;

Μαντώ: Και γω το ίδιο Λασκαρίνα.

Λασκαρίνα: Εγώ θα δώσω όλα μου τα πλοία.

Μαντώ: Και γω τα χρήματά μου για τον αγώνα!

Λασκαρίνα: Εσύ με τι θα πολεμήσεις;

Μαντώ: Εγώ με ό,τι χρειαστεί! Εσύ;

Λασκαρίνα: Εγώ με τα πλοία μου! Τι κι αν είμαστε κορίτσια;

‘Όλοι ίδιοι είμαστε!

Μαντώ: Ναι, όλοι ίδιοι!

8. Με αφορμή τη λογοτεχνία

Α περίπτωση. Διαβάστηκε το βιβλίο της Αργυρώς Πιπίνη, *Μελάκ, μόνος*, εκδ. Καλειδοσκόπιο (2017). Έγινε κουβέντα σχετική με τη ζωή των προσφύγων με αφορμή και το κείμενο, αλλά και σχετικά με κάποιες χαρακτηριστικές φωτογραφίες με παιδιά- πρόσφυγες που τους έδειξα και που ήταν σε ανάλογη κατάσταση με τους ήρωες του βιβλίου. Τους ζήτησα να σημειώσουν μια σκέψη που θα ταίριαζε να κάνει ή μια ατάκα που θα μπορούσε να αρθρώσει το προσφυγόπουλο της φωτογραφίας. Γράψαμε επίσης ημερολόγια και διαλόγους.



(δείγμα γραφής)

Μελάκ: Νουρ, ξύπνα! Τα χρώματα έχουν χαθεί!

Νουρ: Πώς;

Μελάκ: Τα σπίτια έχουν γκρεμιστεί! Νουρ, έλα πάμε να βρούμε τους γονείς μας!

Πρέπει να συνεχίσουμε το ψάξιμο!

Νουρ: Σωστά!

*

Νουρ: Μελάκ, φοβάμαι!

Μελάκ: Έλα στην αγκαλιά μου!

Νουρ: Θέλω τους γονείς μου!

Μελάκ: Κι εγώ!

Νουρ: Βλέπω κάτι βουνά!

Μελάκ: Πάμε.

Νουρ: Πάμε!

Κωνσταντίνα (Γ' δημοτικού)

Β περίπτωση. Η ομάδα είχε διαβάσει τη *Φρικαντέλα* του Ευγένιου Τριβιζά και έπειτα κλήθηκε να γράψει έναν φανταστικό διάλογο ανάμεσα σε εκείνη και τον Αη - Βασίλη. Αν αυτά τα δύο πρόσωπα κουβέντιαζαν, τι θα μπορούσαν άραγε να πουν μεταξύ τους; Παρατίθενται εδώ δύο χαρακτηριστικοί διάλογοι που δημιούργησαν τα παιδιά:

Αη Βασίλης: Γιατί δεν σου αρέσουν τα Χριστούγεννα;

Φρικαντέλα: Γιατί τα παιδιά λένε τα κάλαντα, οι άνθρωποι στολίζουν δέντρα, ανοίγουν δώρα και είναι όλα χάλια.

Αη Βασίλης: Να δοκιμάσεις να κάνεις όλα αυτά και μετά κρίνε τα.

Φρικαντέλα: Μάλλον έχεις δίκαιο. Θα δοκιμάσω, ευχαριστώ!

Σταυρούλα Γκ., Γ δημοτικού, 10^ο δημοτικό Ηρακλείου Αττικής

*

Φρικαντέλα: Σου είπα! Δεν μου αρέσουν τα Χριστούγεννα!

Αη Βασίλης: Μήπως επειδή είσαι κλεισμένη στο σπίτι σου; Κορονοϊός είναι...θα περάσει!

Φρικαντέλα: Όχι, δεν είναι αυτός ο λόγος! Με ενοχλεί η φασαρία που κάνουν τα παιδιά με τα τριγωνάκια τους.

Αη Βασίλης : Μμμ...ξέρω τι θα σου φτιάξει το κέφι: ένα δώρο!

Φρικαντέλα: Τι δώρο;

Αη Βασίλης: Θα σου φέρω ζαχαρωτά για να γλυκαθείς, τριγωνάκι για να μάθεις τα κάλαντα και ένα τεράστιο χριστουγεννιάτικο δέντρο με πολύχρωμα στολίδια!

Παντελής Κ., Γ δημοτικού, 10^ο δημοτικό Ηρακλείου Αττικής

Γπερίπτωση. Επέλεξα το κείμενο της Ντάιαν Σέλντον, «Το τραγούδι της φάλαινας» που περιέχεται στο Ανθολόγιο Γ' - Δ' Δημοτικού (Ενότητα με τίτλο *Κείμενα για τη φύση και την οικολογία*). Αφηγήθηκα στα παιδιά την ιστορία και στη σκηνή της συνομιλίας γιαγιάς - θείου, τους ζήτησα να γράψουν το εξής:
«Τι σκέφτηκε η μικρή ηρωίδα, ακούγοντας μια τέτοια κουβέντα;» Παρατίθενται κάποιες ενδεικτικές απαντήσεις των παιδιών.

Έγραψε το Δ3 του 7^{ου} δημοτικού σχολείου Ηρακλείου Αττικής:

- Στεναχωρήθηκα πολύ και θέλω να εμποδίσω τον θείο μου (Φάμπιο)
- Θα κάνω μια κουβέντα στον θείο μου και θα προσπαθήσω να του πω πως δεν είναι σωστό αυτό που πάει να κάνει (Μαριτίνα)
- Πρέπει να κάνω κάτι γι' αυτό (Φώτης)
- Θείε προτιμάς, να γίνεις πλούσιος ή να μην σκοτώσεις τα ζώα; (Διονυσία)
- Όταν το άκουσε αυτό σκέφτηκε να σταματήσει τα σχέδια του θείου της [...] (Βάλια)
- Στεναχωρήθηκε πολύ, γιατί της άρεσαν τα θαλάσσια ζώα. (Σοφία)
- Ωχ ! Λες να γίνει η οικογένειά μου πλούσια; (Γιάννης)
- Το κορίτσι στεναχωρήθηκε πολύ με αυτό που άκουσε, γιατί της άρεσαν πολύ τα θαλάσσια ζώα. Έτσι σκέφτηκε το επόμενο πρωί να πάει και να του μιλήσει. (Δανάη)
- Σκέφτηκε πως όλη η πόλη θα μάθαινε γι' αυτό! (Κατερίνα)
- Ωχ, δεν το πιστεύω! Ο θείος μου είναι κανίβαλος, μα δεν θα τον αφήσω έτσι. Θα τον πείσω να μην κάνει αυτή τη δουλειά. (Μαρκέλλα)
- Μόλις άκουσε αυτήν την συζήτηση, είπε από μέσα της: «Ο θείος μου είναι τόσο κακός, θα τον πείσω να μην σκοτώσει τις φάλαινες, γιατί τις αγαπώ. Σαν τον κάνει θα

το πω σε όλο τον κόσμο, γιατί είναι το αγαπημένο μου ζώακι. Τότε σκέφτηκε να εμποδίσει το θείο της και τότε σταμάτησε το σχέδιό του. (Φαίδρα)

Έγραψε η Δ τάξη του 10^ο δημοτικού σχολείου Ηρακλείου Αττικής. Στο τμήμα αυτό ζητήθηκε και ένας άλλος τίτλος για την Ιστορία:

- Εγώ νομίζω πως το κορίτσι σκέφτηκε πως ο θείος Φρειδερίκος θα σκοτώσει πολλές φάλαινες και θα έχει δίχτυα να τις παγιδεύει. (Στέφανος Καραχρήστος)

Τίτλος: *Το ταξίδι της φάλαινας*

- Μα πώς ο θείος Φρειδερίκος θα μπορέσει να σκεφτεί κάτι τέτοιο; Είναι αθώο αυτό το ζώο, δεν μας φταίει σε τίποτα! Δεν φταίει που είμαστε φτωχοί. Δεν πρέπει να πληρώσει αυτό. (Μαρία Θώμου)

Τίτλος: *Η σάρκα της φάλαινας*

- Πρέπει να βοηθήσω τη φάλαινα πριν να είναι αργά (Σοφία)

Τίτλος: *Καημένη φάλαινα*

- Εγώ λέω να μην σκοτώσουμε τα αθώα ζώακια τις φαλαινίτσες, αλλά να βρεις μια καλή δουλειά θείε Φρειδερίκο! (Βαγγέλης)

Τίτλος: *Ο θείος μουρλάθηκε*

- Τώρα να πάρω το μέρος του θείου ή της γιαγιάς; Δεν ξέρω, είμαι πολύ μπερδεμένη. (Δημήτρης Σπάθης)

Τίτλος: *Οι αθώες ζωές*

- Ο θείος Φρειδερίκος μπορεί να θέλει να σκοτώσει ένα τόσο αθώο ζώο μόνο για λίγα χρήματα. Πρέπει να της προστατέψω. (Στέφανος Μ.)

Τίτλος: *Τα χρήματα δεν έχουν αξία ακοτώνοντας αθώα ζώα.*

- Εγώ σκέφτηκα ότι ο θείος Φρειδερίκος ήταν κακός, διότι μπορούσε να βγάλει λεφτά και από άλλα πράγματα ,όπως να πουλάει τα ρούχα που δεν θέλει. (Ραφαήλ)

Τίτλος: *Κακά λεφτά*

- Εγώ τρόμαξα πολύ και λυπήθηκα εξίσου....!Γιατί ο θεός θέλει να κάνει κάτι κακό!
Είναι τρομερό! (Αρης)

Τίτλος: *Η φάλαινα*

- Θα την κάνει κιμά, δεν πρέπει να τον αφήσω να το κάνει αυτό. (Γιάννης)

Τίτλος: Ο θεός το γομάρι.

- Εγώ λυπήθηκα πάρα πολύ που άκουσα τη συζήτηση, γιατί τα ζώα πρέπει να είναι ελεύθερα. (Αναστάσης)

Τίτλος: *Η κακή σκέψη του θείου Φρειδερίκου*

- Εγώ ένιωσα πάρα πάρα πολλή μεγάλη στενοχώρια, γιατί δεν πίστεψα ότι ο θεός Φρειδερίκος θα έκανε κάτι τέτοιο. Όταν τ' άκουσα, φρίκαρα. Συμβουλή: Όταν θέλεις να βγάλεις λεφτά, μην σκοτώνει ζώα. Δούλεψε και έτσι θα έχεις βγάλει χρήματα.
(Αννα Ξενάκη)

Τίτλος: *Μεγάλη στενοχώρια*

- Εγώ δεν θα σκοτώνα ποτέ κανένα ζώο.

Πρέπει να μιλήσω στον θείο μου (Μαρία Μπ.)

Τίτλος: *Ο κακός θεός*

- Εγώ λέω να συμφωνήσω με τη γιαγιά, γιατί τα ζώα είναι για να ζούνε σαν κι εμάς, τα ζώα θέλουν αγάπη και φροντίδα. Γι' αυτό, η γιαγιά έχει δίκαιο, όχι ο θεός Φρειδερίκος (Ινές Καντίου)

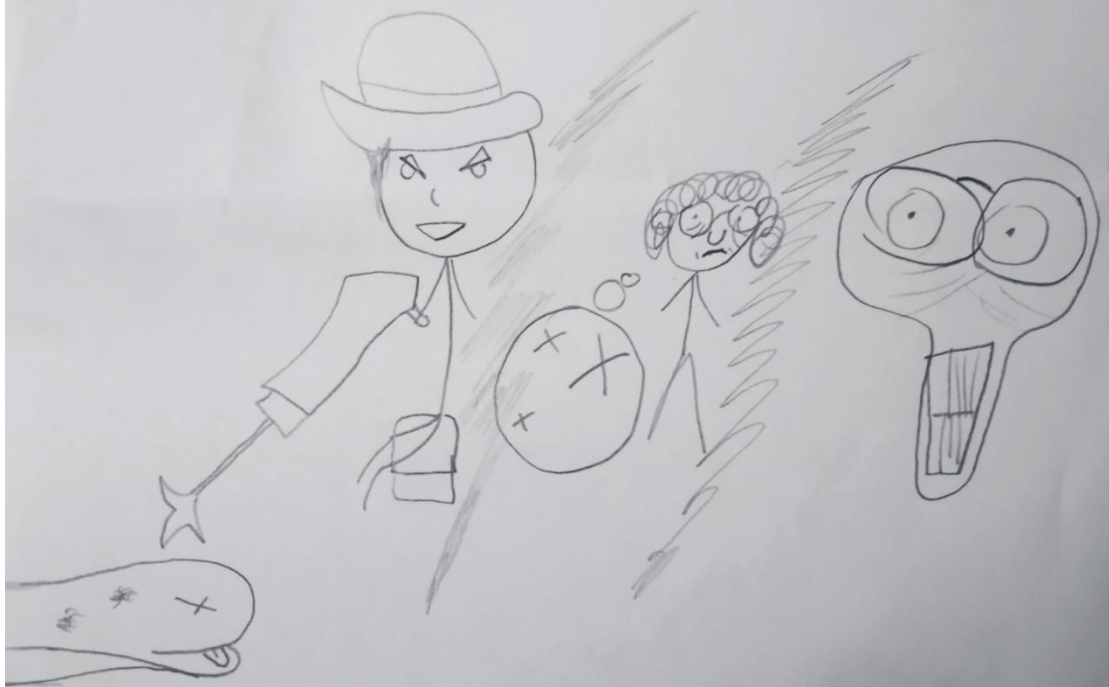
Τίτλος: *Το λάθος του θείου Φρειδερίκου*

Παρατηρήσεις

Τα παιδιά νιώθουν πως μπορούν να παρέμβουν στην ιστορία και αυτό τα κάνει να νιώθουν δυνατά. Επίσης γράφουν στοχευμένα, αφού πρώτα στοχαστούν πάνω στο κοινωνικό και ηθικό αυτό ζήτημα. Η γραφή τους αποκτά νόημα και είναι ο δικός τους προσωπικός λόγος απέναντι στα πράγματα. Κάποια κείμενα και κάποιοι τίτλοι είναι πιο αποστασιοποιημένοι, ενώ άλλοι περισσότερο συναισθηματικοί ή τρυφεροί. Πάντως φανερώνουν τον ψυχικό και διανοητικό κόσμο των μαθητών που καλούνται να αντιμετωπίσουν ακραίες καταστάσεις.

Psycho φάρμακοκίλλερ

Ο θείος Φρειδερίκος θα σκότωσε ένα ηλίθιο με μολότο και ψυχή, μόνο και μόνο για μερικές χιλιάδες ευρώ!!
Ίσως να μην είναι τόσο καλός όσο πιστεύαμε!!
Μακάρι να μπορούσα να τον σαματίσω! Μακάρι!



Γιώργος Κουρεβέας

9. Προσεγγίζοντας το συναίσθημα

Η επόμενη άσκηση που παρατίθεται εδώ έχει να κάνει με το εξής:

Α΄ φάση εργαστηρίου. Ζήτησα από τα παιδιά να ζωγραφίσουν πάνω σε χαρτόνι κανσόν, αφενός μεν από πού ξεκινούν και αφετέρου, πού φτάνουν. Επίσης, σημειώνουν το μέσο του ταξιδιού τους, καθώς και τις σκέψεις τους. Ακόμα και ποιο μοναδικό πρόσωπο θα ήθελαν να πάρουν μαζί τους. Εδώ δίνεται η ευκαιρία για το ξεδίπλωμα της φαντασίας, αλλά και για γραφή. Είναι ιδανική κυρίως για τις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού, για να εξοικειωθούν με το γραπτό κείμενο με μια συγκεκριμένη αφορμή. Στη συνέχεια, το κάθε παιδάκι ανέβηκε πάνω στη σκηνή να παρουσιάσει αυτό που δημιούργησε στην ομάδα.

Β΄ φάση εργαστηρίου. Χώρισα τα παιδιά σε ομαδούλες και τους ζήτησα να συζητήσουν και να παρουσιάσουν έναν αυτοσχεδιασμό με θέμα το «Ταξίδι» με αφορμή αυτό που προηγήθηκε.

Εργασίες παιδιών από τη Β τάξη του 10^{ου} δημοτικού σχολείου Ηρακλείου Αττικής.







Τώρα που είμαι

Θα φύγω από το σπίτι και θα πάω σε ένα
πυρατικό κοράβι και μια σε ένα νησί με
λίμνη

Από ποιος!

Που θα ήθελα να είμαι

Από το Νο 20 κορίτσι με χαρι φέυγα βουτρεζι σου ορα
στο σπίτι μου να Ρελου και κε ξε του Ρουσω.
39

19

22

13

Που θα ήθελα να είμαι

Γωπος Γε

10. Δημιουργία εξώφυλλου


Και η κατασκευή εξώφυλλου βιβλίου ειδικά στις μικρές τάξεις, χαρίζει έμπνευση και δίνει ευκαιρίες για γραφή. Στα πλαίσια της επέκτασης του διδακτικού σεναρίου, κατασκευάζεται στο τέλος της διδασκαλίας του εκάστοτε έργου, που συνήθως είναι σε διασκευή. Πολλά εξώφυλλα δημιούργησαν οι μαθητές μου κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων που εκπονήσαμε με θέμα τον Αριστοφάνη στο δημοτικό σχολείο. Κάποια από αυτά παραθέτω εδώ. Συνήθως πριν τους αναθέσω αυτή τη δραστηριότητα, έχουν προηγηθεί ομαδικοί και ατομικοί αυτοσχεδιασμοί με αφορμή το έργο, καθώς και παγωμένες εικόνες, πολλές από τις οποίες μοιραία αποτυπώνονται μετά στα εξώφυλλα.

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Λυσιστράτη

σε Δασκική

Σοφίας Ζαραμπούκα




Εκδόσεις Παλαδοπούλου

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Λυσιστράτη

σε Δασκική

Σοφίας Ζαραμπούκα




Εκδόσεις Παλαδοπούλου

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Λυσιστράτη σε Δασκική

Σοφίας Ζαραμπούκα



Εκδόσεις Παλαδοπούλου



ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Λυσιστράτη σε διασκευή

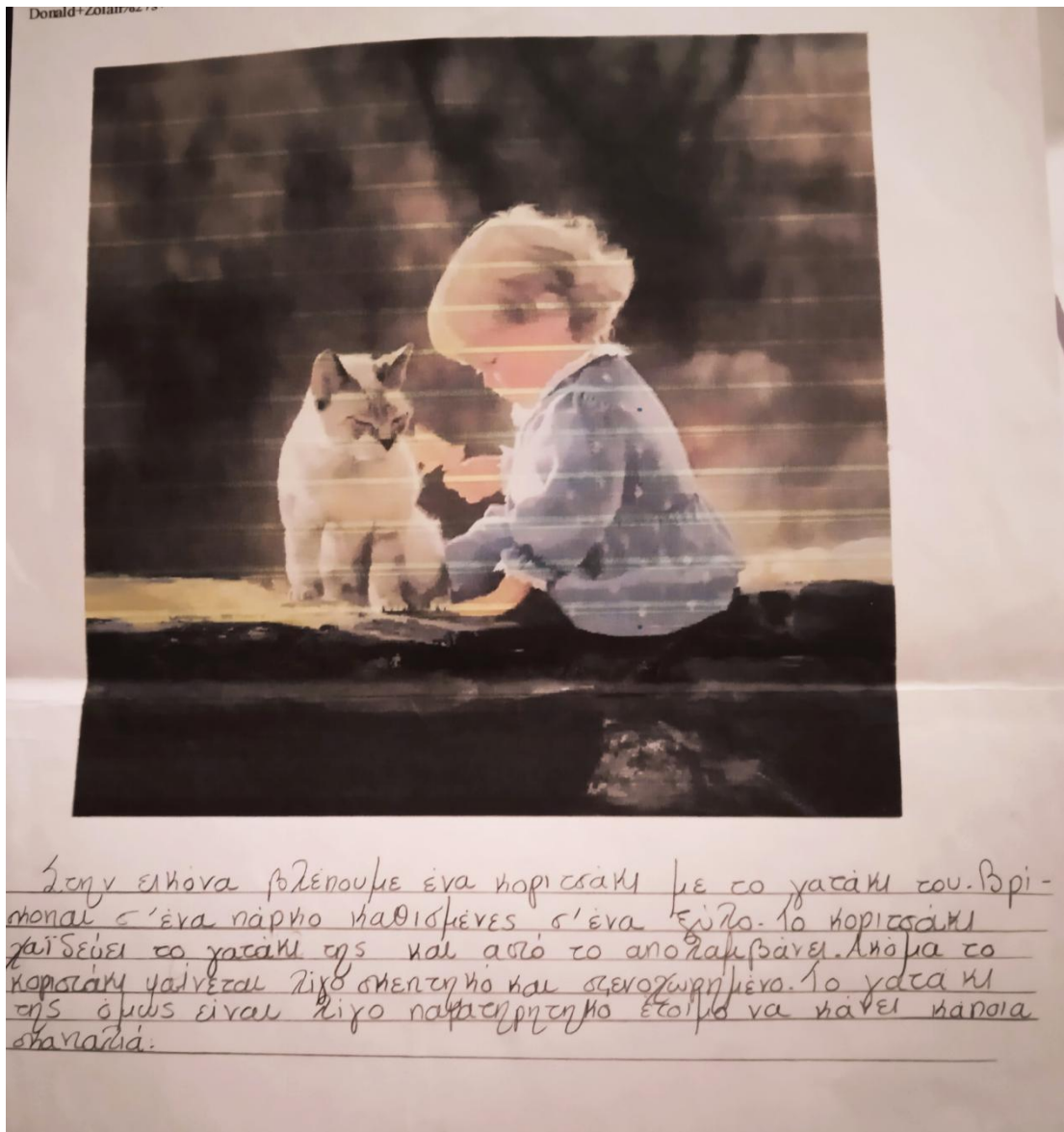
Σοφίας Ζαχαρούκη



Εκδόσεις Πατάδοπουλος

11. Σε διάλογο με τη φωτογραφία και τη ζωγραφική

Ακολουθούν δύο εικόνες που απασχόλησαν την τρίτη δημοτικού του 14^{ου} δημοτικού Νέου Ηρακλείου Αττικής. Εδώ έγινε ένας πρώτος σχολιασμός από τα παιδιά. Διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις, ακούστηκαν ποικίλες υποθέσεις. Κατόπιν δημιουργήθηκαν από τα παιδιά παγωμένες εικόνες με το ίδιο θέμα. Αλλά και αντίστροφα, οι εικόνες ζωντάνεψαν, τα πρόσωπα συνδιαλέχτηκαν, η φαντασία είχε τον πρώτο λόγο.





Είναι μια μαμά με τα δυο παιδιά της και την γάτα τους. Το ένα παιδί είναι κορίτσι και το άλλο αγόρι. Το αγόρι μιλάει στην μαμά του και το κορίτσι κοιτάει την γάτα. Το μικρό αγοράκι είναι θυμωμένο με την μαμά του, αλλά αυτή κάνει πως δεν την ακούει. Το κοριτσάκι είναι πολύ χαρούμενο και παίζει με την γάτα του.

12. Η συνέντευξη

Συχνά στο μάθημα της θεατρικής αγωγής ζητούσα τη συγγραφή μιας φανταστικής συνέντευξης με ένα πρόσωπο που ενδιαφέρει τον μαθητή ή τη μαθήτριά. Αυτό το πρόσωπο μπορεί να είναι ένας τραγουδιστής, ένας συγγραφέας, ένας ηθοποιός, ένας απλός επαγγελματίας. Η άσκηση προσφέρεται για τις μεγάλες τάξεις. Μια παραλλαγή της άσκησης αυτής στην webex ήταν η εξής. Χώριζα τα παιδιά σε δυάδες / ομάδες εργασίας στα λεγόμενα breakout sessions. Ο ένας έμπαινε σε ρόλο δημοσιογράφου και ο άλλος σε ρόλο καλλιτέχνη (ηθοποιού-θεατρικού συγγραφέα - μουσικού) τις πραγματικές ερωτήσεις του παιδιού-δημοσιογράφου πρέπει να απαντήσει το παιδί - καλλιτέχνης. Ο δημοσιογράφος θα πρέπει να κάνει καίριες ερωτήσεις και συγγραφέας να μπει στον ρόλο. Και οι δύο θα πρέπει να φροντίσουν στο γραπτό τους να συμπεριλάβουν πληροφορίες από τυχόν προηγούμενα μαθήματα που αναφέρονταν σε αυτά τα πρόσωπα.

Παρατίθεται εδώ μια συνέντευξη μαθήτριάς της έκτης τάξης του 12^{ου} δημοτικού σχολείου Ηρακλείου Αττικής- υλικό απ' όταν το μάθημα διδασκόταν στην πέμπτη και έκτη τάξη (έτος 2013) και το οποίο κρατώ στο προσωπικό μου εκπαιδευτικό αρχείο.

'ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΑΝΤ

Συνέντευξη

Δημοσιογράφος: Καλιποτέρα εως κύριε Ουάιλντ. Αληθινά ποιο είναι το όνομά σας κυρία;

Όσκαρ Ουάιλντ: Για την απρίθεια το πλήρες όνομά μου είναι Όσκαρ Φίνγκαλ Ο'Φλάχερι Γουίλ Ουάιλντ. Μπορεί όμως να με φωνάζεις Όσκαρ.

Δημοσιογράφος: Πολύ ωραία! Πες μου Όσκαρ που γεννηθήκες; Πως ήταν τα παιδικά σου χρόνια;

Όσκαρ: Γεννήθηκα στην προτεύουσα της Ιρλανδίας, το Δουβλίνο. Η μητέρα μου ήταν συγγραφέας και ο πατέρας μου γιατρός χειρουργός. Μεγάλωσα όπως καταλαβαίνεις ανάμεσα στα βιβλία και αγάπησα το διαβάσμα και τη μάθηση. Ήταν μαθητής ή μου αρέσασα και εσύ φοιτητής αργότερα, αρίστεως και πήρα υποτροφίες.

Δημοσιογράφος: Μαλίτσα! Ποιόν ενδιαφέρουν! Και πότε ασχολήθηκες με τη συγγραφή;

Όσκαρ: Από φοιτητής ασχολήθηκα με την ποίηση. Αργότερα εισήδησα στο Λονδίνο και το Παρίσι. Κατόπιν πειραχτήκα στην γυναίκα μου Κονστανς και αποκτήσαμε δύο γιους. Τότε εργάστηκα σε περιοδικά και εφημερίδες γράφοντας άρθρα και κριτικές για να ζήσω την οικογένειά μου. Παράλληλα έγραφα και τα πρώτα μου παραμύθια.

Δημοσιογράφος: Γνωρίζουμε ελοι τα υπέροχα παραμύθια σου τον Ελμπετι Γίμνεκ, τον Ευτυχισμένο Πρίγκιπα, το Απέναντι και το Τριαντάφυλλο. Γράφεις μόνο για παιδιά;


Όσκαρ: Κάθε αήλο. Τα παραμύθια μου δεν είναι μόνο για παιδιά, αλλά και για ενήλικες! Εξάλλου έχω γράψει και ένα μυθιστόρημα που είναι μόνο για ενήλικες το "Πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέι".

Δημοσιογράφος: Θα ήθελα!! Με τι άλλο άλλο ασχολήθηκες;

Όσκαρ: Ασχολήθηκα και με το θέατρο. Έγραφα τρία θεατρικά Έργα: "Η Βενεζάλια της Άαϊδης Ουίντεμπερ" το "Μια γυναίκα χωρίς σημαία" ή και τον ιδανικό κόσμο.

Δημοσιογράφος: Μαλίτσα!! Όλοι ενοχμάστε να συνεχίσετε, τις μεγαλύτερες αόμη επιτυχίες! Σας ευχαριστώ για την συνέντευξη.

Όσκαρ: Εγώ εως ευχαριστώ!



Δημοσιογράφος: Καλησπέρα σας, κύριε Ουάιλντ. Αλήθεια, ποιο είναι το όνομά σας, ακριβώς;

Όσκαρ Ουάιλντ: Για την ακρίβεια, το πλήρες όνομά μου είναι Όσκαρ Φίνγκαλ Ο'Φλάχερι Γουίλ Ουάιλντ. Μπορείς όμως να με φωνάζεις Όσκαρ.

Δημοσιογράφος: Πολύ ωραία! Πες μου, Όσκαρ, πού γεννήθηκες; Πώς ήταν τα παιδικά σου, χρόνια;

Όσκαρ: Γεννήθηκα στην πρωτεύουσα της Ιρλανδίας, το Δουβλίνο. Η μητέρα μου ήταν συγγραφέας και ο πατέρας μου γιατρός χειρουργός. Μεγάλωσα, όπως καταλαβαίνεις, ανάμεσα στα βιβλία και αγάπησα το διάβασμα και τη μάθηση. Σαν μαθητής ήμουν άριστος και σαν φοιτητής αργότερα, άριστευσα και πήρα υποτροφίες.

Δημοσιογράφος: Μάλιστα, πολύ ενδιαφέρον! Και πότε ασχολήθηκες με τη συγγραφή;

Όσκαρ: Από φοιτητής ασχολήθηκα με την ποίηση. Αργότερα ταξίδεψα στο Λονδίνο και το Παρίσι. Κατόπιν παντρεύτηκα την γυναίκα μου Κονστάνς και αποκτήσαμε δύο γιους. Τότε εργάστηκα σε περιοδικά και εφημερίδες γράφοντας άρθρα και κριτικές για να ζήσω την οικογένειά μου. Παράλληλα έγραφα και τα πρώτα μου παραμύθια!

Δημοσιογράφος: Γνωρίζουμε όλοι τα υπέροχα παραμύθια σου. Τον Εγωιστή Γίγαντα, τον Ευτυχισμένο Πρίγκιπα, το Αηδόνι και το Τριαντάφυλλο! Γράφεις μόνο για παιδιά;

Όσκαρ: Κάθε άλλο! Τα παραμύθια μου δεν είναι μόνο για παιδιά, αλλά και για ενήλικες. Εξάλλου έχω γράψει και ένα μυθιστόρημα που είναι μόνο για ενήλικες, «Το πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέη.»

Δημοσιογράφος: Θαυμάσια! Με τι άλλο ασχολήθηκες;

Όσκαρ: Ασχολήθηκα και με το θέατρο. Έγραψα τρία θεατρικά έργα: «Τη βεντάλια της λαϊκής Ουίντερμυρ», «Μια γυναίκα χωρίς σημασία» και «Τον ιδανικό σύζυγο».

Δημοσιογράφος: Μάλιστα! Όλοι ευχόμαστε να συνεχίσετε με μεγαλύτερες ακόμη επιτυχίες! Σας ευχαριστώ για τη συνέντευξη!

Όσκαρ: Εγώ σας ευχαριστώ!

13. Από τη συνθήκη στον αυτοσχέδιο διάλογο. Από τον αυτοσχέδιο διάλογο στη γραφή.

Ακολουθούν κάποιοι ενδεικτικοί διάλογοι παιδιών που προέκυψαν μέσα από αυτοσχεδιασμούς που προηγήθηκαν. Η συνθήκη που δόθηκε στους μαθητές ήταν η εξής: «Ένα παιδί συνομιλεί με τον γονιό του αναφορικά με τη δημιουργία facebook. Εκείνο, ακολουθώντας τη μόδα, ζητά να του επιτρέψουν οι γονείς του να επικοινωνεί χρησιμοποιώντας το γνωστό και δημοφιλές αυτό μέσο κοινωνικής δικτύωσης». Σε όλους τους αυτοσχέδιους διαλόγους αναδύονταν οι συγκρούσεις και οι διαφορετικές οπτικές για τα πράγματα. Άλλοι συμφώνησαν σε κάτι, ενώ άλλοι σε τίποτα. Τα παιδιά είχαν την ελευθερία να δώσουν το δικό τους τέλος στη σκηνή. Γενικά η διαδικασία ήταν η κάτωθι: σε μία πρώτη φάση τα παιδιά σε δυάδες μπήκαν σε ρόλους και αυτοσχεδίασαν στη σκηνή του σχολείου. Μετά από κάθε αυτοσχεδιασμό ακολουθούσε σύντομη συζήτηση. Κατόπιν, σε δεύτερη φάση, σε επόμενη διδακτική ώρα, ζητήθηκε από τα παιδιά να αποτυπώσουν στο χαρτί έναν διάλογο με το εν λόγω θέμα. Τα παιδιά είπαν στην πλειοψηφία τους πως «ο αυτοσχεδιασμός τους έφερε τις ιδέες και τις λέξεις».

Μαμά: Γεια σου, παιδί μου, τι έγινε; Πώς τα πήγες στο σχολείο;

Παιδί: Χάλια, μαμά! Ήταν η χειρότερη μέρα που έχω ζήσει! Κατάλαβα κάτι. Κάτι που με κάνει διαφορετική με την κακή έννοια!

Μαμά: Τι έγινε;

Παιδί: Δεν έχω facebook! Μπορώ να φτιάξω;

Μαμά: Όχι! Εννοείται πως όχι!

Παιδί: Γιατί;

Μαμά: Γιατί έτσι! Γιατί το λέει η μητέρα σου!

Παιδί: Το ήξερα ότι θα το πεις αυτό! Πες μου ένα λόγο!

Μαμά: Το facebook είναι για παιδιά άνω των 18.

Παιδί: Καλά, πες μου δύο! Σε παρακαλώ! Όλοι οι φίλοι μου έχουν!

Μαμά: Για πες μου, γιατί θέλεις facebook;

Παιδί: Για να μιλάω με τους φίλους μου!

Μαμά: Με τους φίλους σου μιλάτε κάθε μέρα στο σχολείο!

Παιδί: Και τι έγινε; Είμαι κανονικό άτομο! Τι θες τώρα;

Μαμά: Ευγενία, σε παρακαλώ, σταμάτα! Έχω ένα σωρό δουλειά να κάνω!

Παιδί: Καλά, θα κρατήσω την αναπνοή μου μέχρι να κάνω fb.

Μαμά: Αρκετά! Δεν πρόκειται να κάνεις fb μέχρι να γίνεις 18.

Παιδί: Είσαι η χειρότερη μαμά του κόσμου!

Μαμά: Κάποια μέρα θα με ευχαριστείς!

Παιδί: Αν έρθει ποτέ αυτή η μέρα, θα φάω τη γλώσσα μου!

Μαμά: Είπα «όχι» και τα γλυκά ματάκια σου δεν θα μου αλλάξουν γνώμη!

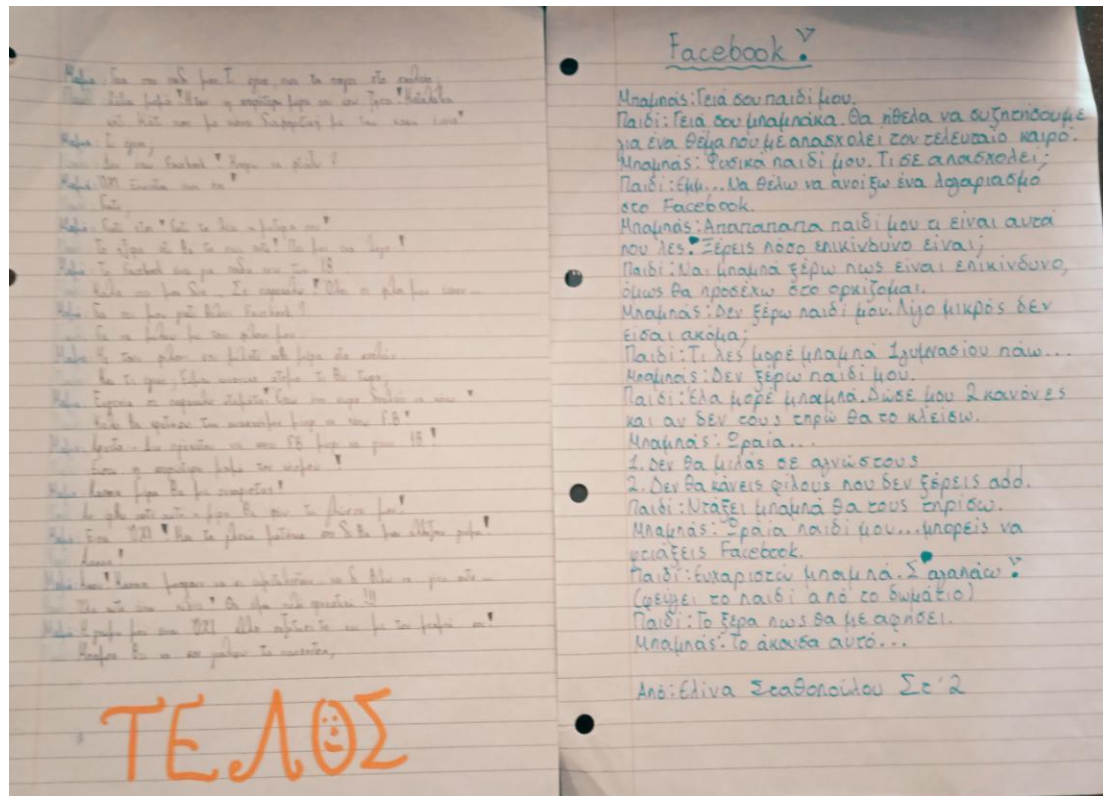
Παιδί: Ααααααα!

Μαμά: Άκου! Κάποιοι μπορούν να σε εκμεταλλευθούν και δεν θέλω να γίνει αυτό!

Παιδί: Όλα αυτά είναι αηδίες! Θα είμαι πολύ προσεκτική!

Μαμά: Η γνώμη μου είναι όχι, αλλά συζήτησέ το και με τον μπαμπά σου!

Παιδί: Μπαμπά, θες να σου γυαλίσω τα παπούτσια;



Μπαμπάς: Γεια σου παιδί μου!

Παιδί: Γεια σου μπαμπάκα! Θα ήθελα να συζητήσουμε ένα θέμα που με απασχολεί τον τελευταίο καιρό!

Μπαμπάς: Φυσικά, παιδί μου! Τι σε απασχολεί;

Παιδί: Εμμ...Να, θέλω να ανοίξω έναν λογαριασμό στο facebook!

Μπαμπάς: Α, παπαπαπα, παιδί μου, τι είναι αυτά που λες; Ξέρεις πόσο επικίνδυνο είναι;

Παιδί: Ναι, μπαμπά, ξέρω πως είναι επικίνδυνο, όμως θα προσέχω, στ'ορκίζομαι!

Μπαμπάς: Δεν ξέρω, παιδί μου, λίγο μικρός δεν είσαι ακόμα;

Παιδί: Τι λες, μωρέ μπαμπά; Πρώτη γυμνασίου πάω!

Μπαμπάς: Δεν ξέρω, παιδί μου!

Παιδί: Έλα, μωρέ μπαμπά, δώσε μου δύο κανόνες κι αν δεν τους τηρώ, θα το κλείσω!

Μπαμπάς: Ωραία!

Πρώτον: Δεν θα μιλάς σε αγνώστους! Δεύτερον: Δεν θα κάνεις add φίλους που δεν ξέρεις.

Παιδί: Εντάξει, μπαμπά, θα τους τηρήσω!

Μπαμπάς: Ωραία, παιδί μου! Μπορείς να φτιάξεις facebook!

Παιδί: Ευχαριστώ, μπαμπά, σε αγαπάω!

(Φεύγει το παιδί από το δωμάτιο)

Παιδί: Το ξερα πως θα μ'αφήσει!

Μπαμπάς: Το άκουσα αυτό!

Ελίνα Στ., ΣΤ2

16-4-2013

Facebook!

Παιδί: Μαμά, θέλω να σου πω κάτι.

Μαμά: Τι θέλεις να μου πεις παιδί μου;

Παιδί: Ναι, όλα τα παιδιά στο σχολείο έχουν Facebook. Λένε ότι είναι πολύ ωραίο και ότι μπορούν να μιλούν με τους φίλους όποτε θέλουν.

Μαμά: Μπορείς να μιλάς με τους φίλους σου με το τηλέφωνο. Έτσι δεν είναι;

Παιδί: Εγώ θέλω να γτιάξω διπλό μου λογαριασμό και θα το κάνω!

Μαμά: Το Facebook είναι επικίνδυνο. Με το παραμικρό λάθος θα κιαστρέψεις όλη σου τη ζωή. Άκουσε με για μια φορά.

Παιδί: Είμαι 12 χρονών. Πιστεύω πως είμαι αρκετά μεγάλη για να παίρνω κάποιες αποφάσεις μόνη μου. Αν δεν με εμπιστεύεσαι είναι διπλό σου λάθος.

Μαμά: Μη μου αντισταθείς! Τι συμπεριφορά είναι αυτή! Αν οι φίλοι έπεφταν από το χιρέμό θα έπεφτες κι εσύ! Ο κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός, και έχει τη δική του γνώμη. Εσύ πρέπει να κάνεις αυτό που πραγματικά θέλεις!

Παιδί: Σου είπα τι θέλω! Εσύ όμως με αγνοείς. Λοιπόν! Θες δε θες εγώ θα ανοίξω διπλό μου λογαριασμό!

17-4-2013

Το άλλο πρωί μετά το σχολείο.

Παιδί: Μαμά, μαμά. Είχες διπλό! Μαμά φοβάμαι πολύ!

Μαμά: Γιατί κλάεις; Τι έπαθες χθυσιά μου.

Παιδί: Δεν σε άκουσα και έγτιαξα διπλό μου Facebook χωρίς την άδειά σου! Ήσανα και έναν φίλο που με ενβίαζε και με έβριζε. Φοβάμε τόσο πολύ!

Μαμά: Εγώ σε προϊδοποίησα. Δεν πειράζει. Σε συγχωρώ. Άκου τι θα κάνουμε. Θα ανοίξουμε τον υπολογιστή και θα διαγράψουμε το Facebook.

Παιδί: Εντάξει. Συχνώμη μαμά!

Μαμά: Κι εγώ σου ζητάω συχνώμη! Άντε πήγαινε τώρα στο δωμάτιό σου!

16-4-2013

Παιδί: Μαμά, θέλω να σου πω κάτι.

Μαμά: Τι θέλεις να μου πεις, παιδί μου;

Παιδί: Να, όλα τα παιδιά στο σχολείο έχουν facebook. Λένε ότι είναι πολύ ωραίο και μπορούν να μιλούν με τους φίλους τους όποτε θέλουν.

Μαμά: Μπορείς να μιλάς με τους φίλους σου με το τηλέφωνο. Έτσι δεν είναι;

Παιδί: Εγώ θέλω να φτιάξω δικό μου λογαριασμό και θα το κάνω.

Μαμά: Το facebook είναι επικίνδυνο. Με το παραμικρό λάθος θα καταστρέψει όλη σου τη ζωή. Άκουσέ με για μια φορά!

Παιδί: Είμαι 12 χρονών. Πιστεύω πως είμαι αρκετά μεγάλη για να παίρνω κάποιες αποφάσεις μόνη μου. Αν δεν με εμπιστεύεσαι, δικό σου λάθος.

Μαμά: Μη μου αντιμιλάς! Τι συμπεριφορά είναι αυτή; Αν οι φίλοι έπεφταν απ' τον γκρεμό, θα έπεφτες και συ; Ο κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός και έχει τη δική του γνώμη. Εσύ πρέπει να κάνεις αυτό που πραγματικά θέλεις.

Παιδί: Σου είπα τι θέλω! Εσύ όμως με αγνοείς. Λοιπόν, θες δεν θες εγώ θα ανοίξω δικό μου λογαριασμό.

17-4-2013

Το άλλο πρωί μετά το σχολείο

Παιδί: Μαμά, μαμά, είχες δίκαιο! Μαμά φοβάμαι πολύ!

Μαμά: Γιατί κλαις; Τι έπαθες, γλυκιά μου;

Παιδί: Δεν σε άκουσα κι έφτιαξα δικό μου facebook χωρίς την άδειά σου! Έκανα κι έναν φίλο που με εκβίαζε και με έβριζε. Φοβάμαι τόσο πολύ!

Μαμά: Εγώ σε προειδοποίησα. Δεν πειράζει. Σε συγχωρώ, Άκου τι θα κάνουμε. Θ' ανοίξουμε τον υπολογιστή και θα διαγράψουμε το facebook.

Παιδί: Εντάξει. Συγγνώμη, μαμά!

Μαμά: Κι εγώ σου ζητάω συγγνώμη. Αντε πήγαινε τώρα στο δωμάτιό σου!

- Εμ, μπαμπά και μαμά, θα ήθελα να σας ζητήσω κάτι.

- Φυσικά! Έλα, πες μας!

- Λοιπόν, θα ήθελα να κάνω facebook! Είμαι αρκετά μεγάλη και όλοι μου οι φίλοι έχουν!

- Αγάπη μου, όχι! Το facebook άμα δεν το χειριστείς καλά είναι πολύ επικίνδυνο!

- Μα όχι! Εγώ θέλω να κάνω facebook. Είμαι μεγάλη! Όλοι έχουν! Ξέρω να το χειρίζομαι!

- Δεν ξέρεις τίποτα! Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι μέσα στο facebook, υπάρχουν άγνωστοι άνθρωποι. Είναι πολύ επικίνδυνο. Στο λέμε για το καλό σου!
- Ναι, το ξέρω, αλλά είμαι πολύ προσεκτική.
- Δεν καταλαβαίνεις τους κινδύνους που υπάρχουν! Ξέρεις πόσα περιστατικά έχουν συμβεί; Φοβόμαστε για σένα και θέλουμε να σε προστατέψουμε!
- Όχι και πάλι όχι! Δεν με καταλαβαίνετε!
- Το θέμα είναι επικίνδυνο! Τα παιδιά δεν το καταλαβαίνουν, αλλά εμείς ξέρουμε το πόσο σημαντικό είναι! Θέλει πολύ προσοχή!
- Μα ναι καλέ, το ξέρω!
- Νομίζω πως είσαι αρκετά προσεκτικό κορίτσι, αγάπη μου, και σε εμπιστευόμαστε!
- Δηλαδή, ναι;
- Ναι, αλλά με κάποιους όρους! Πρώτον, δεν θα δέχεσαι αιτήματα από αγνώστους. Δεύτερον, δεν θα μιλάς με άτομα που δεν ξέρεις! Τρίτον, πρώτα θα τελειώνεις τα μαθήματά σου και μετά θα μπαίνεις!
- Σας ευχαριστώ πολύ! Τους δέχομαι τους όρους!

Μαρίνα Τ.,

ΣΤ2

Διάλογος!

Εμ... Μαρινα και μαρια θα ηθελα να σας ζητησω ναει!

Φουσινα! Ελα νες μας.

Λοιπον! Θα ηθελα να κανω facebook! Ειμαι αρκετα μεγαλοι και οιλοι μου οι φιλοι ΕΧΟΥΝ!

Αγανη μου οχι! Το facebook αμα δεν το χειριστης καλα ειναι πολυ επικινδυνο.

Μα, οχι! Εγω θελω να κανω facebook. Ειμαι μεγαλη! Ολοι εχουν Ξερω να το χειριζομαι!

Δεν ξερεις ειναι! Υπαρχουν πολυ ανθρωποι μεσα στο facebook, υπαρχουν αγνωστοι ανθρωποι. Ειναι πολυ επικινδυνο. Ζτο λεμε για το καλο σου!

Ναι, το ξερω αλλα θα ειμαι πολυ προσεχτικη!

Δεν καταλαβειεις τους κινδυνους που υπαρχουν. Ξερεις ποσα περισσοτερα μα εχουν συμβει; Φοβημαστε για εσένα και θελωμε να σε προστατευομε με!

Οχι και ναυι οχι! Δεν με καταλαβειεται.

Το θεμα ειναι επικινδυνο! Τα παιδια δεν το καταλαβειουν αλλα εμεις ξερουμε το ποσο σημαντικο ειναι! Θελει πολυ προσοχη!

Μα, ναι καλε το ξερω!

Νομιζω πως εισαι αρκετα προσεχτικη κοριτσι αγανη μου και σε εμπιστευομαστε!

Δηλαδη; Ναι;

Ναι, αλλα με κανονιους ορους!

1. Δεν θα δεχεσαι αιτηματα απο αγνωστους!

2. Δεν θα μιλας με ατομα που δεν ξερεις!

3. Πρωτα θα τελειωνεις τα μαθηματα σου και μερα θα ημαινεις!

Σας ευχαριστω πολυ! Τους δεχομαι τους ορους!

Μαρινα

Τελνοεπι!

Σε

14. Ομαδοσυνεργατικά μια ιστορία στο εργαστήρι γραφής

Έχω επιλέξει να παραθέσω και την ιστορία που έγραψαν τα παιδιά από το Ολοήμερο του 3ου δημοτικού Σχολείου Ηρακλείου Αττικής. Στο Ολοήμερο συστάθηκε η ομάδα δημιουργικής γραφής. Θέμα ήταν η *ανακάλυψη*. Ο τίτλος του ευφάνταστου κειμένου τους είναι:

« Οικολογική Ιστορία..»

Συγγραφική ομάδα:

Κωνσταντίνος Μακρής
Δώρα Γεωργούλα
Χριστίνα Γαιτανάρου
Νάσια Αλεξοπούλου
Ιωάννα Λυμπεροπούλου
Μαρία Πολυμέρου
Πέτρος Κισκήρας

Επιμέλεια project:

Ασημίνα Ξηρογιάννη,
Θεατρολόγος, συγγραφέας, Φιλολόγος

1.

Μια φορά κι έναν καιρό στην πόλη που την έλεγαν Ονειρούπολη ζούσε ο Βασιλιάς των Σκουπιδιών και η κυρία Ανακύκλωση. Αυτοί οι δύο ήταν οι χειρότεροι εχθροί.

Μια μέρα η κυρία Ανακύκλωση εξαφανίστηκε και ο βασιλιάς Σκουπίδης άρχισε μανιωδώς να την ψάχνει. Έστειλε μάλιστα τον πιο διάσημο ντετέκτιβ να την βρει και να την φέρει πίσω.

Ο ντετέκτιβ άρχισε αμέσως το έργο του. Τότε παρενέβη κι ο Δήμαρχος και του είπε ότι θα του έδινε μεγάλη αμοιβή αν την έβρισκε! Έν τω μεταξύ η Ανακύκλωση είχε άλλα σχέδια όπως να ξεκαθαρίσει τα καθαρά χαρτιά από τα σκουπίδια, συμβάλλοντας στην καθαριότητα της βρώμικης πόλης. Είχε επίτηδες λοιπόν εξαφανιστεί για να επιτελέσει το έργο της.

2.

Όταν ο βασιλιάς Σκουπίδης την ανακάλυψε, την έκλεισε μέσα σε ένα απομονωμένο μπουντρούμι. Του άρεσε η πόλη να έχει σκουπίδια και φρόντιζε να τα σκορπάει παντού. Δεν ξέρουμε γιατί. Ίσως επειδή ήταν γενικώς βρωμύλος. Ή δεν είχε ευγενική ψυχή!

3.

Η φυλακισμένη κυρία Ανακύκλωση φοβισμένη καθώς ήταν, δεν πρόσεξε ένα μεγάλο μπαούλο που ήταν κάτω από το παράθυρο!

Όταν συνήλθε, άνοιξε το μεγάλο καφετί μπαούλο και ξαφνικά από μέσα πετάχτηκε ένα τζίνι. Η κυρία Ανακύκλωση τρόμαξε πολύ και μετά το τζίνι της είπε πως θα της εκπλήρωνε τρεις ευχές!

Η κυρία Ανακύκλωση βρήκε την ευκαιρία να ευχηθεί να φύγει από το κάστρο του βασιλιά! Η δεύτερη ευχή ήταν να βγει από το κάστρο και να μην μπει ποτέ ξανά στο μπουντρούμι! Και η τρίτη ευχή ήταν να βγει απ' το κάστρο όσο πιο γρήγορα μπορεί και να πάει σπίτι της!

4.

Οι μισοί κάτοικοι της πόλης ήταν με τον βασιλιά Σκουπίδη και οι άλλοι μισοί υποστήριζαν την κυρία Ανακύκλωση! Η πόλη χωρισμένη σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα. Οι «καλοί» και οι «κακοί». Αλλά συχνά οι ρόλοι μπερδεύονται.

Και τότε ξεσπάει ο Πόλεμος. Ο ντετέκτιβ παρακολουθούσε με λύπη όσα γίνονταν στην πόλη: έπεφταν κτήρια, χτυπούσαν παιδιά, οι μανάδες έκλαιγαν, μεγάλη ταλαιπωρία. Βρώμαγε ο τόπος από βρωμύλα! Ο βασιλιάς Σκουπίδης κέρδιζε και είχε βγάλει έναν πολύ κακό εαυτό! Κάποιος έπρεπε να τον σταματήσει οπωσδήποτε.

5.

Έτσι ο ντετέκτιβ αποφάσισε και μπήκε κρυφά μέσα στο κάστρο του βασιλιά. Καθώς άνοιγε το προσωπικό του κομοδίνο, ανακάλυψε το βιβλιάριο Υγείας του. Και μέσα από εκεί βρήκε το αδύναμο σημείο του κακότροπου Σκουπίδη: *ήταν αλλεργικός στα κόκκινα τριαντάφυλλα.*

Με γρήγορες κινήσεις έβαλε το βιβλιάριο πάλι πίσω στη θέση του και έσπευσε να πληροφορήσει τους κατοίκους για την αδυναμία του βασιλιά!

6.

Χωρίς να χάσουν καιρό οι απελπισμένοι κάτοικοι που υποστήριζαν την κυρία Ανακύκλωση συγκέντρωσαν δεκάδες κόκκινα τριαντάφυλλα έξω από το βασίλειο του Σκουπίδη για να τον αναγκάσουν να υποχωρήσει. Εκείνος αμπαρώθηκε στο κάστρο του από φόβο μην φουντώσει η αλλεργία του και τον ταλαιπωρήσει. Βλέποντας όμως τα κόκκινα τριαντάφυλλα και την ομορφιά τους φούντωσαν αισθήματα μέσα του καλά κρυμμένα και σχεδόν ξεχασμένα.

7.

Συνειδητοποίησε πως πίσω από το μίσος του για την Ανακύκλωση υπήρχε μια μεγάλη αγάπη! Την ίδια μέρα την επισκέφθηκε στο μουντρούμι που την είχε κλείσει και της φανέρωσε τα συναισθήματά του. Αλλά και κείνη δεν ήταν αδιάφορη. Σκέφτηκε ότι το τζίνι της είχε φέρει τύχη!

8.

Τα είπαν και τα συμφώνησαν έπαψε ο πόλεμος και γλέντι τρικούβερτο ξεκίνησε! Πήραν μάλιστα την απόφαση όλοι μαζί να μην ξανακάνουν ποτέ πόλεμο! Και βγήκε το φιρμάνι: όποιος άρχιζε τσακωμό θα πλήρωνε από την τσέπη του 1000 ευρώ!

9.

Η ιστορία μας τελειώνει ως εξής: Ο βασιλιάς Σκουπίδης ζήτησε σε γάμο την Ανακύκλωση. Και κείνη δέχτηκε να ενώσουν τις ζωές τους. Και έβαλαν σκοπό της ζωής τους να κρατάνε την πόλη καθαρή και να διδάσκουν στους πολίτες την αξία της Ανακύκλωσης.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Συγγραφική ομάδα :
Κωνσταντίνος Μακρής
Δώρα Γεωργούλα
Χριστίνα Γιαννάρου
Νάσια Αλεξοπούλου
Ιωάννα Λυμπεροπούλου
Μαρία Πολυμέρου
Πέτρος Κισκήρας

Επιμέλεια project:
Ασημίνα Ξηρογιάννη,
θεατρολόγος -
συγγραφέας



1.

Μια φορά κι έναν καιρό στην πόλη που την έλεγαν Ονειρούπολη ζούσε ο βασιλιάς των σκουπιδιών και η κυρία Ανακύκλωση. Αυτοί οι δύο ήταν οι χειρότεροι εχθροί. Μια μέρα η κυρία Ανακύκλωση εξαφανίστηκε και ο βασιλιάς Σκουπίδης άρχισε μανιωδώς να την ψάχνει. Έστειλε μάλιστα τον πιο διάσημο ντετέκτιβ να την βρει και να την φέρει πίσω.

Ο ντετέκτιβ άρχισε αμέσως το έργο του. Τότε παρενέβη κι ο δήμαρχος και του είπε ότι θα του έδινε μεγάλη αμοιβή αν την έβρισκε! Έν τω μεταξύ η Ανακύκλωση είχε άλλα σχέδια όπως να ξεκαθαρίσει τα καθαρά χαρτιά από τα σκουπίδια, συμβάλλοντας στην καθαριότητα της βρώμικης πόλης. Είχε επίτηδες λοιπόν εξαφανιστεί για να επιτελέσει το έργο της.

2.

Όταν ο βασιλιάς Σκουπίδης την ανακάλυψε, την έκλεισε μέσα σε ένα απομονωμένο μπουντρούμι. Του άρεσε η πόλη να έχει σκουπίδια και φρόντιζε να τα σκορπάει παντού. Δεν ξέρουμε γιατί. Ίσως επειδή ήταν γενικώς βρωμύλος. Ή δεν είχε ευγενική ψυχή!

3.

Η φυλακισμένη κυρία Ανακύκλωση φοβισμένη καθώς ήταν, δεν πρόσεξε ένα μεγάλο μπουύλο που ήταν κάτω από το παράθυρο!

Όταν συνήλθε, άνοιξε το μεγάλο καφετί μπουύλο και ξαφνικά από μέσα πετάχτηκε ένα τζίνι. Η κυρία Ανακύκλωση τρόμαξε πολύ και μετά το τζίνι της είπε πως θα της εκπλήρωνε **τρεις ευχές!**

Η κυρία Ανακύκλωση βρήκε την ευκαιρία να ευχηθεί να φύγει από το κάστρο του βασιλιά! Η δεύτερη ευχή ήταν να βγει από το κάστρο και να μην μπει ποτέ ξανά στο μπουντρούμι! Και η τρίτη εύχη ήταν να βγει απ' το κάστρο όσο πιο γρήγορα μπορεί και να πάει σπίτι της!

4.

Οι μισοί κάτοικοι της πόλης ήταν με τον βασιλιά Σκουπίδη και οι άλλοι μισοί υποστήριζαν την κυρία Ανακύκλωση! Η πόλη χωρισμένη σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα. Οι «καλοί» και οι «κακοί». Αλλά συχνά οι ρόλοι μπερδεύονται.

Και τότε ξεσπάει ο Πόλεμος. Ο ντετέκτιβ παρακολουθούσε με λύπη όσα γίνονταν στην πόλη: έπεφταν κτήρια, χτυπούσαν παιδιά, οι μανάδες έκλαιγαν, μεγάλη ταλαιπωρία. Βρώμαγε ο τόπος από βρωμύλα! Ο βασιλιάς Σκουπίδης κέρδιζε και είχε βγάλει έναν πολύ κακό εαυτό! Κάποιος έπρεπε να τον σταματήσει οπωσδήποτε.

5.

Έτσι ο ντετέκτιβ αποφάσισε και μπήκε κρυφά μέσα στο κάστρο του βασιλιά. Καθώς άνοιγε το προσωπικό του κομοδίνο, ανακάλυψε το βιβλιάριο Υγείας του. Και μέσα από εκεί βρήκε το αδύναμο σημείο του κακότροπου Σκουπίδη: *ήταν αλλεργικός στα κόκκινα τριαντάφυλλα.*

Με γρήγορες κινήσεις έβαλε το βιβλιάριο πάλι πίσω στη θέση του και έσπευσε να πληροφορήσει τους κατοίκους για την αδυναμία του βασιλιά!

6.

Χωρίς να χάσουν καιρό οι απελπισμένοι κάτοικοι που υποστήριζαν την κυρία Ανακύκλωση συγκέντρωσαν *δεκάδες κόκκινα τριαντάφυλλα* έξω από το βασίλειο του Σκουπίδη για να τον αναγκάσουν να υποχωρήσει. Εκείνος αμπαρώθηκε στο κάστρο του από φόβο μην φουντώσει η αλλεργία του και τον ταλαιπωρήσει. Βλέποντας όμως τα κόκκινα τριαντάφυλλα και την ομορφιά τους φούντωσαν αισθήματα μέσα του καλά κρυμμένα και σχεδόν ξεχασμένα.

7.

Συνειδητοποίησε πως πίσω από το μίσος του για την Ανακύκλωση υπήρχε μια μεγάλη αγάπη! Την ίδια μέρα την επισκέφθηκε στο μπουντρούμι που την είχε κλείσει και της φανέρωσε τα συναισθήματά του. Αλλά και κείνη δεν ήταν αδιάφορη. Σκέφτηκε ότι το *τζίνι* της είχε φέρει τύχη!

Ο Κ. Μακρής ζωγράφισε μια σημαντική σκηνή της ιστορίας.



8.

Τα είπαν και τα συμφώνησαν έπαψε ο πόλεμος και γλέντι τρικούβερτο ξεκίνησε! Πήραν μάλιστα την απόφαση όλοι μαζί να μην ξανακάνουν ποτέ πόλεμο! Και βγήκε το φερμάνι: όποιος άρχιζε τσακωμό θα πλήρωνε από την τσέπη του 1000 ευρώ!

9.

Η ιστορία μας τελειώνει ως εξής: Ο βασιλιάς Σκουπίδης ζήτησε σε γάμο την Ανακύκλωση. Και κείνη δέχτηκε να ενώσουν τις ζωές τους. Και έβαλαν σκοπό της ζωής τους να κρατάνε την πόλη καθαρή και να διδάσκουν στους πολίτες την αξία της Ανακύκλωσης .

15. Ενεργητική αφήγηση μιας ιστορίας

Συνηθίζω να αφηγούμαι μια ιστορία και τα παιδιά να την αποδίδουν εκφραστικά με το σώμα τους, καθώς την ακούν. Όταν τα παιδιά έχουν χρησιμοποιήσει τα σώματά τους για να κάνουν παντομίμα την ιστορία, έχοντας περάσει από μια βιωματική διαδικασία, μπορούν αργότερα να την ανακαλέσουν για να την αποτυπώσουν στο χαρτί.

Σημείωση: Το θαυμαστό είναι πως αν και άκουγαν όλα τα παιδιά την ίδια ιστορία, ωστόσο δεν την έγραφαν ακριβώς όπως την άκουγαν. Έβαζαν και δικά τους στοιχεία, έβαζαν και πράγματα που θα ήθελαν να είχαν ακούσει, αναδημιουργούσαν και αυτό δεν γινόταν πάντα συνειδητά.

16. ΧΘΕΣ ΠΗΓΑ ΣΤΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ...ή ΧΘΕΣ ΠΗΓΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΙ...

Όταν ήμασταν σε αίθουσα με πίνακα έγραφα την φράση «Χθες πήγα στο δάσος και...» και ζητούσα από τους μαθητές να συμπληρώσουν το νόημα έχοντας στο μυαλό τους να απαντήσουν στις εξής ερωτήσεις: Τι έκανες εκεί; Ποιον είδες; Τι συνέβη; Παρατίθενται εδώ πραγματικές απαντήσεις μαθητών μου. «Χθες πήγα στο δάσος και...»

1. Εύα: Ξαφνικά είδα έναν μονόκερο.
2. Αργυρώ: Άκουσα το κελάηδημα των πουλιών.
3. Κωνσταντίνος: Έκανα πικνίκ.
4. Γιάννης: Άκουσα τα ουρλιαχτά των λύκων.
5. Γιώτα: Έκοψα λουλούδια.
6. Τίνα: Σκόνταψα σε ένα σεντούκι κι έπεσα.

Και ούτω καθεξής. Από το παραπάνω υλικό τα παιδιά μπορούσαν να γράψουν ποικίλες ιστορίες, κάνοντας συνδυασμούς προτάσεων. Μπορούσαν να αυτοσχεδιάσουν και να βάλουν νέα στοιχεία. Έτσι από 24 προτάσεις -όσοι και οι μαθητές της τάξης- προέκυψαν 24 ιστορίες.

Έπειτα, «έπαιζαν με το σώμα τους» τις ιστορίες, καθώς σε ρόλο αφηγητή, τις εξιστορούσα. Επινοούνται ρόλοι, απίστευτα πράγματα συμβαίνουν: μιλάνε μεταξύ τους πειρατές με μάγισσες, λιοντάρια με ανθρώπους, άνθρωποι με δέντρα. Παρατίθεται εδώ η ιστορία της Άννας [Δ τάξη]: «Χθες πήγα στο δάσος με την οικογένειά μου. Όσο η μαμά έστρωνε για πικνίκ εγώ έκοβα λουλούδια για να κάνω μια

ανθοδέσμη και να της την προσφέρω. Ενώ είχα μαζέψει αρκετά, σκόνταψα πάνω σε ένα σεντούκι κι σωριάστηκα κάτω. Το σεντούκι δεν άνοιγε στην αρχή. Πήρα μια πέτρα και, χτυπώντας στο σημείο, έσπασα το λουκετάκι. Ανακάλυψα έτσι πως μέσα του έκρυβε ένα χρυσό κολιέ! Το φόρεσα αμέσως και καμάρινα. Τότε ήταν που άκουσα ουρλιαχτά λύκων και φοβήθηκα. Ο μικρός μου αδερφός έκλαιγε, ενώ η μαμά και ο μπαμπάς προσπαθούσαν να τον καθησυχάσουν. Σταμάτησε το κλάμα μόνο όταν εμφανίστηκε ένας Μονόκερος και του είπε: 'Ελα, ανέβα στην πλάτη μου να πάμε μια βόλτα. Ανέβηκα και πήγαμε. Και πέρασα τέλεια. Έχετε πάει ποτέ βόλτα με έναν Μονόκερο; »

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι μεγάλο το εύρος των ασκήσεων που μπορεί να αξιοποιήσει ο εκπαιδευτικός της θεατρικής αγωγής στην πράξη. Ανάλογα με το υλικό μου, τα παιδιά που έχω στην κάθε ομάδα, παραλλάσσω τις ασκήσεις, τις τροποποιώ ή τις προσαρμόζω στις νέες συνθήκες. Όσον αφορά στο δράμα, βλέπω πως βοηθάει τα παιδιά να εκφραστούν και διευρύνει τους ορίζοντές τους.

Ορίζω το είδος της γραφής που θέλω να αναπτύξουν τα παιδιά. Επιλέγω την προσέγγιση ή και μεθοδολογία του θεάτρου/δράματος στην εκπαίδευση (αυτοσχεδιασμός, παιχνίδι ρόλων, τεχνική της ερώτησης, διάδρομος της συνείδησης κι άλλα) που θα υποστηρίξει τον τύπο της σκέψης (εστίαση, ανάκτηση, αναδόμηση, σχηματοποίηση, κωδικοποίηση, οργάνωση, σύνδεση, εκτίμηση) που θα συνάδει με αυτό το συγκεκριμένο είδος γραφής. Μπορεί να ακολουθήσω και αντίστροφη πορεία. Η υφή του δράματος να με οδηγήσει σε διάφορους τύπους γραφής, είτε για την επίλυση κάποιου ζητήματος-προβλήματος, είτε για φωτιστεί κάποιος χαρακτήρας, είτε για την ολοκλήρωση της πλοκής.

Μέσω αυτού αποκτούν νόημα οι λέξεις των μαθητών, οι οποίοι φτάνουν να γίνουν μέχρι και ποιητές και να σκαρώσουν στίχους για ποιήματα, βασισμένους σε σκηνές κάπου έργου. Όποιο είδος κειμένου κι αν κληθούν τα παιδιά να προσεγγίσουν, το θέμα είναι πως δεν θα ξεκινήσουν από την αρχή. Υπάρχει ήδη μια καλή βάση που τους παρέχει το ερέθισμα. Είναι ενθαρρυντικό για αυτά να βλέπουν πως ο λόγος τους έχει νόημα και δεν περνάει απαρατήρητος. Γεμίζουν με αυτοπεποίθηση και υπευθυνότητα. Και οι Patrice Baldwin and Rob John⁴⁹ υποστηρίζουν πως «είναι συναρπαστικό για τα παιδιά να αισθάνονται πως μπορούν μέσω της γραφής τους να επηρεάσουν την εξέλιξη του δράματος, ή και μιας συνθήκης.»

⁴⁹ Patrice Baldwin and Rob John, *Inspiring Writing through Drama, Creative Approaches to Teaching Ages 7-16*, Bloomsbury Publishing 2012 σ. 17

Μέσω της θεατρικής διαδικασίας τα παιδιά έχουν διάφορες ευκαιρίες για συγγραφή. Συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, έχουν απίστευτη διάδραση, καλούνται να λύσουν προβλήματα, να δημιουργήσουν χαρακτήρες, να αφηγηθούν καταστάσεις. Όταν τα παιδιά αλληλεπιδρούν κατά τη διάρκεια ενός γραπτού project φαίνεται ότι καταφέρνουν πράγματα, μπορούν να κάνουν το αόρατο ορατό. Όμως χρειάζεται να μπορούν και μόνο τους να παράγουν γραπτό λόγο. Αν επιτύχουν, έχουν ένα σημαντικό κίνητρο για να συνεχίσουν.

Το δράμα στην εκπαίδευση είναι ευέλικτο, είναι υποστηρικτικό, μπορεί να εμπλέξει καθολικά τα παιδιά μέσω των ποικίλων στρατηγικών του σε ρόλους και καταστάσεις και να τα οδηγήσει στη συγγραφή βελτιώνοντας δεξιότητές τους με τρόπο ουσιαστικό και ευφάνταστο συνάμα.⁵⁰

Τα παιδιά γράφουν, επειδή αντιλαμβάνονται το πλαίσιο και το λόγο για τα οποία είναι ανάγκη να προβούν σε αυτήν την πράξη. Οι ευκαιρίες για συγγραφή είναι ενσωματωμένες στο σκοπό του δράματος και προκύπτουν από αυτό. Δεν πρόκειται για μια ενέργεια ανεξάρτητη χωρίς νόημα.

Τα παιδιά σαν συγγραφείς ή παίκτες είναι παρόντα στη θεατρική διαδικασία, γίνονται μάρτυρες στις απαντήσεις των χαρακτήρων και του αποτελέσματος όσων έχουν γράψει. Η συγγραφική πράξη εμπλουτίζει το θέατρο και η θεατρική εμπειρία εμπλουτίζει τη συγγραφή. Το ένα επωφελείται από το άλλο και το ανατροφοδοτεί.⁵¹

⁵⁰ Patrice Baldwin and RobJohn, *ο.π.* σ.σ 14-15

⁵¹ Patrice Baldwin and Rob,John, *ο.π.* σ.σ.17-19

Ακόμα, συχνά στο μάθημα της θεατρικής αγωγής τα παιδιά παίζουν ρόλους ενηλίκων που έχουν κύρος, υπευθυνότητα και υποθέσεις να διεκπεραιώσουν. Για παράδειγμα, αν κληθούν να υποδυθούν έναν δάσκαλο ή έναν αστυνομικό αποκτούν αυτοπεποίθηση και αντιλαμβάνονται πως πρέπει να το κάνουν με σοβαρότητα. Μέσα από τους ρόλους εξελίσσονται και ωριμάζουν μέσα από βιωματικές διαδικασίες⁵²

Το δράμα γεννάει ιδέες για γράψιμο. Οι συγγραφείς ανασύρουν εμπειρίες από την αληθινή ζωή τους αλλά και από τη γόνιμη φαντασία τους για να εμπνευστούν να γράψουν. Το ίδιο μπορεί να κάνουν και τα παιδιά που έχουν και ιδιαίτερα πλούσια φαντασία. Ότι έχουν ακούσει, μάθει, δει, διαβάσει όλα αυτά μπορούν να τα αξιοποιήσουν στις ομάδες και να τα μοιραστούν με τους άλλους γενναιόδωρα. Αυτά μπορεί να αποτελέσουν πολύτιμο υλικό που θα βοηθήσει στο προχώρημα της πλοκής ή τη λύση μιας υπόθεσης.

Το ένα παιδί μοιράζεται με το άλλο και μαθαίνει από αυτό. Όταν τα παιδιά βρίσκονται μέσα στη δραματική διαδικασία, αβίαστα μπορούν να γίνουν αφηγητές ιστοριών, αλλά και να γράφουν συνάμα και μη αφηγηματικά κείμενα, όπως λίστες, έγγραφα, γράμματα πειθούς πάνω σε φλέγοντα ζητήματα, αναφορές, καταθέσεις κι άλλα. Να σημειωθεί εδώ πως η δουλειά στο πεδίο της γλώσσας έχει δείξει ότι αν το δράμα είναι ενσωματωμένο στη διδασκαλία της ανάγνωσης, της γραφής, της ομιλίας, της ακρόασης, η ποιότητα της γραφής ενισχύεται, ειδικά όταν δημιουργείται μέσα σε διαδικασία απόδοσης ενός ρόλου.⁵³

⁵² Patrice Baldwin and Rob John, *ο.π.* σ..20-23

⁵³ Patrice Baldwin and Rob, John, *ο.π.* σ.20-23 επίσης

Το δράμα στην εκπαίδευση είναι ένα πολιτιστικό εργαλείο που επεμβαίνει στις γνωστικές διεργασίες και διαμορφώνει τρόπους σκέψης. Σύμφωνα με τον Vygotsky,⁵⁴ «η νοητική ανάπτυξη είναι μια διαδικασία άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιστορικοκοινωνική διάσταση και το πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείται.» Ακόμα, συσχετίζει τη γνωστική ανάπτυξη του ατόμου με την ικανότητα του «να επιλύει προβλήματα, κάτω από την καθοδήγηση ενηλίκων ή μέσα από τη συνεργασία με ικανότερους συνομήλικους».

Σε αυτό το σημείο τονίζω πως η θεατρική αγωγή μπορεί να συμβάλλει στην απόκτηση γνώσεων μέσω μιας ανακαλυπτικής-διερευνητικής μάθησης, κατά την οποία «ο μαθητής προσπαθεί να εμβαθύνει στο αντικείμενο και να ανακαλύψει τις θεμελιώδεις αρχές και σχέσεις που διέπουν τα επιμέρους στοιχεία του», σύμφωνα με τον εξελικτικό ψυχολόγο Bruner.⁵⁵ Στην πράξη, όπως και το παραπάνω ασκησιολόγιο φανερώνει, η αλληλεπίδραση θεάτρου και γραφής μπορεί να καλλιεργήσει ποικίλα πνευματικά εφόδια, να ωθήσει τα άτομα να πρωτοτυπούν, να εφευρίσκουν, να επινοούν και να επιλύουν προβληματικές καταστάσεις.

⁵⁴ Teresa Grainger, Jonathon Barnes, and Stephen Scoffham. «A creative cocktail: creative teaching in initial teacher education». *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 2004 30(3) pp. 243–253 αλλά και στο <http://oro.open.ac.uk/12525/1/12525.pdf> [15 Απριλίου 2022]

⁵⁵ Έλενα Ελληνιάδου, Ζωή Κλεφτάκη, Νικόλαος Μπαλκίτσας, «Η συμβολή των παιδαγωγικών προσεγγίσεων για την κατανόηση του φαινομένου της μάθησης» Αθήνα, Ιανουάριος 2008, στο <http://users.sch.gr/nikbalki/files/LearningTheories.pdf>, σ.31-32, [15 Απριλίου 2022]

Μιλώντας πιο προσωπικά, αισθάνομαι πως η σύζευξη θεάτρου και δημιουργικής γραφής έδωσε άλλη βαρύτητα και άλλη ποιότητα στα μαθήματά μου του θεάτρου. Ο ορίζοντας μεγάλωσε, διευρύνθηκε και τα παιδιά άνθισαν, γιατί ακριβώς είχαν τη δυνατότητα να εκφραστούν επί ίσοις όροις και να ανήκουν σε ομάδες. Η έκφραση δεν ήταν βεβιασμένη, αλλά γεννιόταν κάθε φορά η ανάγκη για γραφή, υπήρχε ένα νόημα για να μπουν σε αυτήν την διαδικασία. Συχνά ένιωθαν πως μέσω της γραφής ερχόταν η λύτρωση για τον ρόλο, αλλά και για εκείνα τα ίδια. Γιατί είναι λυτρωτικό οι σκέψεις να αποκτούνε σώμα, να φεύγουν από την ψυχή και να αποτυπώνονται πάνω σε ένα φύλλο χαρτί. Επίσης, θα ήθελα να επισημάνω πως η γραφή λειτούργησε σαν μέσο σύνδεσης των μαθητών, σαν αφορμή για διάδραση και ανταλλαγή στοιχείων. Η γραφή ήταν ο συνδετικός κρίκος των παιδιών που θα δράσουν. Και αντίστροφα, η κοινή δράση οδήγησε σε κείμενα πολύ εύστοχα, εκφραστικά και ουσιαστικά. Κάποιοι μαθητές μάλιστα φάνηκε πως διέθεταν μια κλίση στη γραφή, αλλά αυτό, όπως έχω πει και στην αρχή τούτης της μελέτης, δεν είναι επουδενί το ζητούμενο. Ήταν φυσικά ευχάριστο να συναντώ από μια μερίδα παιδιών όμορφα κείμενα και ποιήματα. Και ελπίδοφόρο! Αλλά ακόμα πιο ελπίδοφόρο ήταν πως η σύμπραξη θεάτρου και γραφής ήταν κάτι μαγικό, αφού ξεκλείδωνε τις δυνατότητες όλων των παιδιών και τα βοηθούσε να εξελιχθούν, να μνηθούν σε εμπειρίες, να στοχαστούν, να αναστοχαστούν, να έρθουν πιο κοντά στον εαυτό τους τον ίδιο, μπαίνοντας αβίαστα-στην κυριολεξία- σε μια εξαιρετική διαδικασία αυτοανακάλυψης και αυτογνωσίας.

Η συνύπαρξη θεάτρου και γραφής είναι τέχνη και η ίδια και ένιωθα πολλές φορές πως είναι και θέμα δικών μου χειρισμών να λειτουργήσει. Ξέρουμε όσοι κάνουμε αυτή τη δουλειά πως είναι πολύ βασικός ο ρόλος τους εμπνευστή για τα πάντα. Σε ό,τι με αφορά, συχνά τα ίδια τα παιδιά μου έδειχναν τον δρόμο, αρκεί να τα αφουγκραζόμουν με ανοιχτή καρδιά, καθαρό μυαλό και καλή πρόθεση.

Το πιο σπουδαίο πράγμα όμως που έχω νιώσει είναι το εξής: πως η γραφή και το θέατρο στην εκπαίδευση μαζί έχουν τη δύναμη να συμβάλλουν σε αυτό που λέμε *συμπερίληψη*. Οι λέξεις μας είμαστε εμείς. Και από τη στιγμή που όλοι βάζαμε τις λέξεις μας πάνω σε κοινό χαρτόνι είμαστε μέλη ενός συνόλου.

Κανένας δεν μπορεί να αποκλειστεί, κανένας δεν μπορεί να μείνει απ' έξω. Οι μαθητές είναι διαφορετικοί, ο καθένας με τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, τις δυσκολίες ή τις ευκολίες του. Αλλά μέσω της σύζευξης θεάτρου και γραφής μπορεί να είναι η διδασκαλία διαφοροποιημένη, τέτοια δηλαδή που να αφορά όλους τους μαθητές και να τους περιλαμβάνει, εξομαλύνοντας τις διαφορές τους, δίνοντας τους την ευκαιρία να συγκινηθούν, να αισθανθούν, να εκφραστούν, να γίνουν συνοδοιπόροι με άλλους, να κάνουν λάθος, να πουν ψέμματα, να μεταμορφωθούν σε κάποιους άλλους, να μοιραστούν ποικίλες οπτικές, να μιλήσουν για τον εαυτό τους με διάφορους τρόπους, να αφηγηθούν μια ιστορία με άλλους τόσους και από διάφορες οπτικές γωνίες.

Όσο για την ποίηση, είναι πολύ σημαντικό να διαπιστώνω συνεχώς πως μέσω του δράματος στην εκπαίδευση και των τεχνικών του γίνεται προσιτή στα παιδιά και τους εφήβους. Διότι αυτό δίνει τα κλειδιά για να περάσει κανείς το κατώφλι της, να μπει στον κόσμο της και -γιατί όχι- να νιώσει έλξη για αυτήν και να την αναζητήσει.

Υπάρχει ένα δημοκρατικό και ουμανιστικό πλαίσιο στο πάντρεμα θεάτρου και δημιουργικής γραφής. Λείπει ο εγωκεντρισμός, η μονομέρεια, η μιζέρια, η επίπληξη, η περιορισμένη οπτική για τα πράγματα, η μονολιθικότητα, ο αυταρχισμός. Κυριαρχεί η χαρά, η δημιουργικότητα, το βίωμα, η αλήθεια, ο πλουραλισμός, ο διάλογος, το βίωμα, η πρόκληση, ο λόγος και οι δράσεις των μαθητών, το φως.

Κλείνω αυτό το κεφάλαιο με τα λόγια της Teresa Cremin που συνάδουν με την φιλοσοφική θεώρηση που διατρέχει τις εκπαιδευτικές μου προσεγγίσεις όλα τα χρόνια που υπηρετώ τη δημόσια εκπαίδευση: «Ως δάσκαλοι αν υιοθετήσουμε ένα ευέλικτο, αλλά ενημερωμένο σύνολο πλαισίων, μπορούμε να προσφέρουμε ελκυστικές προσκλήσεις για να μάθουμε για τη γραφή, αναπτύσσοντας πλούσια δημιουργικά πλαίσια, στα οποία η γραφή είναι μια φυσική και απαραίτητη απάντηση.»⁵⁶ Κλείνω με την εξής βεβαιότητα: τα παιδιά ειπράττουν απόλαυση από την γόνιμη αυτή σύζευξη, θεάτρου -γραφής, κάτι που δεν είναι καθόλου αμελητέο.

⁵⁶T. Cremin, «Motivating Children to Write with Purpose and Pleasure in P. Goodwin» (2nd edition)

(ed.) *The Literate Classroom*, London 2010: Routledge στο:

https://www.researchgate.net/publication/269699443_Motivating_Children_to_Write_with_Purpose_and_Pleasure
[1/7/2022]

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Μίμης Σουλιώτης, στο κείμενό του με τίτλο «Για το ταλέντο και την έμπνευση»⁵⁷ όπως περιλαμβάνεται στο βιβλίο της Σοφίας Νικολαΐδου με τίτλο *Η δημιουργική γραφή στο σχολείο*, δίνει έμφαση στην έννοια της δοκιμής. Έννοια πολύ σημαντική στην θεατρική διαδικασία και στην γραφή τη δημιουργική. Και είναι σημαντική, ακριβώς επειδή με τις λέξεις στην ουσία επιλέγεις κόσμο και τρόπο να ζεις και να φέρεσαι, να δρας και να δημιουργείς. Ζητούμενο σε ένα μαθητοκεντρικό σχολείο είναι πάντα η αυτοέκφραση, η αναδημιουργία, η παίζουσα ελεύθερη διασκευή, η μεταγραφή, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, όλα αυτά τα πολύτιμα όπλα και εφόδια για παιδιά και εφήβους.

Η δημιουργική γραφή είναι ένα επιτυχημένο βήμα στο άγνωστο και ανεξερεύνητο, μια περιπέτεια που οδηγεί μακριά από το προφανές, το βαρετό και το κοινότοπο.

Κλείνουμε με μια ευχή, να αποτελέσει το θέατρο το πολύτιμο μέσο για τη διδασκαλία και άλλων μαθημάτων, όπως των φιλολογικών, καθώς έχει τη δύναμη να κινητοποιεί τους μαθητές και να τους αφυπνίζει.

Σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, και με τη βοήθεια της δημιουργικής γραφής, είναι δυνατό να δοθεί η αίσθηση πως το σχολείο δεν είναι ένα στείο και κλειστό σύστημα, αλλά ένα ελεύθερο και γόνιμο πεδίο που οδηγεί σε δράσεις πολυεπίπεδες, ανοιχτές, πλουραλιστικές και ουσιαστικές για την καλλιέργεια όχι μόνο της νόησης και του στοχασμού, αλλά και της μνήμης και της συναισθηματικής νοημοσύνης και της ενσυναίσθησης στο πλαίσιο μιας ουμανιστικής παιδείας.

.....

⁵⁷ Μίμης Σουλιώτης, «Για το ταλέντο και την έμπνευση», *Η Δημιουργική γραφή στο σχολείο*, [Επιμέλεια: Σοφία Νικολαΐδου], Μεταίχμιο Αθήνα 2015, σ.20

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στην εποχή της καραντίνας και όταν ακόμα εργαζόμουν στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ως θεατρολόγος είχα την τιμή να μιλήσω στους συναδέλφους για το πώς η δημιουργική γραφή μπορεί να ενσωματωθεί στο μάθημα της θεατρικής αγωγής και να έχει ένα γόνιμο διάλογο μαζί της. Αυτή η τρίωρη επιμόρφωση πραγματοποιήθηκε με τηλεδιάσκεψη μέσω της webex, έπειτα από την πρόσκληση της συντονίστριας - Νάγιας Μποέμη. Η πρόσκληση έγινε με αφορμή και την συγγραφική μου ιδιότητα. Μοιράστηκα κυρίως το πώς χρησιμοποιώ τη δημιουργική γραφή μέσα στα μαθήματά μου και πρότεινα στους συναδέλφους κάποιες ασκήσεις. Κάποια από τα πράγματα που συζητήθηκαν ήταν και τα κάτωθι.

ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗ WEBEX ΜΕΣΩ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Αλλαγή του πλαισίου αναφορικά με τη διδασκαλία του θεάτρου

Με ποιόν τρόπο η δημιουργική γραφή μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για τη θεατρική αγωγή ειδικά σε καιρούς πανδημίας και μέσω της webex, αλλά και με την παράλληλη χρήση της e-class και των ψηφιακών τεχνολογιών;

Οι νέες συνθήκες καλούν τους εκπαιδευτικούς θεατρικής αγωγής στην αντιμετώπιση νέων θεμάτων, αλλά και στην εύρεση αποτελεσματικών τρόπων προκειμένου να πραγματοποιηθεί το μάθημα της θεατρικής αγωγής με έναν ιδιαίτερα ευφάνταστο τρόπο. Υπάρχουν ακόμα πολλές τεχνικές δυσκολίες που πρέπει να υπερνικηθούν, όμως υπάρχουν και πολλαπλές δυνατότητες που δίνει η σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το πεδίο είναι πάντα ανοιχτό προς βαθύτερη διερεύνηση αναφορικά με τη χρήση των ποικίλων εργαλείων που διαθέτουν οι ψηφιακές τεχνολογίες. Σύμφωνα με την Κλειώ Φανουράκη και το βιβλίο της με τίτλο *Το θέατρο στην εκπαίδευση με τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών*, η ένταξη των ψηφιακών μέσων στη διδακτική του θεάτρου μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο συμβάλλοντας στην ανάδειξη των χαρακτηριστικών του δράματος στην εκπαιδευτική διαδικασία. Είναι δυνατόν να ενισχυθεί έτσι η συνεργασία, η ομαδικότητα, η φαντασία, η ανθρώπινη αλληλεπίδραση και η βιωματική μάθηση.

Δημιουργική γραφή και συμπερίληψη

Στην νέα διαδικτυακή πραγματικότητα αλλάζουν τα στοιχεία *χώρος* και *χρόνος*. Αλλάζει η έννοια της ομάδας, του «μαζί». Κύκλος δεν μπορεί να υπάρξει, παρά μόνο νοητός. Καλό είναι να ξεκινάει το μάθημα έστω και με μία άσκηση ενδυνάμωσης (για παράδειγμα, καθρέφτης μετά μουσικής)¹ για να μην ξεχνάει κανείς την υπέροχη τέχνη της συνύπαρξης. Σε όλα όσα θα ακολουθήσουν πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος του θεατρολόγου - εμπνευστή που θα διευθύνει και θα καθοδηγεί τις παντοειδείς δράσεις και δραστηριότητες.

Το ζητούμενο και στην webex είναι μια *εκπαίδευση συμπεριληπτική*, μια εκπαίδευση που αγκαλιάζει όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά με όποια ιδιαιτερότητα αυτά κουβαλούν και όποια ανάγκη έχουν.²

Η δημιουργική γραφή μπορεί επιτυχώς να εισαχθεί σε σχέδια μαθήματος και να λειτουργήσει σε διάλογο και με άλλες θεατρικές τεχνικές και δράσεις, αλλά και να συνεργαστεί με άλλες τέχνες, όπως μουσική, ζωγραφική, φωτογραφία. Να σημειωθεί πως το σύγχρονο σχολείο πρέπει να είναι ευέλικτο και πλουραλιστικό και να αγκαλιάζει τη διαφορετικότητα. Αυτής της ποιότητας η εκπαίδευση αντιμετωπίζει με σεβασμό τη *διαφορετικότητα* και την *ετερότητα*. Η έννοια της *συμπερίληψης* κυριαρχεί όλο και πιο πολύ και έχει να κάνει με το ότι είναι ζητούμενο πια να καλύπτονται οι ποικίλες ανάγκες των μαθητών που το καθένα διαθέτει την ιδιαιτερότητά του. Οι λέξεις που θα οδηγήσουν σε σκέψεις και δράσεις μπορούν να ενώσουν άτομα με διαφορετικές ιδέες, καταβολές, δυνατότητες.

Η σημασία της προσωπικής καταγραφής³

¹ Gisela Walter, *Τα παιδιά παίζουν θέατρο*, εκδ. Βασιλείου, σ. 78-79 και σ. 100-110

² Α. Ζώνιου-Σιδέρη, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/dialogoi/article/view/23334> [17/4/2022]

³ Όπως λέει και η Shulamith Lev- Aladgem στο κείμενό της με τίτλο *From a Text to a Theatrical Event*, μια προσωπική ιστορία περιλαμβάνει πάντα τον αφηγητή της. Έχει ιδιαίτερη σημασία ο τρόπος που θα την αφηγηθεί ή θα την γράψει, ακριβώς επειδή εκκινεί από τον ίδιο και τον αφορά. https://www.academia.edu/26152688/From_a_Text_to_a_Theatrical_Event [13/4/2022]

Αφορμώντας πάντα από τις προσωπικές λέξεις και καταγραφές μπορούν τα μέλη μιας ομάδας να αποκαλυφθούν, να μάθουν από τους άλλους, να μοιραστούν τις εμπειρίες τους, να επεξεργαστούν από κοινού τις εμπειρίες όλων όπως καταγράφονται, να συνδιαλεχθούν και να αντιταχθούν ή να συμπράξουν πάνω σε ένα ζήτημα. Όταν λέμε δημιουργική γραφή αναφερόμαστε στην γραπτή κατάθεση μέσω ασκήσεων επί χάρτου χωρίς να μιλάμε για αισθητικά κριτήρια. Η δημιουργική γραφή είναι ένα εργαλείο και μπορεί να λειτουργήσει:

- α. Ως τρόπος ενεργοποίησης και κινητοποίησης των μαθητών.
- β. Ως ερέθισμα για τη δημιουργικότητα και τη φαντασία. «Δημιουργικότητα με την έννοια της αποκλίνουσας σκέψης, αυτής δηλαδή που έχει την ικανότητα να σπάει συνεχώς τα σχήματα της εμπειρίας» σύμφωνα με τον Τζάνι Ροντάρι στην Γραμματική της Φαντασίας.
- γ. Ως ένας γόνιμος διάλογος ανάμεσα στο παιδί και τον κόσμο, μια προσπάθεια να τον γνωρίσει και να τον εκφράσει.
- δ. Ως αυτοέκφραση. Μέσα από παιγνιώδεις και βιωματικές ασκήσεις δημιουργικής γραφής αποδεσμεύονται τα παιδιά από το αυστηρό σχολικό πλαίσιο.⁴ Τους ανοίγεται μια σειρά άπειρων δυνατοτήτων. Ένας νέος κόσμος που μπορούν τα ίδια να έχουν λόγο μέσα σε αυτόν.

Η χρήση της δημιουργικής γραφής ως εργαλείο για το θέατρο μπορεί να συνεισφέρει στην *βιωματική μάθηση*, όπως την επικαλείται και ο Φρέιρ στην *Κριτική παιδαγωγική* του.⁵ Μπορεί να δώσει στους μαθητές την ευκαιρία να αυτενεργήσουν, να αυτοσχεδιάσουν, να στοχαστούν και να αναστοχαστούν, «να συσχετίσουν τις δικές τους αφηγήσεις, κοινωνικές σχέσεις και ιστορίες με ό,τι πρόκειται να διδαχθούν».

⁴ Θα μπορούσαμε ίσως καταχρηστικά να πούμε πως το παιδί οδηγείται σε μια μορφή αποσχολειοποίησης. Η αποσχολειοποίηση ή το αντι-σχολείο ήταν ένα κίνημα της δεκαετίας του '70 και σκοπό είχε να απαλλαγεί η κοινωνία από το σχολείο. Το κίνημα αυτόαμφισβήτησε τις προθέσεις του σχολείου και τον ρόλο της εκπαίδευσης. Κύριος εκφραστής ήταν ο Ivan Illich, ο οποίος υποστήριζε ότι το σχολείο ως θεσμός είναι αποτυχημένος, ότι ο άνθρωπος αποκτά τις γνώσεις έξω από αυτό και ότι υπάρχει καταπίεση με την υποχρεωτική φοίτηση στο σχολείο. Σύμφωνα με αυτό το κίνημα, το σχολείο δρα ως φυλακή του πνεύματος.

⁵Henry Giroux , «Η Κριτική Παιδαγωγική, ο Paulo Freire και η τόλμη να σκέφτεσαι με πολιτικούς όρους» [https://selidodeiktis.edu.gr/2018/01/25/%CE%B7-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF-paulo-freire-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BC%CE%B7/\[4/7/2022\]](https://selidodeiktis.edu.gr/2018/01/25/%CE%B7-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF-paulo-freire-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BC%CE%B7/[4/7/2022])

Χρησιμοποιώ την δημιουργική γραφή ευρέως ως εργαλείο για την θεατρική αγωγή και έχω επιλέξει να στηρίζομαι στον γνωστό στίχο του Εμπειρικού «*Πάρε τη λέξη μου, δώσε μου το χέρι σου*». Ανιχνεύοντας τις λέξεις που κατέχουν ή έχουν μέσα τους οι μαθητές και με όχημα αυτές προτείνω η ενθάρρυνσή τους, την ώθησή τους στη λήψη πρωτοβουλιών, την καλλιέργεια της φαντασίας τους, την ανίχνευση του εαυτού, την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και της αυτοεικόνας τους.

Τι γίνεται όταν από τις λέξεις μας γεννιέται η θεατρική πράξη; Πώς από τις λέξεις που προέρχονται από σκέψεις και από σκέψεις που μετουσιώνονται σε λέξεις περνάμε στη δραματοποίηση;

Η χρήση της δημιουργικής γραφής λοιπόν ειδικά όταν εκκινεί από κάτι προσωπικό, από κάτι ειδικό, που πηγαίνει προς κάτι γενικότερο, μπορεί να έχει σημαντικά αποτελέσματα στην απελευθέρωση εντάσεων, στην διερεύνηση δυσάρεστων συναισθημάτων, στην ανίχνευση συναισθηματικών εκρήξεων.

Οι ίδιες οι λέξεις μας γίνονται παιχνίδι, παντομίμα, τροφή για σκέψη, έναυσμα για αυτοσχδιασμό. Και μήπως εν τέλει αυτές μάς μαθαίνουν πώς να μαθαίνουμε και πώς να δρούμε με άξονα εμάς τους ίδιους αλλά και τους άλλους. Πάρε τη λέξη μου, δος μου τη σκέψη σου, την ενέργειά σου, την ιδέα σου, δός μου το χέρι σου εντέλει, που λέει ο Εμπειρικός. Δος μου Εσένα για να πορευτούμε μαζί. Και είναι καλό τα παιδιά να μαθαίνουν την τέχνη της συνύπαρξης.

Σου δίνω θάλασσα, τι μου δίνεις πίσω; Τι σκέφτεσαι για τη θάλασσα; Σου δίνω επανάσταση, τι ιδέα έχεις γι' αυτό; Σου δίνω κόκκινο, εσύ τι συνειρμούς μου αντιπροτείνεις; Και από τις λέξεις, προχωράμε στις φράσεις, στις προτάσεις, στις περιόδους, στις παραγράφους στα κείμενα (ημερολόγια/πεζά/ποιήματα/στα θεατρικά κείμενα, τους μονολόγους-διαλόγους.) Τι διδάσκεται με όχημα τις λέξεις, τα κείμενα, τα ποιήματα; Αυτά μπορούν να οδηγήσουν σε μικρές ή μεγάλες δράσεις. Αλλά και το αντίστροφο. Από τις δράσεις μπορεί κανείς να οδηγηθεί στις λέξεις. Οι λέξεις και τα στοιχεία φωνή -ήχοι- ρυθμοί, οι λέξεις και ανάσες, οι λέξεις και η μίμηση, οι λέξεις και η κίνηση. Και πάντα κατευθύνεται ο μαθητής να στραφεί στο δικό του υλικό, στις δικές του τις λέξεις τις προσωπικές, τις εύκολες, τις οικείες.

Αναφέρεται τώρα ένα παράδειγμα που πολλάκις έχει εφαρμοστεί στα μαθήματα της υποφαινόμενης. Ακριβώς επειδή τα παιδιά έχουν το καθένα την δική του ψυχοσύνθεση, όταν λάβουν την οδηγία «γράψε μου ένα φόβο και ένα όνειρό σου», αισθάνονται λυτρωμένα και εκφράζονται ελεύθερα. Πρόκειται για μια απλή άσκηση, παίρνει το κάθε παιδί ένα χαρτόνι κανσόν, το χωρίζει στην μέση με ένα μαρκαδόρο

και στη συνέχεια καταγράφει αριστερά τον ή τους φόβους του και δεξιά το ή τα όνειρά του. Μπορεί ακόμα στο ίδιο χαρτόνι να σχεδιάσει ή και να ζωγραφίσει φόβους και όνειρα. Έπειτα ένα ένα παιδί σε ροή παρουσιάζει το χαρτόνι του στην ηλεκτρονική τάξη. Και στο τέλος όλοι κάνουν παντομίμα τους φόβους και τα όνειρα όλων καθώς τα εκφωνεί ο εμπυχωτής. Άρα, σε αυτήν την άσκηση ξεκινάμε από μια προσωπική καταγραφή για να καταλήξουμε σε σωματοποίηση φόβων και ονείρων. Ακόμα κι αν εκκινούμε από ένα ημερολόγιο προσωπικό, ένα μυστικό ραβασάκι, μια γραπτή ευχή, από το τι περιέχει το μπαούλο των αναμνήσεών μας, από την περιγραφή μιας οικογενειακής φωτογραφίας, από την σύνταξη ενός γράμματος προς ένα αγαπημένο πρόσωπο, έχει παρατηρηθεί πως οι μαθητές είναι θετικοί και πρόθυμοι για τέτοιου είδους καταγραφές που αφορούν στους ίδιους. Αντλούν από μέσα τους από τον δικό τους εσωτερικό κόσμο. Τους είναι προσιτό να μιλήσουν για αυτό που είναι, για αυτό που τους συμβαίνει ή που βιώνουν. Στην ολομέλεια μοιράζονται οι καταγραφές και ακούγονται σχόλια, δένεται η ομάδα και δημιουργείται κλίμα οικειότητας και εμπιστοσύνης, αφού υπάρχει το μοίρασμα με άλλους της ατομικής εμπειρίας. Οι λέξεις μπορούν να φέρνουν, να γεννούν τις άλλες λέξεις με γενναιοδωρία. Το κείμενο είναι το σταθερό σημείο αναφοράς που θα δώσει τα ερεθίσματα, τις ιδέες, τους ρόλους, την αφορμή για δραματοποίηση ή αυτοσχεδιασμό.

Είναι εξαιρετικά σημαντικός ο αναστοχασμός που θα οδηγήσει σε ένα αποτέλεσμα -project, ένα συλλογικό βιβλίο-ακόμα και ηλεκτρονικό στο story jumper, μια συλλογή ποιημάτων, έναν μονόλογο, ένα μονόπρακτο, ένα παραμύθι. Στη διδασκαλία σήμερα προσφέρονται και διάφορα εργαλεία ηλεκτρονικά που ευνοούν την γραπτή έκφραση padlet, google docs, story jumper, sway, camva, word art και άλλα.

Ενδεικτικές ασκήσεις και πρακτικές αναφορικά με τη σύνδεση της δημιουργικής γραφής με τη θεατρική αγωγή στη webex:

A. Είναι πολύ σημαντικό να ειπωθεί πως η δημιουργική γραφή συνδέεται άμεσα με τη δημιουργική ανάγνωση. Με διαμοιρασμό στη webex μπορεί να γίνεται χρήση κειμένων θεατρικών που απευθύνονται σε παιδιά, π.χ. από τη σύγχρονη ελληνική δραματολογία, όπως το *Σκλαβί* της Ξένιας Καλογεροπούλου.⁶ Ο

6. Ξένια Καλογεροπούλου, *Το Σκλαβί*, Πατάκης Αθήνα 2019, σ. 12

θεατρολόγος επιλέγει και διαμοιράζει ένα ευσύνοπτο απόσπασμα. Αρχικά γίνεται σιωπηλή και μετά ηχηρή ανάγνωση. Χρησιμοποιώντας την τεχνική των ερωτήσεων προς τα παιδιά γίνεται ανίχνευση της ψυχολογίας και των συναισθημάτων των ηρώων. Εντοπίζονται λέξεις και φράσεις κλειδιά. Μπορεί να ζητηθεί να γραφεί το κείμενο αλλιώς, με την προσθήκη ή αφαίρεση λέξεων.

Παρατίθεται το εξής μικρό απόσπασμα από το βιβλίο της Καλογεροπούλου, στο οποίο μιλάει το Βασιλόπουλο: « [...] Θα παντρευτούμε... θα κάνουμε παιδιά... Θα μ' αγαπήσει όμως; Θα της αρέσω; Αδυνάτισα πολύ, ε; Θα φάω. Θα φάω κι άλλο. Φέρτε μου να φάω. (Οι αφηγητές τα΄ χουν χαμένα. Ένας δύο τρέχουν να φέρουν φαγητό, οι άλλοι τον κοιτάνε αποσβολωμένοι. Το Σκλαβί δεν μιλάει.)

Ασκήσεις που θα μπορούσαν να ανατεθούν είναι οι κάτωθι:

Τι θα μπορούσαν να πουν οι αφηγητές;

Βάλτε ατάκες!

Μπείτε σε ρόλο!

Μπορείτε να αλλάξετε τα λόγια που εκφέρει το Βασιλόπουλο;

Τι άλλο θα μπορούσε να πει αυτό και με πιο σκεπτικό;

B. Δημιουργία λεκτικού κολάζ μέσω του wordart ή του canva. Αρκεί να πραγματοποιηθεί είσοδος από έναν λογαριασμό google και μετά υπάρχει η δυνατότητα για παιχνίδι με τις λέξεις των ηρώων ή των ρόλων. Ποιες είναι οι αγαπημένες λέξεις της μάγισσας Σουμουτού, του Τριγωνοψαρούλη, του Ξέρξη του Ξιφία (Ανθολόγια Α-Β δημοτικού), της Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας, της Ιουλιέτας. Φτιάχνουμε συννεφόλεξο ή δέντρο των λέξεων και των σκέψεων των ηρώων στο wordart. Ενώ στο canva μπορούν τα παιδιά να αυτοσχεδιάσουν πάνω σε σελίδες του ημερολογίου του ήρωα που επιλέγεται κάθε φορά.

Γ. ΗΡΩΑΣ ΣΤΟ AVATAR. Ο διδάσκων επισημαίνει την εφαρμογή vocí. Δίνεται στους μαθητές η οδηγία να δημιουργήσουν έναν ήρωα και να τον ονομάσουν ανάλογα με τις ικανότητες /δυνατότητες που του έχουν δώσει. Για τις ανάγκες της άσκησης, ο θεατρολόγος ανοίγει ένα power point. Στην πρώτη διαφάνεια παρουσιάζει το avatar του ήρωα που έχει επινοήσει ή το δικό του. Στις άλλες δύο διαφάνειες αφηγείται τη ζωή του ήρωα, αναφέρεται στα «θέλω» του. Στις επόμενες δύο

διαφάνειες γίνεται λόγος για τα εμπόδια που συναντά και παρακάτω σημειώνονται με ποιους τρόπους τα ξεπερνά και δίνεται μια λύση. Κάπως έτσι θα εργαστούν και οι μαθητές.⁷ «Το πρωί σηκώθηκα, ντύθηκα, έπλυνα το πρόσωπό μου, χτενίστηκα, βούρτσισα τα δόντια μου, πήρα το πρωινό μου, φόρεσα το σακίδιο στην πλάτη μου και βγήκα βόλτα στο δρόμο. Καθώς προχωρούσα, συνάντησα ένα μικρό γατάκι, το χάιδεψα γελώντας. Έπειτα το άφησα κάτω και συνέχισα να προχωρώ. Είδα μακριά μια φίλη μου και της έκανα νόημα. Συνέχισα να περπατώ ως την παραλία, βρήκα εκεί ένα πατίνι παρατημένο και το χρησιμοποίησα. Έπαιξα λίγο με αυτό και μετά κάθισα στο παγκάκι απέναντι στη θάλασσα και αγνάντευα. Έβγαλα από το σακίδιό μου το μπουκαλάκι μου και ήπια λίγο νερό. Τότε ήρθε κι ο πλανόδιος παγωτατζής και αγόρασα έναν πύραυλο και τον καταβρόχθισα. Μετά από λίγο ήρθαν άνθρωποι με μεγάλες σακούλες σκουπιδιών-ανάμεσά τους και παιδιά- που φορούσαν γάντια και μάζευαν σκουπίδια. Μου άρεσε αυτή τους η πράξη και έτσι θέλησα κι εγώ να βοηθήσω. Πήρα λοιπόν μια τσάντα, φόρεσα γάντια κι άρχισα να μαζεύω. Κουράστηκα πολύ, πιάστηκε η μέση μου, αλλά άξιζε τον κόπο η καλή μου πράξη. Επέστρεψα στο σπίτι μου αργά. Παρόλα αυτά, στραβοπάτησα και-ουπς- έπεσα σε μια λακούβα. Χτύπησα το γόνατό μου και βάδισα κουτσαίνοντας ως το σπίτι. Η μαμά με έβαλε στον καναπέ να ξεκουραστώ. Άπλωσα το πονεμένο πόδι μου στον καναπέ και άνοιξα να δω ένα παιδικό. Είδα ένα αστείο εργάκι, όλο γελούσα. Μετά έκλεισα την TV και πήρα έναν υπνάκο.» [Μαριαλένα]Όπως γράφει και ο Τζάνι Ροντάρι⁸ :«Αφήγηση μιας ιστορίας έχουμε όταν παρουσιάζουμε γεγονότα με μια ορισμένη σειρά.»

4. Ανοίγουμε power point με ποικίλα AN και λέμε στα παιδιά να τα συνεχίσουν.

ΜΑΓΙΚΗ ΕΡΩΤΗΣΗ: ΤΙ ΘΑ ΣΥΝΕΒΑΙΝΕ AN...- πρόκληση για τα παιδιά!

AN το ασανσέρ σας προσγειωθεί κάποια μέρα ξαφνικά στο κέντρο της γης ή εκτιναχθεί στο φεγγάρι.

AN σας χτυπήσει την πόρτα ένας κροκόδειλος και σας ζητήσει λίγο τσάι...

AN τα φυτά αποκτούσαν ανθρώπινη φωνή.⁹

E. ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΜΙΑ ΣΥΝΘΗΚΗ

⁷Τηλέμαχος Ε. Μουδατσάκις, *Θεωρία του δράματος (Στη σχολική τάξη, Το θεατρικό παιχνίδι, Η Δραματοποίηση)*, Καρδαμίτσας, Αθήνα 1994, σ.103 -109

⁸Τζάνι Ροντάρι, *Παραμύθια σαν πλατό χαμόγελο*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2011, σ.15

⁹Τζάνι Ροντάρι, *Η γραμματική της φαντασίας*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2003, σ.29

Στις συζητήσεις στην e-class μπαίνει ένα θέμα. Παράδειγμα: *Είναι ένα παιδί έκτης δημοτικού που θέλει να πάει σε φαστροντάδικο με τους συμμαθητές του. Πηγαίνει να ρωτήσει την μαμά ή το μπαμπά του αν το αφήνει.* Δίνονται στα παιδιά οι συνθήκες, το πλαίσιο, μέσα στο οποίο θα κινηθούν αυτοσχεδιαστικά. Τους ζητείται να δημιουργήσουν σύγκρουση με αντιπαραβολή επιχειρημάτων γονιού - παιδιού. Στις συζητήσεις (αριστερή στήλη)μέσα στην e-class λοιπόν οι μαθητές γράφουν τη γνώμη τους σχετικά με το τι θα ακολουθήσει. Σχολιάζουν και συζητούν. Από το υλικό των συζητήσεων ζητείται από τα παιδιά να δημιουργήσουν διαλόγους (εν προκειμένω μαμά-παιδί)

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ σε padlet

Μια άλλη ωραία άσκηση για δημιουργική γραφή είναι η εξής: Ο εμπυχωτής δίνει την οδηγία στα παιδιά να κρατήσουν ημερολόγια στο δικό τους padlet για μια εβδομάδα. Αν θέλουν μπορούν να διαβάσουν αποσπάσματα στην τάξη. Γράφουν τις δραστηριότητες και τα συναισθήματά τους. Αλλά σημειώνουν και τις παρατηρήσεις τους. Τα padlet όλων ανεβαίνουν στην e-class.

Ο ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ ΕΝΟΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Μπορεί να μιλήσει ένα άψυχο πράγμα; Κι όμως θα ζητηθεί από τα παιδιά, σαν εργασία για το σπίτι, να επιλέξουν ένα αντικείμενο που υπάρχει μέσα στο δωμάτιό τους και να το προσωποποιήσουν. Θα γράψουν σε word έναν μονόλογο, στον οποίο θα μιλάει προσωποποιημένο ένα αντικείμενο. ‘Όλοι οι μονόλογοι μπορούν να μπουν σε κοινό padlet που θα ανέβει στην e-class.¹⁰

ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ

Εδώ αξιοποιείται η ενότητα «επαγγέλματα». Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί ομάδες εργασίας στην webex (βάζει τα παιδιά σε breakout rooms). Στις ομάδες τα παιδιά συζητούν για το επάγγελμα που τους αρέσει ή που έχουν αποφασίσει να κάνουν όταν μεγαλώσουν. Θα πρέπει ομαδικά να γραφτούν κείμενα στα οποία οι

¹⁰ Noël Greig, *Θεατρική Γραφή, Ένας πρακτικός οδηγός*, Μετάφραση Πένυ Φυλακτάκη, University Studio Press, 2007 σ. 84-95

επαγγελματίες συνομιλούν μεταξύ τους. Ανταλλάσσουν π.χ. απόψεις για τη χρήση του κάθε επαγγέλματος ή αναφέρονται στην ιστορία του. Μπορεί να συνομιλήσει ο φούρναρης με τον χασάπη και τον μανάβη. Ή όλοι αυτοί με έναν καθηγητή ή έναν ηθοποιό.¹¹ Τέλος παρουσιάζουν ό,τι έγραψαν στην ολομέλεια.

ΣΚΗΝΗ ΑΠΟ ΕΝΑ ΕΡΓΟ (άσκηση για τις τάξεις τρίτη ως έκτη δημοτικού)

Ο διδάσκων βλέπει ένα θεατρικό έργο on line μαζί με τα παιδιά. Ή το αναθέτει ως εργασία για το σπίτι. Μετά τα παιδιά θα πρέπει να γράψουν σε word ένα κείμενο που αφορά στην συγκεκριμένη παράσταση. Μπορούν να επιλέξουν μια σκηνή ή έναν χαρακτήρα και να μιλήσουν για αυτά. Ή να γράψουν έναν δικό τους φανταστικό διάλογο ανάμεσα στα πρόσωπα. Ακόμα, θα μπορούσαν να γίνουν κριτικοί της παράστασης, να δώσουν ένα κείμενο στο οποίο θα περιγράφουν τα σκηνικά, τα κοστουμιά, τον φωτισμό, τον τρόπο που κινούνται και παίζουν οι ηθοποιοί. Όλα τα κείμενα σε word ανεβαίνουν στα Έγγραφα στην ψηφιακή τάξη για να τα δουν όλοι. Αν ο διδάσκων τυχαίνει να διαθέτει δικό του εκπαιδευτικό blog ανεβάζει τα κείμενα σε μια σελίδα του και κάνει διάχυση σε όλους.

ΞΑΝΑΓΡΑΦΩ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Ο διδάσκων διαλέγει ένα κλασικό παραμύθι και να το διαβάζει μαζί με τα παιδιά, με διαμοιρασμό σε powerpoint ή μπορεί η ομάδα να ακούσει το παραμύθι από το you tube ή από audio book. Μετά μπορεί να τους χωρίσει σε ομάδες και να τους ζητήσει να το ξαναγράψουν αλλιώς, τονίζοντας ό,τι θέλουν εκείνα ή αλλάζοντας το προφίλ των ηρώων. Παράδειγμα, τι θα γινόταν αν η Κοκκινোসκουφίτσα ήταν η καλή και ο λύκος ο κακός; ¹² Η αν τα τρία μικρά λυκάκια παρενοχλούνταν από τα τρία γουρουνάκια;

Η συμβολή της ποίησης

Πώς γίνεται το πέρασμα από την ποίηση ειδικά στις μεγάλες τάξεις του δημοτικού μπορεί να γίνει μέσα από ποιήματα. Πρώτα γίνεται διαμοιρασμός σε power point του υλικού. Πραγματοποιούνται τρεις αναγνώσεις του ποιήματος. Εντοπίζονται οι εικόνες, οι νοηματικές ενότητες, οι λέξεις-φράσεις κλειδιά. Ο

¹¹ Greig, ο.π. σ.163 και σ.169

¹² Ασημίνα Ξηρογιάννη, *Αντιστρέφοντας τον μύθο*, στο ηλεκτρονικό περιοδικό Fractal: <https://www.fractalart.gr/rent-mpelas-sto-dasos> [5/7/2022]

εμπυχωτής θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα ηχητικό αρχείο π.χ. με τη φωνή της ποδηλάτισσας του Ελύτη (βλ. παραπάνω, σ. 40) που διαβάζει μια σελίδα από το ημερολόγιό της. Στη συνέχεια, μετά από την όλη επεξεργασία, μπορεί να κληθούν τα παιδιά να γράψουν το ποίημα αλλιώς, να το αναδομήσουν, να το ανασυνθέσουν.

Θα δοθεί και ένα ακόμα παράδειγμα, ένα ποίημα που δουλεύεται συχνά στο δημοτικό (στις τάξεις πρώτη και δεύτερα, κυρίως) είναι το *Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά* του Ναζίμ Χικμέτ. Για τις ανάγκες του μαθήματος και με την τεχνική της ερώτησης, ποικίλες ερωτήσεις απευθύνονται στα παιδιά: «Αν είχες τον κόσμο στα χέρια σου, τι θα έκανες;», «Αν έπαιρνες συνέντευξη από τον Χικμέτ, τι θα τον ρωτούσες;» Και μετά δίνονται ασκήσεις ελεύθερης έκφρασης: «Δημιουργείστε τις δικές σας παγωμένες εικόνες με αφορμή αυτές των ποιημάτων, αλλά και ημερολόγια, λέξεις δικές σας. Γίνετε γλωσσοπλάστες (όπως ο Ελύτης με τον «ερωτοφωτόσχιστο» του στο ποίημα *Είσαι νέος*). «Βάλτε έναν άλλο τίτλο στο ποίημα». Δημιουργείστε με τη χρήση κινητού και τη βοήθεια του video editor ένα μικρό βίντεο με αφορμή το ποίημα. Ακόμα, με τα ποιήματα που έγραψαν τα παιδιά μπορεί να δημιουργηθεί ένα ηλεκτρονικό βιβλίο στο storyjumber και να γίνει διάχυση της εργασίας.

ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ

Τα παιδιά μπορούν να γράψουν δικούς τους μονολόγους, ότι τάχα τους γράφουν οι ήρωες μιας ιστορίας, π.χ ο μονόλογος του Τσαλαπετεινού, του Ευελπίδη, του Πισθέταιρου από τους Όρνιθες του Αριστοφάνη. Ο μονόλογος της Ειρήνης όταν ο Πόλεμος την έκλεισε στη σπηλιά. Καλό είναι να τους δώσουμε την οδηγία μέσα σε αυτούς να υπάρχει ένα δίλημμα ή πρόβλημα¹³, δηλαδή να υπάρχουν εκτός από σκέψεις - στοχασμούς και συναισθήματα..

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΣΚΗΝΕΣ.

Ο θεατρολόγος μπορεί να χωρίσει ομάδες, στη webex να τους δώσει μια πολύ μικρή σκηνή και να της ζητήσει να την παρουσιάσει με έναν τρόπο που θα επινοήσει. Τα παιδιά θα πρέπει μόνα να κάνουν την διανομή, να χρησιμοποιήσουν ενδεχομένως σκηνικά αντικείμενα ή ενδύματα που θα βρουν στο χώρο τους, να επιμεληθούν το μακιγιάζ και τη μουσική επένδυση. Αυτό απαιτεί παραπάνω από μία διδακτική ώρα.

¹³ Τάσος Αγγελόπουλος, *Παίζοντας θέατρο*, εκδ.«σοφία» 2016, σ. 96

Ο θεατρολόγος μπορεί να μπαίνει σε κάθε ένα δωμάτιο ώστε να έχει την εποπτεία, να βοηθά, να καθοδηγεί, να σκηνοθετεί. Στο τέλος οι ομάδες παρουσιάζουν στην ολομέλεια τη δουλειά τους και ακολουθεί συζήτηση, (αυτο)αξιολόγηση και αναστοχασμός¹⁴.

Η σύνδεση με άλλες τέχνες

Για να συνδεθεί η δημιουργική γραφή και με τη ζωγραφική προτείνεται η προβολή πινάκων που διαθέτουν εκφραστικότητα. Όλη η ομάδα συζητά τον πίνακα που παρουσιάζεται στο power point. Καλό θα είναι να έχει δημιουργηθεί και ένα sway για τη ζωή και το έργο ενός ζωγράφου, για παράδειγμα του Σαγκάλ, του οποίου οι πίνακες διαθέτουν θεατρικότητα. Ακόμα για αυτό τον σκοπό προσφέρονται και οι πίνακες των ιμπρεσιονιστών ζωγράφων. Γίνεται σχολιασμός στην ολομέλεια. Τι απεικονίζει ο πίνακας; Πόσα πρόσωπα απεικονίζονται και ποια; Ποιες άραγε οι μεταξύ τους σχέσεις; Ποια τα συναισθήματά τους; Μετά δημιουργούνται ομάδες στα breakout sessions και ζητείται από τους μαθητές να γράψουν ένα φανταστικό διάλογο ανάμεσα στα πρόσωπα του έργου και ύστερα να τον παρουσιάσουν στην ολομέλεια. Ακόμα και η τέχνη της μουσικής μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά όταν χρησιμοποιηθεί συνεργατικά με το θέατρο και την δημιουργική γραφή. Στο άκουσμα ενός μουσικού έργου (π.χ. τις τέσσερις εποχές του Βιβάλντι) ποια συναισθήματα μπορούν να γεννηθούν; Ζητείται από τα παιδιά να τα καταγράψουν και στη συνέχεια να γράψουν μια ιστορία. Θα γίνει η εκκίνηση ακριβώς από τα συναισθήματα που έχουμε επισημανθεί. Δηλαδή υποτίθεται πως ο ήρωας της ιστορίας που θα φτιάξουν τα παιδιά έχει αυτά τα συναισθήματα. Και στη συνέχεια ποιο είναι το βασικό του θέλω, ποια τα εμπόδια που θα βρει για να το πραγματώσει, πώς θα τα ξεπεράσει εντέλει;

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κλείνοντας, η δημιουργική γραφή στη Θεατρική Αγωγή προετοιμάζει και ενθαρρύνει μαθητές/τριες με διαφορετικά μαθησιακά προφίλ και τους βάζει σε διάδραση (ομάδες-μονάδες-δυάδες) αναθέτοντάς τους μια διερευνητική δραστηριότητα που καταλήγει σε ένα καλλιτεχνικό αποτέλεσμα. Όπως προκύπτει από

¹⁴ Πέτρος Μουγιακάκος, Τάσος Μώρος, Σχολικές και Πολιτιστικές εκδηλώσεις Α΄-ΣΤ΄ Δημοτικού, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος», ΟΕΔΒ, Αθήνα 1986, σ. 107

όσα ειπώθηκαν, μπορεί κάθε φορά η μεταξύ τους αλληλεπίδραση να είναι εξαιρετικά γόνιμη και να πυροδοτεί την έμπνευση.

Οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν μπει για καλά στη ζωή όλων και ίσως θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και για τη διδασκαλία του Αρχαίου Θεάτρου στο δημοτικό. Ο Αριστοφάνης με τις κωμωδίες του -που άλλωστε έχουν από πολλούς διασκευαστεί- προσφέρεται για διδασκαλία. Ίσως να μουν τα παιδιά στη διαδικασία να φτιάξουν ένα - δύο μικρά βιντεάκια, να γυρίσουν δυο μικρές σκηνές, τις οποίες θα σχολιάσουν αργότερα. Σε ενδεχόμενη παράσταση, αν υπάρχει αφηγητής, θα ήταν εφικτό και συνάμα άκρως λειτουργικό και ενδιαφέρον να εμπλουτιστεί ο ρόλος του με ψηφιακά μέσα.

Η Κλειώ Φανουράκη¹⁵ στο βιβλίο της γράφει χαρακτηριστικά: «Η ψηφιακή αφήγηση λειτουργεί ως αφορμή για τη δημιουργία της δραματοποιημένης ιστορίας ή της παράστασης. Ο μαθητής ή ο καθηγητής στον ρόλο του αφηγητή μπορεί να χρησιμοποιήσει την προβολή στην οθόνη, έτοιμους ή ηχογραφημένους ήχους, μελωδίες και άλλα ψηφιακά εργαλεία, ώστε να αφηγηθεί το σημείο εκκίνησης της δράσης ή το κεντρικό ερώτημα που θα δώσει ώθηση για τη δράση. Ο ρόλος του αφηγητή κατά τη διάρκεια της δράσης μπορεί επίσης να εκτελεστεί μέσα από τη χρήση των ψηφιακών μέσων».

Όταν θέατρο και δημιουργική γραφή συμπλέουν, τότε το έδαφος είναι γόνιμο και για την πραγματοποίηση performance, σε συνεργασία και με άλλες τέχνες. Η δυνατή ανάγνωση ενός ποιήματος ή ενός πεζοποιήματος από τον ίδιο τον συγγραφέα ή από κάποιο άλλο πρόσωπο μπροστά σε ακροατήριο μπορεί να σημάνει την έναρξη μιας θεατρικής διαδικασίας.¹⁶

¹⁵ Κλειώ Φανουράκη, *Το θέατρο στην εκπαίδευση με τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών*, Παπαζήση, Αθήνα 2016, σ. 71-72

¹⁶ Wiltshire Kim, *Writing for theater, Creative and Critical Approaches*, Palgrave, 2016 σ.109

Η δημιουργική γραφή, όταν εμπλέκεται στη θεατρική διαδικασία έχει τη δύναμη να συμβάλλει με τα δικά της εργαλεία αποφασιστικά στα κάτωθι:

- α. την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής,
- β. την άρση των αποκλεισμών,
- γ. τη δημιουργία δεσμών μέσα στην Ομάδα,
- δ. την παροχή σημαντικών εμπειριών αυτογνωσίας,
- ε. την αντίχρευση του όρου «διαφορετικότητα»,
- στ. την καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης και της ενσυναίσθησης, ώστε να γίνεται η αποδοχή και η ερμηνεία του διαφορετικού,
- ζ. την καλλιέργεια της φαντασίας, της δημιουργικότητας, του αυτοσχεδιασμού
- η. την καλλιέργεια της γλώσσας και την ενδυνάμωση της γραφής.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αύρα Αυδή, Μελίνα Χατζηγεωργίου, *Όταν ο δάσκαλος μπαίνει σε ρόλο, 50 προτάσεις για θεατρικά εργαστήρια με Δάσκαλο σε Ρόλο*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2018

Ασπασία Βασιλάκη, Λευτέρης Γιαννακουλάκης, *Η δημιουργική γραφή στο δημοτικό σχολείο*, Κέρδος, Αθήνα 2009.

Θεόδωρος Γραμματάς, Τηλέμαχος Μπουδατσάκης, Παναγιώτης Τζαμαργιάς, Σταύρος Γρόσδος, *Δημιουργικότητα και Δημιουργική γραφή στην Εκπαίδευση*, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2014.

Σταύρος Γρόσδος: «Τα ζωγραφικά έργα και η δημιουργική γραφή. Δημιουργική γραφή και ζωγραφική, 9+ 1 Μαθήματα Δημιουργικής Γραφής. Μάθημα έβδομο» *Παράθυρο στην εκπαίδευση του παιδιού, «τόπος»* 2016

Χαράλαμπος Δερμιτζάκης, *Στοιχεία Θεατρολογίας Α Ενιαίου Λυκείου*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1998

Τηλέμαχος Ε. Μουδατσάκης, *Θεωρία του δράματος (Στη σχολική τάξη, Το θεατρικό παιχνίδι, Η Δραματοποίηση)*, Καρδαμίτσας, Αθήνα 1994

Σοφία Νικολαΐδου, (Επιμ.), *Η Δημιουργική γραφή στο σχολείο*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2015

Μίμης Σουλιώτης, *Μου αφήνεις πενήντα δραχμές για τσιγάρα;* Θεσσαλονίκη 2009.

Ευγενία Χατζίκου, *Αυτοσχεδιάζοντας*, Ντουντούμης, Αθήνα 2005.

Pie Corbett, *Έλα να φτιάξουμε μια ιστορία*, Πατάκης, Αθήνα 2016

Raymond Queneau (Κενώ Ρεϊμόν), *Ασκήσεις ύφους*, μτφ. Αχιλλέας Κυριακίδης, ύψιλον, Αθήνα 1984

Gisela Walter, *Τα παιδιά παίζουν θέατρο*, εκδ. Βασιλείου, 1997

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ, «Stand-up comedy», https://el.wikipedia.org/wiki/Stand-up_comedy [6/4/22]

Έλενα Ελληνιάδου, Ζωή Κλεφτάκη, Νικόλαος Μπαλκίζας, «Η συμβολή των παιδαγωγικών προσεγγίσεων για την κατανόηση του φαινομένου της μάθησης», Αθήνα 2008, στο <http://users.sch.gr/nikbalki/files/LearningTheories.pdf> [15 Απριλίου 2022] και Θεωρίες μάθησης στο <https://www.pdv.org.gr/img/theoriesmathisis.pdf> [15 Απριλίου 2022]

Τζίνα Καλογήρου, «Η ποίηση στο σχολείο: Σκέψεις για τη διδακτική προσέγγιση μιας “δύσκολης” όσο και “ανώφελης” τέχνης», *Πρακτικά του 27ου Συμποσίου Ποίησης, Γιατί η Ποίηση (28 Ιουν.-1 Ιουλίου 2007)*, Περί Τεχνών, Πάτρα 2008, [file:///C:/Users/User/Downloads/27%CE%BF%20%CE%A3%CF%85%CE%BC%CF%80%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF%20%CE%A0%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82%20\(%CE%93%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%AF%20%CE%B7%20%CE%A0%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/27%CE%BF%20%CE%A3%CF%85%CE%BC%CF%80%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF%20%CE%A0%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82%20(%CE%93%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%AF%20%CE%B7%20%CE%A0%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7).pdf) [1/7/2022]

(Επίσης και στην Ανοιχτή Βιβλιοθήκη «Openbook.gr», βλ. το <https://www.openbook.gr/giati-i-poiisi/> [1/7/2022])

Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος, «Η νομιμοποίηση της δημιουργικής γραφής», <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/03-kotopoulos.pdf> [6/4/2022]

Λεξικό λογοτεχνικών όρων: Εσωτερικός Μονόλογος
http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/4716/Lexiko-Logotechnikon-Oron_Gymnasiou-Lykeiou_html-apli/index05.htm [3/7/2022]

Γιάννης Μαυρίκης,

«Τεχνικές για την ανάπτυξη της κριτικής δημιουργικής σκέψης II.»

Στο: Κουλαϊδής Β. (Επιμ.) *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής - Δημιουργικής Σκέψης*. Αθήνα 2007: Ο. ΕΠ.ΕΚ., από

http://www.oepk.gr/download/Sygxrones_Didaktikes_A.pdf, [8/4/2022]

Μαρία Μιχαλάκη, «Το ταξίδι του λογοτεχνικού ήρωα-Ιστορίες συγγραφικής τρέλας», <https://siggrafikitrela.wordpress.com/2020/01/03/taksidi-logotexnikou-xaraktira/> [4/7/2022]

Ασημίνα Ξηρογιάννη, «Ποίηση και παιδιά», στο [https://www.vakxikon.gr/poiisi-
paidia/](https://www.vakxikon.gr/poiisi-paidia/) [2/7/2022]

Ξένη Σκαρτσή (επιμ.), «Γιατί η Ποίηση»-27ο Συμπόσιο Ποίησης, Πρακτικά Συνεδρίου, Πανεπιστήμιο Πατρών, Εκδόσεις Περί τεχνών, Πάτρα 2008, διαθέσιμο στην Ανοιχτή Βιβλιοθήκη «Openbook.gr» <https://www.openbook.gr/giati-i-poiisi/> [25/5/2022]

Αγγελική Σπινθάκη, «Η συμβολή του εκπαιδευτικού δράματος στη διαδικασία της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, της λειτουργικής επικοινωνίας και της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών», http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/index.php/2014-09-05-15-40-12/2014-09-05-16-28-22/94-odigos-spinthaki?showall=1 [8/4/2022]

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Patrice Baldwin and Rob John, *Inspiring Writing through Drama, Creative Approaches to Teaching Ages 7-16*, Bloomsbury Publishing 2012

Teresa Grainger, Jonathon Barnes, and Stephen Scoffham. «A creative cocktail:creative teaching in initial teacher education». *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 2004 30(3) pp. 243–253 (αλλά και στο <http://oro.open.ac.uk/12525/1/12525.pdf> [15 Απριλίου 2022])

Palladino J., *The Edison trait*, New York: Random House, 1997

Donald Winnicott, *Thinking about children*, London: Karnac Books, Perseus Press, 1996

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Teresa Cremin,* Kathy Gooch, Louise Blakemore, Emma Goff and Roger Macdonald, «Connecting Drama and Writing: seizing the moment to write», *Research in Drama Education*, Vol. 11, No. 3, November 2006, pp. 273-291 Canterbury Christ Church University, UK

Στο :file:///C:/Users/User/Downloads/Connecting_drama_and_writing_Seizing_the_moment_to%20(1).pdf [12/4/2022] και στο <https://oro.open.ac.uk/9778/1/9778.pdf> [12/4/2022]

Molly A. James, «Managing the Classroom for Creativity»

https://www.scirp.org/pdf/CE_2015061915593867.pdf [9/4/2022]

Robert J. Landy, «The Drama Therapy Role Method»,

<file:///C:/Users/User/Downloads/THEDRAMATHERAPYROLEMETHOD.pdf>
[9/4/2022]

Patricia Masticolo, «Poetry is Everywhere! Poetry Comics»,

<http://cbldf.org/2020/04/poetry-comics/> [2/7/2022] Και στη wikipedia:

https://en.wikipedia.org/wiki/Comics_poetry [2/7/2022]

Jonnathan Neelands, «In the hands of living people, Keynote Adress at the National Drama Conference»

<http://www.theatroedu.gr/Portals/38/main/images/stories/files/Magazine/T2/T2%20Neelands.pdf> [3/7/2022]

William T. Ross, «Language, Metaphor, and Creativity in Discursive Prose», Vol 7, No 2, 1978, σ. 21-24 [JSTOR, 22.7.2021]

Alexander Rothman, στο Blog του: <https://versequential.com/> [2/7/2022]

Lev-Aladgem Shulamith, «From a Text to a Theatrical Event», *Contemporary Theatre Review* https://www.academia.edu/26152688/From_a_Text_to_a_Theatrical_Event [8/4/22]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Τάσος Αγγελόπουλος, *Παίζοντας θέατρο*, εκδ. «σοφία» 2016

Ξένια Καλογεροπούλου, *Το σκλαβί*, Πατάκης, Αθήνα 2019

Πέτρος Μουγιακάκος, Τάσος Μώρος, *Σχολικές και Πολιτιστικές εκδηλώσεις Α΄-ΣΤ΄ Δημοτικού*, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος» ΟΕΔΒ, Αθήνα 1986

Τηλέμαχος, Ε. Μουδατσάκης, *Θεωρία του δράματος (Στη σχολική τάξη, Το θεατρικό παιχνίδι, Η δραματοποίηση)*, Καρδαμίτσας, Αθήνα 1994

Τζάνι Ροντάρι, *Παραμύθια σαν πλατό χαμόγελο*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2011

Τζάνι Ροντάρι, *Η γραμματική της φαντασίας*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2003

Κλειώ Φανουράκη, *Το θέατρο στην εκπαίδευση με τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2016

Noel Greig, *Θεατρική γραφή, ένας πρακτικός οδηγός*, μετάφραση Πένυ Φυλακτάκη, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2007.

Gisela Walter, *Τα παιδιά παίζουν θέατρο*, Βασιλείου, Αθήνα 1997

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

A. Ζώνιου-Σιδέρη,

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/dialogoi/article/view/23334>

[17/4/2022]

Ασημίνα Ξηρογιάννη, «Αντιστρέφοντας τον μύθο», στο ηλεκτρονικό περιοδικό

Fractal: <https://www.fractalart.gr/rent-mpelas-sto-dasos> [5/7/22]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Kim Wilshire, *Writing for theater, Creative and Critical Approaches*, Palgrave 2016

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Henry Giroux, «Η Κριτική Παιδαγωγική, ο Paulo Freire και η τόλμη να σκέφτεσαι με πολιτικούς όρους.»

<https://selidodeiktis.edu.gr/2018/01/25/%CE%B7-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF-paulo-freire-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BC%CE%B7/>

<https://selidodeiktis.edu.gr/2018/01/25/%CE%B7-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF-paulo-freire-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BC%CE%B7/>

<https://selidodeiktis.edu.gr/2018/01/25/%CE%B7-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF-paulo-freire-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BC%CE%B7/>

<https://selidodeiktis.edu.gr/2018/01/25/%CE%B7-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF-paulo-freire-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BC%CE%B7/>

<https://selidodeiktis.edu.gr/2018/01/25/%CE%B7-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF-paulo-freire-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BC%CE%B7/>

Lev- Aladgem Shulamith, «From a Text to a Theatrical Event»

https://www.academia.edu/26152688/From_a_Text_to_a_Theatrical_Event

[13/4/2022]



